

“I conte  
contat...”



El conte i la tradició  
oral valenciana



Falla Josep Antoni-Puríssima i Major 2012









# “I conte contat...”

El conte i la tradició  
oral valenciana

Falla Josep Antoni-Puríssima i  
Major 2012

INFANTIL, PRIMARIA, SECUNDARIA Y BACHILLERATO



ENGLISH  
SUMMER  
COURSE

Agradecemos  
a todos nuestros vecinos  
de la Falla Josep Antoni Purissima i Major de L'Eliaana,  
la confianza que depositan en nuestra linea educativa  
y les deseamos unas felices fallas 2012

Cursos  
de  
RECUPERACIÓN  
y REFUERZO  
Educación Secundaria  
y Bachillerato

Somos centro examinador oficial del TRINITY.  
Preparamos en distintos horarios al alumnado de 6 a 18 años  
Alumnado externo y propio.

Somos escuela de música y danza.  
Estudios para Titulación Oficial.  
Piano, guitarra, danza, jardín y lenguaje musical.  
Horario de 17'00 h. a 19'00 h. Lunes a jueves.  
Alumnado externo y propio.

Cursos  
de  
VERANO  
Educación Infantil  
Educación Primaria

TROFEO OFICIAL DEL COLEGIO HELIOS  
Crta. Ribarroja a Benagéber, km. 6 / Tel. 96 274 31 06 / Fax 96 274 30 56  
helios@colegiohelios.com - 46183 L'Eliaana (Valencia)



# ÍNDIX

|     |                                                                               |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------|
| 4   | Saluda de l'alcalde de L'Eliana                                               |
| 5   | Salutació del president de la falla                                           |
| 6   | La comissió i la junta directiva                                              |
| 8   | A la fallera major                                                            |
| 10  | La comissió femenina                                                          |
| 12  | L'explicació de la nostra falla                                               |
| 14  | Els versets de la falla.                                                      |
| 15  | La maqueta de la falla                                                        |
| 16  | A la fallera major infantil                                                   |
| 18  | La comissió femenina infantil                                                 |
| 19  | L'explicació de la falla infantil                                             |
| 20  | Els versets de la falla infantil.                                             |
| 21  | La maqueta de la falla infantil                                               |
| 22  | Salutació del president infantil                                              |
| 23  | La comissió masculina infantil                                                |
| 24  | Matrimonis fallers                                                            |
| 26  | Xiquets de bolquers                                                           |
| 27  | Les bunyoleres                                                                |
| 28  | Programa de festeigs 2012                                                     |
| 34  | La IV maratón de jocs al carrer                                               |
| 36  | El nostre llibret 2011: un merescut tercer premi!                             |
| 38  | Trobada a Gandia: l'edició de llibrets de falla                               |
| 39  | Diari emocional d'una fallera major.                                          |
| 43  | "I CONTE CONTAT..." El conte i la tradició oral valenciana                    |
| 44  | Pròleg. "Conta, escolta, escriu". <b>Paula Carrión Torrent</b>                |
| 50  | Oralitat: la veu del poble. <b>Susana Rodrigo Guillén</b>                     |
| 58  | Contar o no contar. <b>Vicent Cortés Gámiz</b>                                |
| 64  | El tressor de la parla. <b>Llorenç Giménez Tarazona</b>                       |
| 70  | El cant valencià: un art improvisat. <b>Voro Contreras</b>                    |
| 76  | Rondalles i rondallistes: Enric Valor. <b>Irene Mateu</b>                     |
| 82  | La llegenda de Sant Jordi, el Drac i la princesa. <b>Jordi García Vilar</b>   |
| 90  | Aprofitament didàctic dels contes. <b>Vicen Córcoles</b>                      |
| 96  | Contes que curen. <b>Bernardo Ortín i Trini Ballester</b>                     |
| 102 | Literatura. <b>María Comes Fayos</b>                                          |
| 108 | Contes impossibles. <b>Manuel S. Jardí</b>                                    |
| 114 | El relat digital personal. <b>Carmen Gregori Signes i María Alcantud Díaz</b> |

Saluda de

# José Ma<sup>a</sup> Ángel Batalla

Alcalde de L'Eliana



Un any més, és un plaer per a mi, com a Alcalde de L'Eliana, donar la benvinguda a la festa de les Falles.

Puntual al calendari, amb el mes de Març, com anunci-ant la primavera, arriba la festa més esperada pels valencians, pels elianers i elianeres. Arriba la gran festa fallera que, amb il·lusions renovades, ens convida generosa a gaudir del bon temps i de la festa al carrer. Ens anima a abandonar, per uns dies, la rutina quotidiana per deixarnos arrossegar per l'ambient festiu i de celebració.

La festa fallera transforma completament la fesòmia del nostre poble i els carrers s'omplien de llums, de música, d'art, de flors, d'alegria de companyerisme... I de foc. Passe el que passe.

Les falles són un dels millors exemples de renovació, d'ingeni, d'esplendor i d'harmònia. I són, sobretot, un exemple del bon fer de tants homes i dones que treballen colze a colze perquè tots pugam gaudir d'uns meravellosos dies i la Falla Josep Antoni Puríssima i Major de l'Eliana, és una de les millors mostres.

Encara i tot i en estos moments difícils de crisi econòmica que vivim, els elianers i elianeres continuem treballant per anar construint dia a dia el nostre present per a que el futur siga millor; continuem impulsant esperançats projectes que milloren la nostra qualitat de vida; que ens cohesionen com a col·lectiu. I les falles, ne són un magnífic exemple.

Malgrat tot, hem de ser capaços de seguir fent dels nostres somnis una realitat, tal i com hem fet sempre, i la festa, també contribueix a la consecució d'aquests somnis.

Per tot això, de les moltes satisfaccions que m'ofereix el fet de representar al poble de l'Eliana, esta oportunitat de poder viure amb tots i totes vosaltres aquests dies de festa, és una de les que més perduren i perduraran en el meu record.

Amb l'elecció d'un exquisit lema per al vostre llibre: "I conte contat...", les seues fulles ens ajudaran, de segur, a conèixer la tradició oral més valenciana (contes, rondalles,...) fent un recorregut per la història de la nostra literatura popular, aquella del boca a boca, la que ha

anat passant de pares a fills i a nets..., fins l'actualitat.

Vull donar, per fi, la més sincera enhorabona a la Comissió de la Falla Josep Antoni, Puríssima i Major per la seua dedicació al món de les falless i per la seua estima al nostre poble, apostant per eixa Eliana del futur, però sense oblidar mai les nostres tradicions.

Moltes felicitats especialment a les màximes representants de la Comissió de la Falla Josep Antoni Puríssima i Major de l'Eliana en el 2012: Rosa Martínez i Grau, la seua Fallera Major i Paula Sánchez i Molina, Fallera Major Infantil.

Elles seran el referent d'aquestes festes. Per a elles i les seues famílies, els millors desitjos.

I, com no, felicitar igualment al seu President Infantil, Daniel de la Cruz i Marco i al seu President al front de tota la Comissió, Manuel Ricart i Lluna. Tots ells elianers exemplars pel seu esforç constant, el seu entusiasme i sempre, el seu bon fer.

A tots els veïns i veïnes de L'Eliana, a tots els que ens visiteu amb motiu de les festes josefines, us anime a participar de la festa i vos desitge unes magnífiques Falles 2012.

Vixca les Falles!

Vixca les Falles de L'Eliana!

**El vostre Alcalde,  
Josep María Ángel Batalla**



Saluda de

## Manolo Ricart i Luna

President de la falla Josep Antoni, Puríssima i Major



Estimats fallers i falleres,

Per seté any consecutiu aprofite l'ocasió que em brinden aquestes pàgines per a dirigir-me a tots vosaltres i a tot aquell que vullga acompanyar-nos en aquestes festes josefines.

En un any que ha segut ben complicat per a tota la nostra societat degut una vegada més a una crisi econòmica que no cessa i, particularment per a mi, per raons personals que molts de vosaltres sabeu, no vull fer altra cosa que intentar mirar cap avant amb optimisme. Amb la crisi econòmica que encara arrastrem les coses es fiquen una mica més complicades per a la falla, ja que contem amb menys ingressos, però són en moments com aquests en els quals la nostra falla demostra que encara amb menys recursos es poden fer coses ben grans.

Un exemple clar d'açò que us estic contant és l'haver aconseguit el darrer any el tercer premi del llibret a la Promoció de l'Ús del Valencià que otorga la Generalitat Valenciana. Eixe premi no va ser el resultat de molts diners invertits en ell, tot el contrari. El que hi ha darrere d'eixe premi és el treball continuat i desinteressat de persones com Carme Torrent. la nostra fallera major de 2011, de José María Ramón, Pepe Mateu i d'un grapat de col·laboradors que any rere any s'animen a col·laborar activament per a fer, no ja sols un llibret que reflectisca les activitats de la falla, sinó una autèntica obra d'art que té com a fi aprofundir en una matèria concreta i promocionar l'ús de la nostra llengua. L'any passat va ser increïble la recreació que van fer de la música valenciana i no em cap ningun dubte de que enguany amb la temàtica de la tradició oral valenciana com a fil conductor del llibret, aconseguirem un èxit similar al de l'any anterior perquè ganes, il·lusió i treball dur no ens falten.

M'agradaria aprofitar aquestes línies per a agrair profundament a Aroa, Miquel i Carme l'any que m'han fet viure. Ells m'han fet riure, ballar i gaudir, encara que no era fàcil en un any tan dolent personalment, tots junts dia rere dia. Però sobre tot m'he sentit molt orgullós de pertànyer a una comissió representada per aquests fallers tan professionals i responsables. Si

m'ho permeteu faré una menció especial a una amiga meua, Carme, Carme Torrent, Carme "la barraca" a la que molts coneixeu de sobra. Ser el president que l'acompanyava en el seu any com a fallera major ha segut per a mi tot un honor. No només portava al braç a la fallera que ens representava, portava del braç a una de les persones que més s'ha implicat (i n'estic segur que continuarà fent-ho) en aquesta comissió. Carme, no puc més que dir que les paraules de Vicent Andrés Estellés recreades fa ara un any per a tu pel teu germà i filla no poden ser mes definitòries de la teua persona: "Assumiràs la veu d'un poble i serà la veu del teu poble i seràs, per a sempre, poble."

I com no, vull dirigir-me especialment al xiquet, xiqueta i senyoreta que ens representaran en 2012: Daniel, Paula i Roseta, tots tres vinculats a la nostra comissió des de ben xicotets i tots tres pertanyents a famílies molt falleres i molt estimades per mi i per tota la comissió. No tinc cap dubte que des del primer moment ens van a representar com els millors. Voreu, ho passarem molt bé junts i recordareu aquest any durant tota la vostra vida.

No em queda més que convidar-vos a tots, fallers i veïns de L'Eliana, a que fem de la festa de Josep Antoni una festa fallera inigualable. Amb les característiques que ens defineixen com a comissió (alegria, treball dur, humilitat...) farem que este any siga recordat per tots.

**Un abraç molt fort de, Manolo Ricart i Lluna.  
President de la falla Josep Antoni Puríssima i Major.**



# Comissió Major i Junta Directiva



## **PRESIDENT**

Vice-President 1º

Vice-President 2º

Vice-President 3º

Vice-President 4º

Delegats de Festejos, Sports  
i Diverses

Manel Ricart i Lluna

Javier Álvarez i Mainero

Daniel Carrión i Torrent

Francesc Peñálver i Extrems

Francesc Comendador i Espinosa

Joan Barea i Marzal

Josep M. Ibáñez i Ruiz

Wenceslau Sánchez i Sánchez

Eveli Valladolid i Mir

Carme Martínez i Prósper

Daniel Romero i Cabedo

Josep Ramon Balaguer i Martínez

Marta Andrés i Peiró

Contxa Calero i Iniesta

Josep M<sup>a</sup> Ramon i Beltrán

Benvinguda Ricart i Lluna

M<sup>a</sup>. Dolors Martínez i Hernández

Vicent J. Ibáñez i Mínguez

Carme Torrent i Badía

Rosa Grau i García

Maria Peiró i Aguilar

Amèlia Montoya i Piqueras

Sònia Maria Gil i Fogué

Maruja Gimeno i Molina

Blanca Morán i Molina

Secretaria

Vice-Secretaria

Delegat del llibret

Delegades de propagandes

Delegats de recompenses

Tresorera

Vice-Tresorera

Comptadora

Delegat de loteries

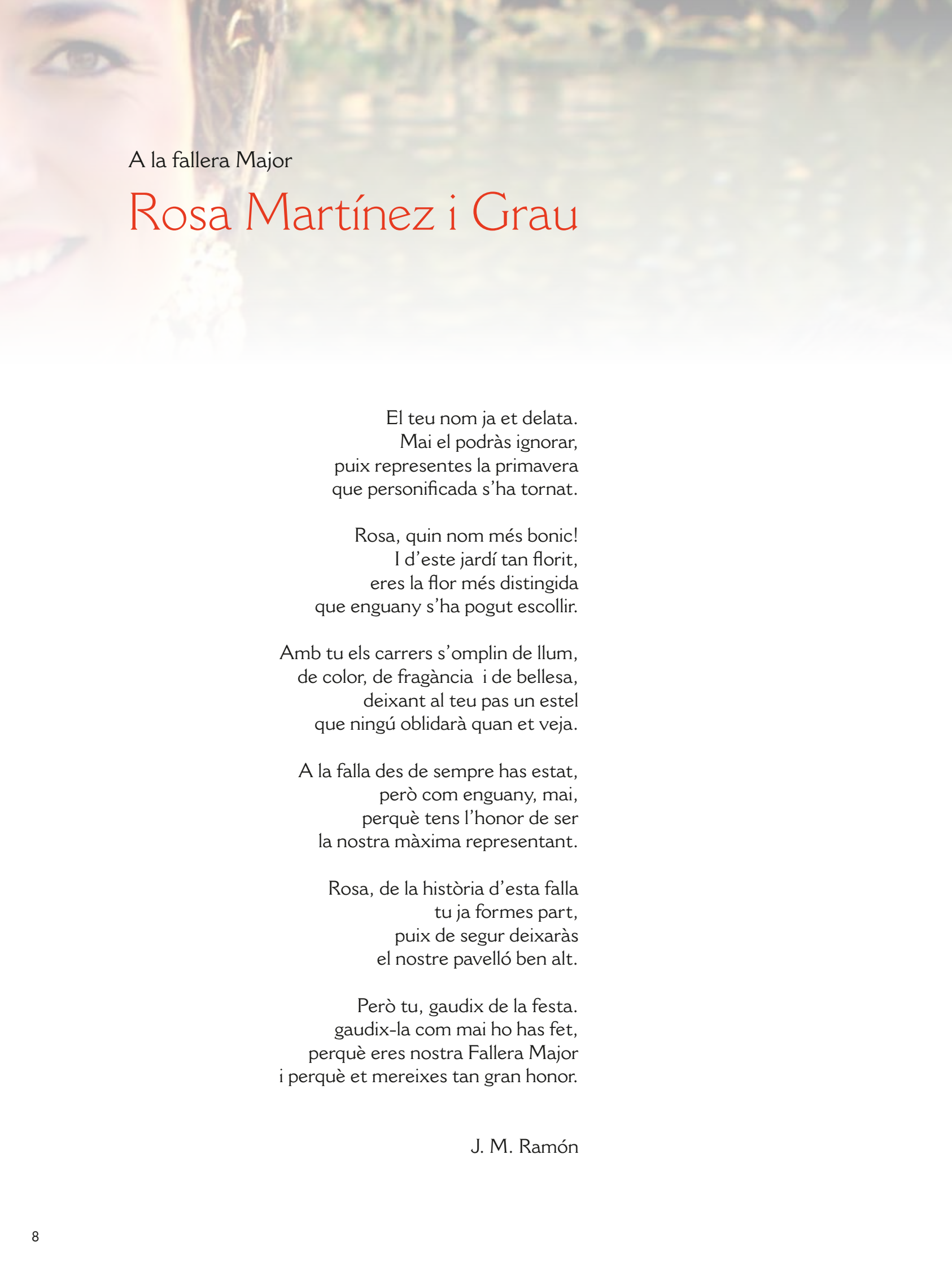
Bibliotecaria-Arxivera

Delegades del Casal





|                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Delegades d'infantils   | Cristina Valero i Marco<br>Anna Escrivá i Marco                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| Delegats de Junta Local | Josep Manel Contreras i Pérez<br>Maria Marco i Marco                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| Delegats de Presentacio | Teresa Peiró i Aguilar<br>Teresa Molina i Gimeno<br>Empar Marco i Sanchis<br>Inmaculada Marco i Andres                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| Vocals                  | Andreu Andrés i Peiró<br>Adolf Cambra i Sanz<br>Sergi Cortina i Molina<br>Angel Crespo i Estivaliz<br>Sergi Crespo i Estivaliz<br>Joan Espinosa i Gil<br>Albert Fuster i García<br>Carles Gil i Peiró<br>Xavier Martínez i Grau<br>Alex Martínez i Torregrosa<br>Borja Peñálver i Martínez<br>Ignasi Peñálver i Martínez<br>Francesc Ricart i Lluna<br>Raül Sánchez i Molina<br>Marc Sunsi i Castera<br>Antoni Zamora i Chisvert |



A la fallera Major

## Rosa Martínez i Grau

El teu nom ja et delata.  
Mai el podràs ignorar,  
puix representes la primavera  
que personificada s'ha tornat.

Rosa, quin nom més bonic!  
I d'este jardí tan florit,  
eres la flor més distingida  
que enguany s'ha pogut escollir.

Amb tu els carrers s'omplin de llum,  
de color, de fragància i de bellesa,  
deixant al teu pas un estel  
que ningú oblidarà quan et veja.

A la falla des de sempre has estat,  
però com enguany, mai,  
perquè tens l'honor de ser  
la nostra màxima representant.

Rosa, de la història d'esta falla  
tu ja formes part,  
puix de segur deixaràs  
el nostre pavelló ben alt.

Però tu, gaudix de la festa.  
gaudix-la com mai ho has fet,  
perquè eres nostra Fallera Major  
i perquè et mereixes tan gran honor.

J. M. Ramón





Fallera Major: Rosa Martínez i Grau

# Comissió Femenina

Fallera Major: Rosa Martínez i Grau

Fallera Major eixint: Carme Torrent i Badia

Maria Empar Aleixandre i Oliver  
Carme Cambra i Sanz  
Paula Carrión i Torrent  
Immaculada Cases i Segarra  
Encarna Castro i Monzó  
Elena Coll i Espinosa  
Raquel Coll i López  
Núrja Collado i Parreño  
Maria Comes i Fayos  
Marta Contreras i Gardel  
Pilar Cotanda i Montaner  
Carme Daries i Torrent  
Elia De la Cruz i Marco  
Alícia Escrivá i García  
Verònica Escrivá i Leal  
Carme Espinosa i Molina  
Pilar Espinosa i Montaner  
Pilar Garcia i Encuentra  
M. Dolors Gozálvez i Aguilar  
María Jesús Jimenez i García  
Elena Lopez i Ballester  
Josepa Marco i Chisvert  
Patrícia Martí i Ayuste  
Concepció Martin i Sanz  
Mireia Martínez i Portero  
Sandra Martínez i Torregrosa  
Maria Mateu i Calero  
Pilar Molina i Gimeno  
Isabel Oliver i Tregón  
M. Dolors Oliver i Tregón  
Aurora Peinado i Serrano  
Carmina Perez i Ten  
Núria Quiralte i Cases  
Laura Raga i Morán  
Anna Isabel Reyes i Fabra  
Laura Sánchez i López  
Concepció Sebastián i Montañés  
Sandra Valladolid i Tolosa

## Cort d'Honor









Explicació de la falla

## Lema: “Les Falles, festa mundial”

El lema de la falla d'enguany potser pensem que estiga molt vist, però ara més que mai hem de reivindicar la nostra festa amb força pel motiu que es pot convertir en Patrimoni de La Humanitat, segons l'Unesco. Però, què és això de Patrimoni de La Humanitat?

Doncs bé, ho intentarem explicar de la forma més breu possible. És el títol conferit per l'Unesco a llocs específics del planeta que han segut nominats i confirmats per a la inclusió en la llista mantinguda pel Programa Patrimoni de la Humanitat, administrat pel Comitè del Patrimoni de la Humanitat compost per 21 estats membres que són elegits per l'assemblea General d'Estats Membres per un període determinat.

L'objectiu del programa és catalogar, preservar i donar a conèixer llocs d'importància cultural o natural excepcional per a l'herència comuna de la humanitat. Sota certes condicions, els llocs esmentats poden obtenir finançament per a la seua conservació del Fons per a la Conservació del Patrimoni de la Humanitat.

“Vos convida a compartir este Patrimoni Cultural de la Humanitat que són les Falles”. Va dir Laura Caballero i Molina. Fallera Major de Valencia 2011 en la Crida.

I és que la Conselleria de Cultura i Esports ha iniciat els tràmits perquè les Falles de València siguen considerades Bé d'Interés Cultural Immaterial (BIC) en 2012, un tràmit que suposa un pas previ perquè estos festejos puguen declarar-se Patrimoni de la Humanitat.

La Unesco defineix el patrimoni oral i immaterial com “el conjunt de creacions basades en la tradició d'una comunitat cultural expressada per un grup o per individus i que reconegudament responen a les expectatives d'una comunitat en la mesura en què reflecteixen la seua identitat cultural i social. Llengua, literatura, música i dansa, jocs i esports, tradicions culinàries, ritus i mitologies, coneixements i usos relacionats amb l'univers, els coneixements tècnics relacionats amb l'artesanía i els espais culturals es troben entre les moltes formes de patrimoni immaterial

Segons la Conselleria l'aprovació de BIC es podria produir abans de les falles de 2012 i que, a partir d'aleshores, es podrà presentar l'expedient davant el

Consejo de Patrimonio Nacional, i si aquest organisme l'aprova, el Ministeri de Cultura acudirà amb la proposta davant La Unesco.

Esperem i desitgem que així siga, i que la festa gran de València i de moltes poblacions, siga reconeguda oficialment com una de les millors festes del món. I diguem oficialment, perquè de fet ja ho és. Només cal veure l'afluència de gent d'altres terres que any rere any venen a gaudir d'estos dies que per a molts no deixen de sorprendre'ls, amb la varietat d'actes on entren a formar part els nostres cinc sentits; amb l'olor de la pólvora, l'aroma de les flors, el sabor dels bunyols, l'harmonia de les bandes de música, el soroll dels focs d'artifici i amb la contemplació dels meravellosos monuments que es troben en cada racó i que, pel fi que els espera, no acaben de comprendre.

Doncs bé, amb la falla d'enguany volem que eixa gent que ve a gaudir de la festa l'entenga un poc més i d'eixa manera l'estime més, perquè bé és sabut que qualsevol cosa més s'estima quan més es coneix.



Al cos central tenim a una bunyolera fent aquestos dolços tan típics en la nostra terra i que per estes dades tenen una importància fonamental. No hi ha hora definida per a gaudir d'ells, en qualsevol moment, assentats davant una bona tassa de xocolata o passejant pel carrer mentres es contemplen els monuments, es pot veure a la gent com dona bon compte d'ells.

Al seu costat hi ha un llaurador, símbol de qualsevol treballador, amb uns coets a la mà.

És clar que en els dies de falles tothom deixa la seua feina (si és que la té) per a apuntar-se a la festa i gaudir-la amb tota la seua intensitat, deixant els problemes quotidians aparcat durant unes dies.

Davall d'estes dues figures tenim la de la fallera. Potser siga esta, després del monument, la figura més important de la festa fallera. De la fallera major es diu



que representa la seua falla, i això és ben cert. Ella, junt al president, serà l'encarregada de representar tota la comissió de la seua falla en qualsevol acte que es faça. Però no sols la fallera major té importància, aquesta es reparteix entre totes les dones de la seua cort. No hi ha cosa que cride més l'atenció, de propis i de forans, que veure una cercavila amb la banda de música acompanyant la dona valenciana abillada amb les seues millors gales.

Ja a peu de terra, podem veure uns xiquets tornant-se bojós fent allò que més els agrada d'estes festes: tirar petards. I és que ja ho porten en la sang. No hi ha criatura que de ben menuda no li agrade la pólvora. Per a la majoria del xiquets la festa són els petards i el carrer, o el carrer i els petards, no importa l'ordre. Perquè la festa de les falles és festa de carrer i tot es desenvolupa al voltant del monument.

Al costat d'estos xiquets es troba una escena referida al casal faller. Hi és on al llarg de tot l'any es cou el que els dies de festa ha de veure i de gaudir la gent al carrer. Bé és cert que esta no és una tasca fàcil, i al costat dels guardons que la comissió de la falla ha pogut guanyar al llarg de la seua història, també es troben els llibres de comptes. Ai! Els llibres de comptes. Eixe potser siga el mal de cap de la junta fallera i sobretot del president, perquè si al final de les festes els números eixen en roig, el mal de cap es traduirà en preocupació, i no xicoteta, que diguem.

Al seu costat es troba una xicona tota trista perquè encara no ha pogut ser fallera major, el somni al qual tota fallera aspira. Enguany no ha pogut ser, però li queda l'esperança de rebre eixe títol l'any que ve.

La tercera escena és un record a un dels actes més emotius que es desenvolupen dins de la setmana fallera i que totes les Falleres que ja han segut Majors recorden amb més emoció. Ens referim a l'Ofrena de flors a la Verge. En ella podem veure a una parella de fallers que, amb el seu fill en braços, acudeixen a rendir-li homenatge a la Mare de Déu.

D'este acte podem dir que és un dels més emotius, no tan sols per demostrar-li a la Verge l'amor que per ella senten, sinó perquè hi acudeix tota la comissió, tant la infantil com la major.

A cada costat d'esta escena podem veure a dos fallers amb actituds típiques que es donen sempre en qualsevol comissió fallera. Per una banda en tenim a un que, després de llegir el tauler d'anuncis, se n'adona de que ha fet tard a l'acte que tenia pensat anar, cosa que passa molt sovint en aquells que es confien massa i que no consulten prèviament els esdeveniments programats. A l'altra banda en tenim a un altre que no sol acudir als actes programats, però no que es vol perdre's el de l'ofrena. De fet, és precisament l'ofrena de flors on

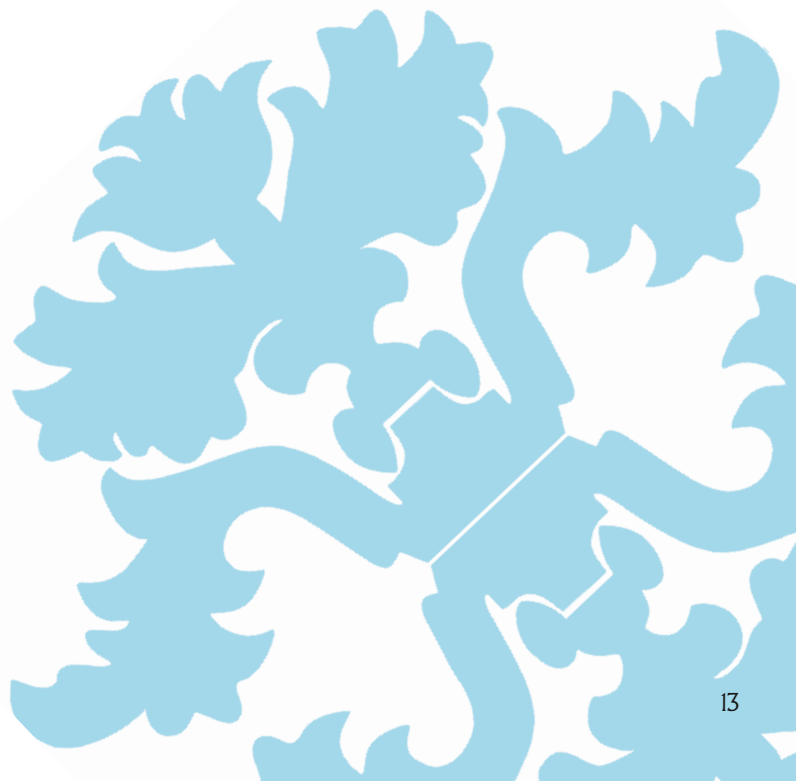
més fallers acudeixen i, gent que en moltes comissions s'apunta només per a aquest acte.

En l'escena quarta volem rendir un sentit homenatge a unes persones sense les quals la cremà de les falles seria cosa impossible de realitzar. Ens estem referint als bombers i al seu impagable treball perquè la nit de Sant Josep transcórrega sense incidents i els veïns de les cases properes als monuments estiguen ben tranquils. Sembla que estes persones no formen part de la festa, però és innegable que sense ells, i tenint en compte els monuments que es planten actualment, la nit de la cremà no es podria realitzar, al menys amb la seguretat amb què es fa.

Ja per a finalitzar, també volem tindre presents als serveis de neteja, que tots els matins passen per carrer per a llevar tot el fem que ha deixat la festa del dia anterior, encara que la seua feina no té fi, ja que mentre ells netegen hi ha xiquets que s'encarreguen de tornar a embrutar el carrer amb els sempre presents petardets. Però és a la nit de la cremà quan este servei es fa més de notar, puix el dia 20 de març apareix com si res haguera passat. El carrer amaneix net i sense rastre del que allí s'ha cremat la nit anterior.

És impossible enumerar i mostrar tot el que les Falles porten al seu voltant: les persones que confeccionen els vestits, pirotècnics, músics, floristes, artista faller...i un fum de gent que fan que la Festa es realitze, any rere any, amb les mateixes ganes de que esta tradició tan nostra no desaparega, tot al contrari; les comissions treballen cada any amb més ganes per intentar superar el que feren l'exercici anterior.

Servisca esta xicoteta mostra en el monument que enguany hem plantat per a poder explicar a qualsevol que vinga de fora en que consisteix el que probablement arribe a ser un nou Patrimoni de la Humanitat.



## Explicació de la falla

# Versets de la falla gran

### COS CENTRAL

Patrimoni de la Humanitat  
Les Falles volen ser.  
Nostra obligació he de ser  
el conèixer-les ben bé.

Molts aspectes a destacar  
té esta festa tan singular.  
Impossible seria pretendre  
l'intentar a tots plasmar.

És per això que alguns temes  
haviem de triar,  
i al tinter s'han quedat  
molts actes igual d'importants.

Remata la nostra falla  
una dona fent bunyols.  
Excusa per a menjar-ne no tenim,  
doncs a totes les hores són bons.

El llaurador tira coets,  
puix en arribar les falles  
de la feina (si és que en té)  
ja no en vol saber res.

De la festa de les Falles,  
la dona es d'allò més important.  
Plaer dona sempre veure-la  
pels carrers del poble desfilant.

Somia cada fallera en ser la Major.  
Aquesta ha tingut la sort  
de ser elegida enguany,  
d'entre tota la seua cort.

### ESCENA PRIMERA

Els petards són per als menuts  
de les Falles el més important.  
Però de vegades no pensen  
que la zona de focs s'ha de respectar.

Al carrer la xicalla sempre està,  
encara que siga fent soroll.  
Però els continuadors de la Festa  
seran estos quan es facen grans.

Xiquets i xiquetes,  
amb els petards aneu amb precaució,  
no siga que fent d'ells un mal ús,  
tinguem tots un gran disgust.

### ESCENA TERCERA

El tauler d'anuncis ens diu  
els actes i hora a realitzar.  
Hi ha faller que no el llig,  
i a casa se'n va per haver fet tard.

És l'Ofrena un dels actes  
més emotius i volguts.  
Cap faller vol faltar  
i flors a la verge dur.

Esta família de fallers  
a l'acte acudix tota unida,  
doncs és tanta la devoció,  
que volen viure-la compartida.

Aquest faller representa  
qui només es vist per a l'ofrena.  
Peresa li dona eixir en molts actes  
perquè pensa que no val la pena.

### ESCENA SEGONA

A la prestatgeria del casal  
tota mena de coses es guarden.  
Guardons, llibrets d'altres anys  
i el llibre de comptes d'enguany.

El president està content,  
anuncia amb molt de goig,  
puix al llibre de comptes,  
no tenim números en roig.

El casal és el lloc  
on es viuen alegries i penes,  
ja que al llarg de tot l'any  
hi ha temps per a cada una d'elles.

Aquesta fallereta trista està,  
perquè la Major voldria ser.  
Com enguany ja no ho és,  
confia en ser-ho el que ve.

### ESCENA QUARTA

Rendir homenatge volem  
a un cos molt especial.  
Es tracta del dels bombers  
i el seu treball fonamental.

Persones anònimes semblen  
amb la cara tan tapada.  
Però sense ells la nit de la cremà,  
potser seria una nit "desmadrada".

Gràcies a ells estem tranquils  
de poder cremar bé la falla.  
La seguretat del veïnat,  
amb la seua presència esta  
assegurada.



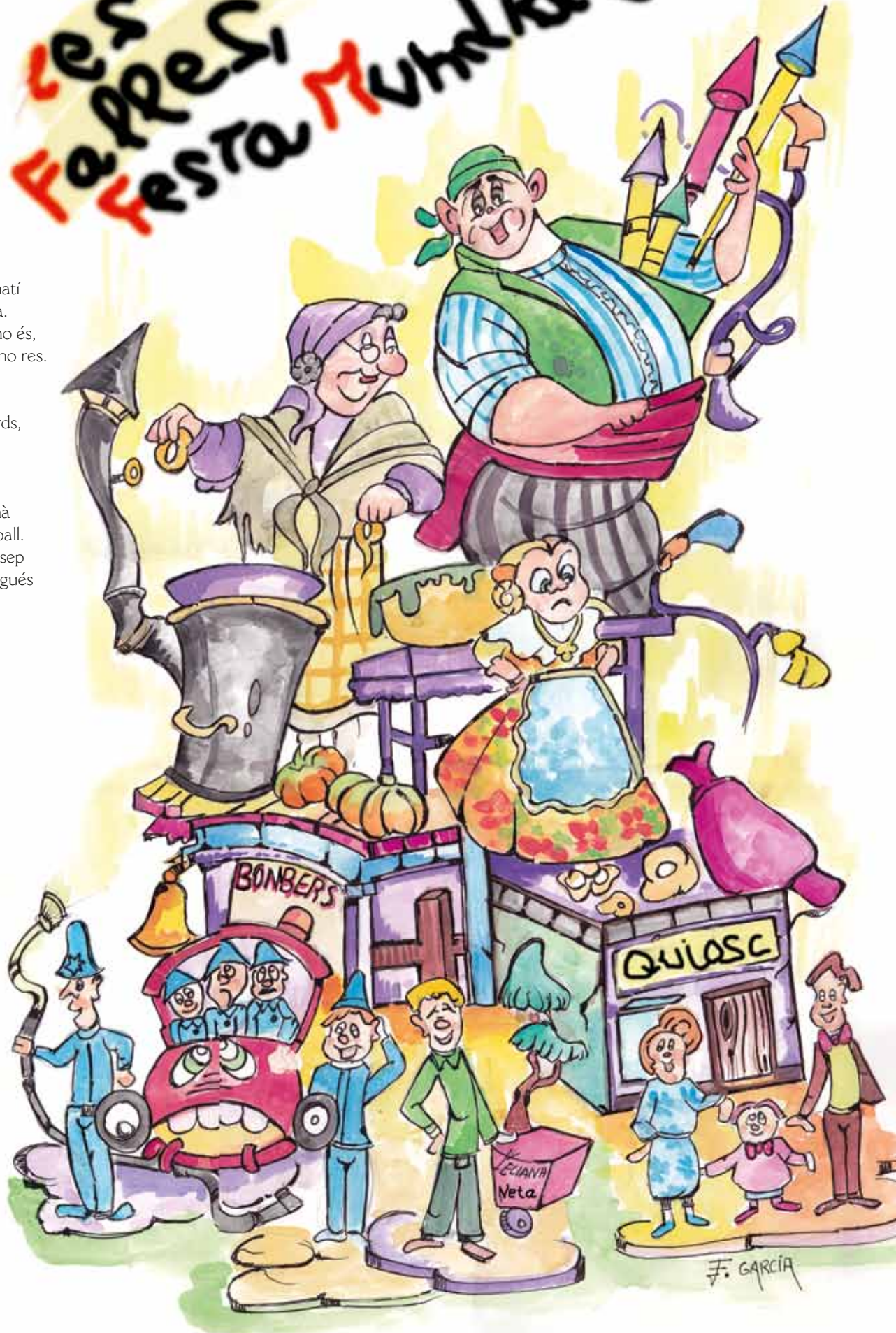
# Les Festes Festa Mundial

## ESCENA QUINTA

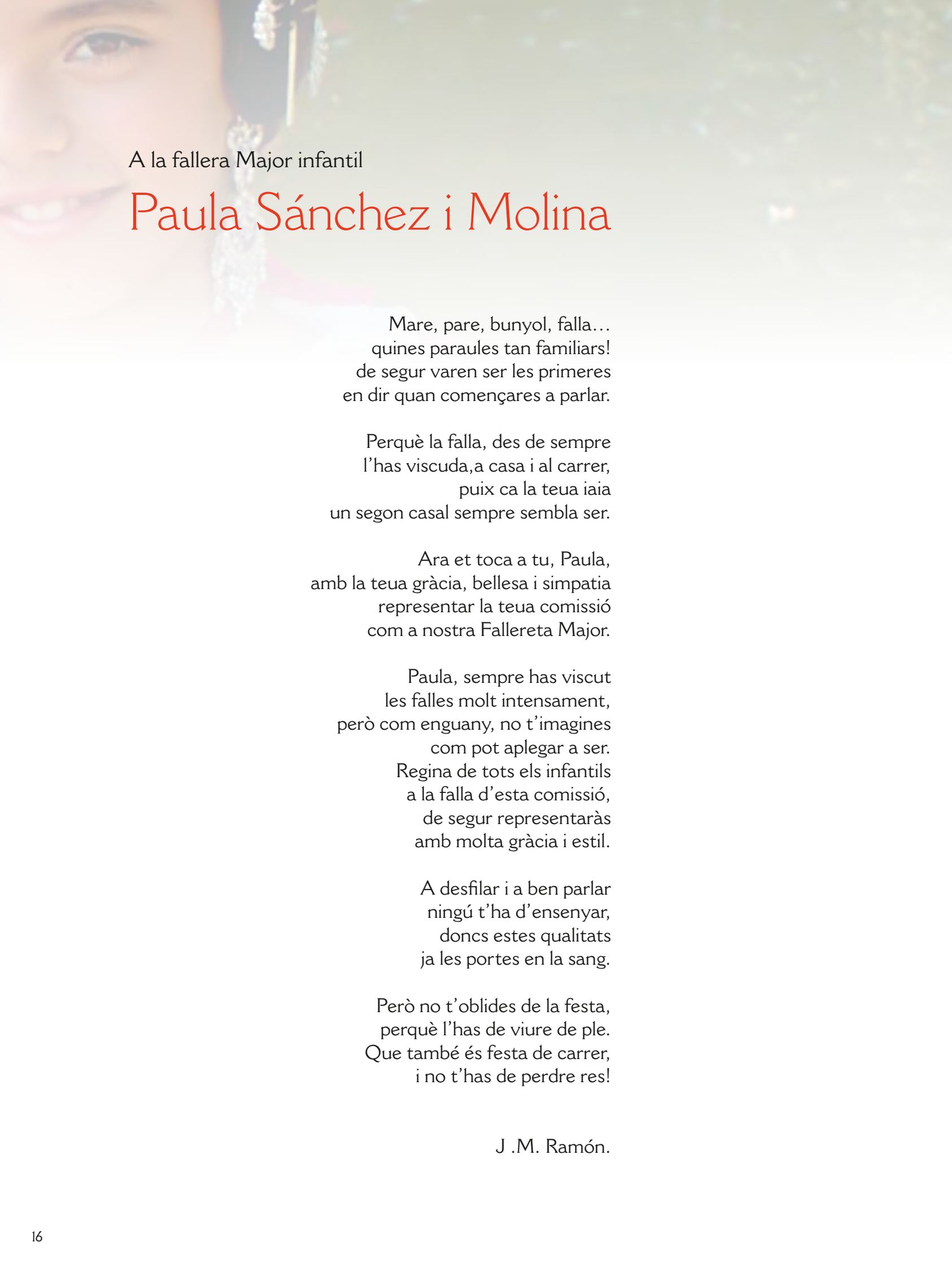
Al carrer cada dia al dematí  
passa el servei de neteja.  
Feina necessària, clar que ho és,  
encara que s'embrute en un no res.

Gaudint al carrer està  
aquest xiquet tirant petards,  
encara que estiga net  
i el torne a embrutar.

Però és la nit de la cremà  
on més es nota el seu treball.  
Puix l'endemà de Sant Josep  
el carrer està com si res hagués  
passat.







A la fallera Major infantil

## Paula Sánchez i Molina

Mare, pare, bunyol, falla...  
quines paraules tan familiars!  
de segur varen ser les primeres  
en dir quan començares a parlar.

Perquè la falla, des de sempre  
l'has viscuda, a casa i al carrer,  
puix ca la teua iaia  
un segon casal sempre sembla ser.

Ara et toca a tu, Paula,  
amb la teua gràcia, bellesa i simpatia  
representar la teua comissió  
com a nostra Fallereta Major.

Paula, sempre has viscut  
les falles molt intensament,  
però com enguany, no t'imagines  
com pot aplegar a ser.  
Regina de tots els infantils  
a la falla d'esta comissió,  
de segur representaràs  
amb molta gràcia i estil.

A desfilat i a ben parlar  
ningú t'ha d'ensenyar,  
doncs estes qualitats  
ja les portes en la sang.

Però no t'oblides de la festa,  
perquè l'has de viure de ple.  
Que també és festa de carrer,  
i no t'has de perdre res!

J .M. Ramón.



Fallera Major: Paula Sánchez i Molina

# Comissió Femenina Infantil

Fallera Major: Paula Sanchez i Molina

Fallera Major eixint: Aroa Barrera i Giménez

Carolina Aleixandre i Díaz-Toledo  
Martina Álvarez i Lujan  
Andrea Barea i Andrés  
Marta Barea i Andrés  
Paula Cerezo i Navarro  
Ines Colom i Lopez  
Carme Coll i Devesa  
Sara Coll i Navarro  
Carme Compte i Marco  
Maria Compte i Marco  
M. Lluïsa Contreras i Gardel  
Blanca Corell i Escrivá  
Glòria Corell i Escrivá  
Natalia Crespo i Giménez  
Inés Del Blanco i Sancho  
Clàudia Durá i Martínez  
Lidia Fenech i Ibáñez  
Arantxa Garcia i Rodenas  
Carla Garcia i Rodenas  
Noa Gimeno i Chisvert  
Carme Siomara Gimeno i Galindo  
Daniela Herrero i Alcalde  
Natalia Herrero i Alcalde  
Marina Iranzo i Romero  
Marta Juan i Santafé  
Sofia Lujan i Marí  
Malena Llorens i De la Cruz  
Meritxell Llorens i De la Cruz  
Clara Marco i Blesa  
Andrea Marquez i Escrivá  
Elena Martínez i Miquel  
Anna Martínez i Navarro  
Llucía del Pilar Martínez i Navarro  
Andrea Martínez i Palanca

## Cort d'Honor

Andrea Mesa i Bellver  
Sara Moreno i González  
M<sup>a</sup> Isabel Pérez i Gardel  
Marta Piera i Montaner  
Paula Planells i Murcia  
Paola Prat i Herrero  
Llúcia Reinal i Valero  
Mònica Requena i Marco  
Laura Roger i Pallas  
Marta Roig i Coll  
Llúcia Romero i Martí  
Paula Romero i Martí  
Rocío San Lorenzo i Escrivá  
Yanira Sanchez i Palacios  
Yulema Sanchez i Palacios



## Explicació de la falla infantil 2012

# Lema: “Un Estiu et”

És clar que amb la cremà de les falles donem la benvinguda a la primavera i deixem arrere eixe hivern que ens ha tingut tancats a casa i que quasi no hem pogut disfrutar de l'aire lliure.

Però tota la xicalla, perquè hem d'enganyar-nos espera amb impaciència l'arribada de l'estiu. Ai, l'estiu! Eixe període de vacances escolars que tots els menuts desitgen i que ja tenen ganes de gaudir-lo en arribar el canvi d'hora i els primers raigs de sol. Quines ganes de portar ficat només que una samarreta i uns pantalonets curts, o faldeta en el cas de les xiquetes i unes sabatetes que quan més còmodes i senzilles siguen millor que millor.

“A l'estiu tot el món viu”, diu el refrany. I té raó. Només cal veure els carrers plens de gent fins a altes hores de la nit sense presa per anar-se'n a casa. I no digam dels més menuts. Per a ells mai és l'hora de tancar-se dins de quatre parets quan al carrer s'està tan bé.

Però parlar de l'estiu sense parlar de la platja és com parlar de les falles sense monument.

La platja és per excel·lència el lloc més concorregut durant aquesta estació; i per excel·lència és també el preferit per la majoria dels xiquets de gaudir, si és possible, totes les seues vacances.

Doncs bé, enguany la nostra Falleta Infantil vol rendir un homenatge a este lloc on, no només els xiquets s'ho passen d'allò més bé, sinó que es també destí imprescindible per a la gent major.

### EXPLICACIÓ DE LA FALLA

Al cos central de la falla trobem una gran ona on damunt d'ella hi ha un xiquet amb un poalet al cap. Tot en ell és alegria, ja que del desitjat estiu sap que bé el millor, la platja.

Al seu costat es troba el lloc de socorrisme perquè les vacances siguen segures i no tingam ningun disgust.

### PRIMERA ESCENA

A la primera escena troben un xiquet disposat a llançar-se des a l'aigua des d'un trampolí. La xiqueta l'espera amb el salvavides en la mà per si de cas ocorre algun imprevist.

### SEGONA ESCENA

A l'escena tenim el típic que fan els xiquets a la platja. Jugar amb l'arena fent castells amb ella o clots per a omplir-los d'aigua.

### TERCERA ESCENA

Comencen les desitjades vacances. El primer de tot és carregar el cotxe amb tot allò que durant tot l'any hem guardat fins a arribar este moment. Maletes, para-sols...

### QUARTA ESCENA

A la quarta escena tenim un gran cucurutxo de gelat, tan típic en estes dades i tant desitjat per tots, i a uns xiquets que estan fent compte d'ell.

Explicació de la falla

## Versets de la falla infantil

### COS CENTRAL

Les vacances han arribat  
i, com no, a la platja  
la majoria de gent  
es decidix a anar.

Content està este xiquet  
de l'escola haver deixat,  
i com tot ho té aprovat,  
el poalet es fica al cap.

Els socorristes tots els anys  
vetllen per la nostra seguretat.  
Amb ells estem més tranquils  
i amb més ganes de disfrutar.

Contenta també està esta ona,  
que any rere any,  
els xiquets vénen a jugar  
tots junts al seu voltant.

### PRIMERA ESCENA

L'aigua per als xiquets  
és motiu de diversió,  
i si et llances per un trampolí  
no hi ha cosa millor.

La xiqueta previnguda  
té el salvavides amb ella,  
puix en un cas extrem,  
et pot traure d'un gran problema.

### TERCERA ESCENA

Les vacances d'estiu  
dies abans comencen,  
col·locant al cotxe  
tot el que necessiten.

Una festa és preparar  
les vacances a la platja.  
Un descans ben merescut,  
després d'un any dins de casa.

### SEGONA ESCENA

És l'arena de la platja  
font d'imaginació.  
Forats i, sobretot, castells,  
fan els xiquets amb il·lusió.

En vaixell voldrien anar  
estos xiquets aventurers.  
Navegar mar endins,  
i sentir-se mariners.

### QUARTA ESCENA

Què agradable és degustar  
sempre d'un bon gelat,  
i si és a l'estiu,  
encara amb més motiu.

En polos o cucurutxos,  
els gelats a tots agraden,  
el mateix dona que siguen  
de maduixa o xocolata.



L'ESTIU





Saluda el President Infantil

## Daniel De La Cruz i Marco

Des de que sóc faller d'esta Falla la meua il·lusió ha segut sempre ser President Infantil. Enguany, i gràcies a la Comissió tinc l'honor de ser-ho.

Espere representar-vos el millor que puga, amb felicitat i alegria, i en qui millor que en Paula, Rosa i Manolo.

Sí, ja estic content, però açò no seria possible sense el suport de tota la Comissió i, especialment, de la meua família.

Espere representar a la Falla Josep Antoni, Puríssima i Major el millor que puga i a tots vosaltres vos convida a gaudir de tots els actes de la festa.

Besos i abraços del vostre President Infantil de les Falles 2012.

Daniel de la Cruz i Marco



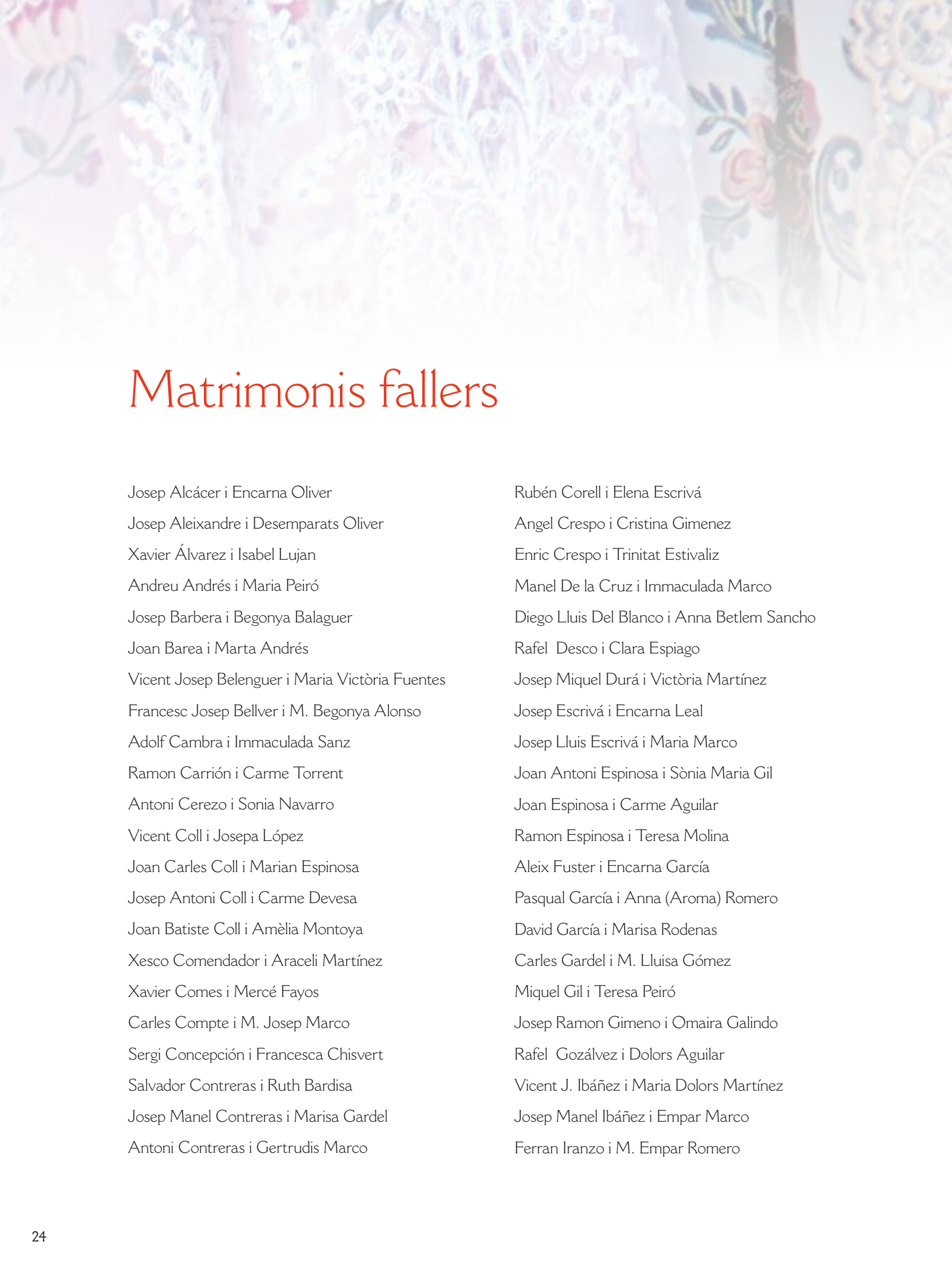
# Comissió Masculina Infantil

President: Daniel De La Cruz i Marco  
Vicepresident 1º: Miquel Comes i Fayos  
Vicepresident 2º: Miquel Gil i Peiró  
Secretari: David Alixandre i Díaz-Toledo  
Contaor: Oscar Espinosa i Gil  
Tresorer: Vicent Coll i López

Diego Aleixandre i Lucas  
Jaume Aleixandre i Lucas  
Alexandre Cerezo i Navarro  
Guillem Cerezo i Navarro  
Daniel Colom i Lopez  
Alexandre Coll i Devesa  
Carles Coll i Espinosa  
Ignasi Coll i Navarro  
Alexandre Comendador i Martínez  
Enric Crespo i Giménez  
Adrià Del Blanco i Sancho  
Marc Durá i Martínez  
Ramon Gimeno i Collado

Hug Gonzalez i Jimenez  
Alex Herrero i Alcalde  
Alexandre Izquierdo i Peinado  
Victor Izquierdo i Peinado  
Ignasi Juan i Santafé  
Angel López i Marco  
Josep M<sup>a</sup> López i Marco  
Sadurní Lujan i Marí  
Jordi Luque i Badia  
Ignasi Marco i Valero  
Hug Martínez i Castera  
Fran Murillo i Sanchis  
Miquel Pérez i Gardel

Josep Prat i Herrero  
Rafa Prats i Marco  
Lluís Ramos i Sanz  
Josep Reinal i Valero  
Carmel Requena i Marco  
Gabriel Roig i Coll  
Alexandre Roig i García  
Itzan Talavera i Chisvert  
Lluís Talavera i Chisvert  
Alexandre Tamarit i Llinares  
Alvar Zamora i Chisvert



# Matrimonis fallers

Josep Alcácer i Encarna Oliver

Josep Aleixandre i Desemparats Oliver

Xavier Álvarez i Isabel Lujan

Andreu Andrés i Maria Peiró

Josep Barbera i Begonya Balaguer

Joan Barea i Marta Andrés

Vicent Josep Belenguer i Maria Victòria Fuentes

Francesc Josep Bellver i M. Begonya Alonso

Adolf Cambra i Immaculada Sanz

Ramon Carrión i Carme Torrent

Antoni Cerezo i Sonia Navarro

Vicent Coll i Josepa López

Joan Carles Coll i Marian Espinosa

Josep Antoni Coll i Carme Devesa

Joan Batiste Coll i Amèlia Montoya

Xesco Comendador i Araceli Martínez

Xavier Comes i Mercé Fayos

Carles Compte i M. Josep Marco

Sergi Concepción i Francesca Chisvert

Salvador Contreras i Ruth Bardisa

Josep Manel Contreras i Marisa Gardel

Antoni Contreras i Gertrudis Marco

Rubén Corell i Elena Escrivá

Angel Crespo i Cristina Gimenez

Enric Crespo i Trinitat Estivaliz

Manel De la Cruz i Immaculada Marco

Diego Lluís Del Blanco i Anna Betlem Sancho

Rafel Desco i Clara Espiagu

Josep Miquel Durá i Victòria Martínez

Josep Escrivá i Encarna Leal

Josep Lluís Escrivá i Maria Marco

Joan Antoni Espinosa i Sònia Maria Gil

Joan Espinosa i Carme Aguilar

Ramon Espinosa i Teresa Molina

Aleix Fuster i Encarna García

Pasqual García i Anna (Aroma) Romero

David García i Marisa Rodenas

Carles Gardel i M. Lluïsa Gómez

Miquel Gil i Teresa Peiró

Josep Ramon Gimeno i Omaira Galindo

Rafel Gozávez i Dolors Aguilar

Vicent J. Ibáñez i Maria Dolors Martínez

Josep Manel Ibáñez i Empar Marco

Ferran Iranzo i M. Empar Romero



Ignasi Juan i Eva Santafé  
Amadeu Llorens i Immaculada De la Cruz  
Angel López i M. Angels Marco  
Sadurni Lujan i Maria Neus Marí  
Ignasi Marco i Elisa Valero  
Josep Ricard Marco i María Blesa  
Lluís Marco i Rosa Hernández  
Joan Marco i Pepa Valles  
Josep Marco i Concepció Andrés  
Josep M. Marco i M. Angels Badia  
Ivan Mari i Sara Gimenez  
Marco Mazzone i Carme Comendador  
Joan Martí i Francesca Ayuste  
Vicent Martínez i Susanna Navarro  
Francesc Martínez i Rosa Grau  
Salvador Martínez i Purificació Torregrosa  
Enric Martínez i Araceli Portero  
Bru Martínez i Marta Castera  
Josep Mateu i Concepció Calero  
Xavier Mesa i Mabel Bellver  
Josep Lluís Mira i Anna Sirvent  
Ismael Molina i Maruja Gimeno

Josep Ramon Montesinos i Maria Pilar Simon  
Francesc Peñálver i Carme Martínez  
Miquel Pérez i Elena Gardel  
Jaume Planells i Núria Ines Murcia  
Joaquim Prat i M. Eugènia Herrero  
Josep Reinal i Betlem Valero  
Gonçal Requena i M. Carme Marco  
Pau Requena i Xelo Herrero  
Lluís Roig i Empar Coll  
Ismael Romero i Maria Sònia Martí  
Daniel Romero i Josepa Cabedo  
Vicent Rubio i Concepció Cervera  
Ximo Ruix i Xelo Puertes  
Manel Sánchez i M. Angels Molina  
Antoni Sánchez i Mònica Palacios  
Wenceslau Sánchez i M. Carme López  
Xavier Tamarit i Monica Llinares  
Ignasi Timón i Núria Cabanes  
Josep Torrent i M. Angels Desco  
Antoni Valero i Genoveva Marco  
Eveli Valladolid i Alícia Tolosa

# Xiquets de Bolquers



Alejandra Barbera Balaguer



Fernando Iranzo Romero



Amparo Ibañez Marco



Candela Blazquez Marti



Valentina Marco Blesa



Jorge Montesinos Simón

## Bunyoleres

Carme Aguilar i Ballester  
Pilar Espinosa i Ballester  
Maruja Gimeno i Molina  
Amelia Montoya i Piqueras  
Anita Romero i Sierra



## Col·laboradors

### **Paelles:**

Carme Aguilar i Ballester  
Maria Aguilar i Beltran  
Pilar Espinosa i Ballester  
Maruja Gimeno i Molina  
Amelia Montoya i Piqueras  
Anita Romero i Sierra

### **Artista Faller:**

Enric Garcia i Ibáñez

### **Orquestres:**

RSM Producciones

### **Flors:**

Flors Maria

### **Maquetació i Impremta:**

Gràfiques Vernetta

### **Loteria:**

Administració 13 “ Santa Catalina” - València





# Programa de festeigs

## DISSABTE 11 DE FEBRER

**A les 7'30h** Muntatge del nostre parador.

**A les 10'00h** Esmorzar per als muntadors.

## DISSABTE 18 DE FEBRER

**A les 20'00h** Recollida de les Falleres Majors, acompanyats per la xaranga "Festers 100%"

**A les 21'30h** Presentació de la nostra Fallera Major Infantil, xiqueta Paula Sánchez i Molina; President Infantil, xiquet Daniel de la Cruz i Marco i Fallera Major, senyoreta Rosa Martínez i Grau a l'Auditori Socio Cultural de L'Eliana. En acabar l'acte de la Presentació, es servirà "xocolata amb panous" al nostre Casal.

## DISSABTE 25 DE FEBRER

**A les 17'30h** Concentració de tota la comissió al nostre casal per assistir a l'acte de "LA CRIDA".

**A les 18'00h** "CRIDA" a la Plaça del País Valencià. En acabar este acte, Cercavila pels carrers de la població.

**A les 21'00h** Paelles de Confraternitat Fallera al Carrer Major, organitzades per La Junta Local Fallera. (Cada Falla haurà de portar les paelles i els ferros, plats i coberts. Els ingredients "pollastre, conill, verdura, arròs, oli, pimentó, sal i aigua, així com la llenya", correrà a càrrec dels organitzadors).

## DIUMENGE 26 DE FEBRER

**A les 11'30h** Concentració al nostre Casal de les comissions masculina i femenina per a iniciar "L'ARREPLEGÀ" i l'entrega del Llibret a tots aquells que col·laboren amb les seues aportacions. Este acte estarà amenitzat per la xaranga "FESTERS 100 %".

**A les 18'00h** Concurs de "PLAYBACKS" a L'Auditori del Centre Socio Cultural de L'Eliana, organitzat per la Junta Local Fallera.



## **DIVENDRES 2 DE MARÇ**

**A les 21'30h** GALA FALLERA organitzada per la Junta Local Fallera.

## **DISSABTE 3 DE MARÇ**

**A les 18'30h** Concentració al Parador per a formar les diferents comparses que participaran en la cavalcada.

**A les 19'00h** GRAN CAVALCADA de carrosses i comparses, amenitzada per unes quantes bandes de música de renom de la comarca de Camp de Túria.

**A les 21'30h** Sopar al Parador per a tots els fallers i falleres, preparat per les nostres bunyoleres.

## **DIUMENGE 4 DE MARÇ**

**A les 12'00h** Partit de futbol entre els xiquets i xiquetes de la Comissió.

**A les 18'00h** Berenar per a tots els Fallers i Falleres de la Comissió ofert per les Falleres Majors i el President Infantil.

## **DISSABTE 10 DE MARÇ**

**A les 18'00h** GRAN FESTA INFANTIL sota el nostre Parador per als xiquets i xiquetes de la nostra Comissió i on podran gaudir de diversos jocs. En acabar, "GRAN MERENGÀ".

**A les 21'00h** Sopar al nostre Parador per a tots els Fallers i Falleres preparat per les nostres bunyoleres.

**A les 22'30h** Representació de monòlegs protagonitzats per "SIT DOWN MANOLITO", fallers de la nostra Comissió.

**A les 00'30h** Ball fins a les tantes amb una "DISC-MÒVIL".

# Programa de **festeigs**

## **DIUMENGE 11 DE MARÇ**

*A les 11'00h* GRAN MATINAL MOTERA

## **DIMECRES 14 DE MARÇ**

*A les 18'30h* Començament de la PLANTÀ. Com sempre hi estarem per a escampar l'arena, ajudar l'artista faller en tot allò que faça falta, esperant a ...

*A les 21'30h* Les nostres tradicionals paelles de LA PLANTÀ. En acabar, cercavila per la nostra demarcació amb els ninots de les nostres falles. Estos actes estaran amenitzats per la xaranga "FESTEROS 100%".

## **DIJOUS 15 DE MARÇ**

*A les 14'00h* MASCLETÀ a càrrec de LA FALLA DEL MERCAT.

*A les 17'30h* Berenar per a nostra comissió infantil.  
MAQUILLATGE DE CARES I MANUALITATS DE CARETES.

*A les 21'30h* GRAN TORRÀ, a càrrec dels Fallers.

*A les 23'30h* Popular "CORREFOCS" dins de la nostra demarcació.

## **DIVENDRES 16 DE MARÇ**

*A les 14'00h* MASCLETÀ a càrrec de LA FALLA DE L'ESTACIÓ.

*A les 18'00h* FESTA DE DISFRESSES al nostre Parador. A continuació, berenar i representació de "PLAY-BACKS".

*A les 21'30h* Sopar al parador per a tots els Fallers i Falleres, preparat, com sempre, per les nostres benvolgudes bunyoleres.





**A les 23'00h** Actuació del Grup de Danses “LES ARRACADES”, que pertany a la nostra Comissió.

**A les 00'30h** Ball amb “DISC-MÒVIL”.

### **DISSABTE 17 DE MARÇ**

**A les 14'00h** MASCLETÀ a càrrec de LA FALLA ANTIC MOLÍ.

**A les 16'00h** Fins a les 20'00h Monumental “CARPA WII”. Gran novetat per a totes les edats.

**A les 18'00h** Berenar per als xiquets seguit d'una actuació de “PALLASSOS”.

**A les 21'30h** Sopar al nostre parador.

**A les 00'00h** Ball amb la GRAN ORQUESTRA “LA ROYAL”.

### **DIUMENGE 18 DE MARÇ**

**A les 13'00h** PASSACARRER.

**A les 14'00h** MASCLETÀ a càrrec de Vicent Caballer patrocinada per la comissió de la FALLA JOSEP ANTONI, PURÍSSIMA I MAJOR.

**A les 18'00h** Concentració al nostre casal de les Falleres Majors i Presidents per a anar a recollir la imatge de LA MARE DE DÉU DEL CARME.

**A les 19'00h** Concentració al nostre casal faller de les Comissions Infantil i Major per a assistir a l'acte de L'OFRENA A LA MARE DE DÉU DEL CARME. Falleres i Falleretes hauran de portar mantellina en aquest acte.

**A les 19'30h** OFRENA

**A les 21'30h** Sopar al nostre parador preparat, com és costum, per les nostres bunyoleres.

**A les 00'00h** Ball fins a la matinada amb la GRAN ORQUESTRA “CALLE 45”.



# Programa de festeigs

## DILLUNS 19 DE MARÇ, DIA DE SANT JOSEP

**A les 08'00h** Extraordinària DESPERTÀ i XOCOLATÀ.

**A les 11'30h** Concentració al nostre Casal de tota la Comissió per a assistir a la missa en HONOR DE SANT JOSEP. En acabar la missa, PASSACARRER.

**A les 14'00h** MASCLETÀ patrocinada per la FALLA VERGE DEL CARME.

**A les 15'30h** DINAR DE SANT JOSEP. (Els tiquets es posaran a la venda anticipadament). Aquest dinar estarà preparat pel nostre gran cuiner i faller Juan Espinosa.

**A les 21'00h** Sopar d'AIXELLA al parador.

## NIT DE LA CREMÀ

**A les 22'00h** Després d'un bonic castell de focs d'artifici, la nostra Fallereta Major, Paula, acompanyada pel President Infantil, Daniel, encendran la traca que li pegarà foc a la nostra Falleta Infantil.

**A les 23'00h** Ball amb "DISC-MÒVIL".

**A les 01'30h** Després d'un castell de focs d'artifici, la nostra Fallera Major, Rosa, acompanyada pel president de la falla, Manel, encendrà la traca que li pegarà foc a la Falla Gran.

Després de la CREMÀ, continuarem amb el ball fins que les nostres forces s'esgoten.

### NOTES:

Els dies 28 de febrer i 4 i 11 de març, celebrarem les tradicionals PAELLES dels diumenges.

Avisem que este programa de festeigs pot sofrir variacions. Estes es comunicarien mitjançant el tauler d'anuncis o per l'equip de megafonia de la Falla.

RECORDAR-VOS QUE TINGAU PRESENT ELS SENYALS DE FOC.

DESITGEM A TOTHOM QUE PASSE UNES BONES FESTES JOSEFINES I FINS L'ANY QUE VE.

# ACTIVITATS **falleres**





## IV Marató de Jocs al Carrer

Ja fa quatre anys que començarem amb aquesta experiència confiant en que podria ser un èxit. I no ens hem enganyat. Cada vegada que es convoca este esdeveniment la resposta dels fallers és de benvinguda i la seua col·laboració major any rere any.

Enguany, el vint-i-cinc de setembre es va celebrar la quarta marató de jocs al carrer i, per a satisfacció dels organitzadors, hem de dir que va ser tot un èxit.

Donava goig veure, ja pel matí, i en un dia esplèndid, a xiquets i majors jugant al carrer amb harmonia, alegria i interès per veure qui seria el guanyador en cada una de les especialitats escollides.

Es va estar jugant fins a l'hora de dinar, hora en la que el nostre gran cuiner Joan ens va servir una gran fideuà per als majors i macarrons al forn per als més menuts.

La conversa del dinar ja us la podeu imaginar: "que si tu havies d'haver matat la groga; que si jo no havia d'haver trucat..." En fi, tot allò relacionat amb les partides que s'havien jugat fins aleshores.

Després del dinar, i amb l'excusa de fer una bona digestió es van jugar (com sempre) unes partidetes al bingo i, en finalitzar aquest joc, es disposàrem a acabar les partides oficials que quedaven pendents. Prop de les huit de la vesprada tingué lloc l'entrega de premis per als guanyadors, que enguany han sigut els següents:

**Guanyadors de Dòmino:**

Manolo Sánchez i Adolfo Canbra.

**Guanyadors de Truc:**

Manolo Sánchez i Adolfo Canbra.

**Guanyadors Parxís:**

Pilar García i Mabel Bellver.

**Guanyadors Parxís Infantil:**

Aroa Barrera i Paula Sánchez.

**Guanyador Rumikub:**

Javier Álvarez.

**Primer premi Dibuix Infantil:**

José Reinal

**Segon Premi Dibuix Infantil:**

Andrea Barea

Amb el rostre ple de satisfacció de tots els guanyadors i amb el goig de tots els participants, es donà per finalitzada la Quarta Marató de Jocs al Carrer, esperant i desitjant que el proper any es puga celebrar la cinquena edició d'este esdeveniment que ja ha quedat arrelat dins de les nostres activitats falleres.











## Tercer Premi per al nostre Llibret

L'any 2011 va ser per a nosaltres un dels exercicis d'allò més gratificants. Que per què? Perquè vam aconseguir, per primera vegada i després de molts anys de participar en este certamen, el tercer premi que La Conselleria d'Educació atorga als llibrets que es presenten a concurs i que convoca esta entitat per a fomentar l'ús del Valencià.

Algú pot pensar que un tercer premi no és motiu per a estar tan contents, és clar que no és un segon ni molt menys un primer, però com que mai n'havien guanyat un tan important, l'alegria de tota la comissió va ser tan gran que ens donà motius més que suficients per a mamprendre les festes falleres amb una gran il·lusió.

El llibret de l'any 2011 "Música" ens ha donat esta gran alegria i les ganes de seguir amb esta tasca que des de fa uns quants anys portem endavant i que cada dia ens dóna més satisfaccions. Esperem i desitgem que aquesta ratxa no es trenque i que cada any puguem anar a la seu de la Conselleria d'Educació amb el mateix goix amb el que hem anat enguany.

El dia catorze de març, les nostres falleres majors, Carmen Torrent i Aroa Barrera, acompanyades pels presidents Manuel Ricart i Miquel Comes i amb una nombrosa representació de familiars i fallers, i amb sempre la presència del nostre alcalde En Josep Ma Àngel, van acudir a la Conselleria d'Educació per a rebre este tan apreciat guardó, el qual va ser entregat per les falleres majors de València Laura Caballero i Carmen Monzonís que, casualitats de la vida, les dues són veïnes de L'Eliana.

Les falleres majors estaven acompanyades per la Secretària Autònoma d'Educació Na Conxa Gómez, i el Conseller d'Educació En Alejandro Font de Mora.

Després de tanta alegria que millor que acabar el matí acudint a gaudir de la mascletà i a celebrar-ho amb un bon dinar.

Hi ha una dita que diu que allò important no és guanyar, sinó participar. Però que voleu que us diga, si es participa i a més quedes en un bon lloc, la satisfacció és doble; perquè anem a enganyar-nos?











# El Llibret i les seues coses

## ACTE A GANDIA.

El dia set de maig de 2011 va tindre lloc a Gandia la VI edició de la Mostra de Llibrets de Falla de La Comunitat Valenciana organitzada per la Junta Local d'esta ciutat.

L'acte tingué lloc al Museu Faller d'esta ciutat, capital de la comarca de la Safor.

El programa d'actes va ser el següent:

- Recepció.
- Obertura de la mostra, on cada falla podia exposar tot el que havia fet.
- Parlaments de benvinguda, a càrrec dels organitzadors de l'esdeveniment.
- Presentació dels llibrets.
- Conferència sobre "El llibre electrònic".
- Dinar per als components de les dotze primeres falles guanyadores.

I és en el punt "Presentació del llibrets" on volem fer insistència, ja que en ell, cada falla, i per l'ordre de premi aconseguit, exposava a la resta dels presents la manera en que s'havia elaborat el seu.

Nosaltres, com que havíem guanyat el tercer premi, vam intervindre en tercer lloc. Hi estigué José M<sup>a</sup> Ramón per a explicar com havíem fet el nostre llibret i, sobretot, per a manifestar que de totes les falles, la nostra havia sigut innovadora en introduir les noves tecnologies als llibrets de falles. La incorporació dels codis "Qr" i l'edició del llibret en format digital, pensem que va causar sorpresa entre els assistents, ja que la conferència que tindria lloc a continuació anava a parlar precisament d'aquest tema, del llibre electrònic.

L'acte estigué d'allò més interessant i va ser una experiència molt positiva per a saber com treballa la resta de falles i la importància que cada vegada més se li dona a estos llibrets.

Hem de pensar que de tot un exercici faller, i una vegada cremada la falla, és el llibret l'únic que queda

al casal com a cosa viva, representativa i recordadora de tot un any de feina i, tal vegada siga este el motiu perquè moltes comissions s'esmeren en que cada any el seu llibret siga millor que l'anterior.

Aprofitem este escrit per a donar les gràcies als organitzadors de l'acte en qüestió ja que cada any s'esforcen en portar-lo a terme per a donar la importància que tenen els llibrets de Falla, als quals consideren d'allò més important.



# Diari emocional d'una Fallera Major

Carmen Torrent i Badia

Fallera Major 2011

El nostre llibre d'enguany parla de contar contes, històries. Per això jo vull aprofitar per a contar la meua: una història de Fallera Major.

Esta és una història moltes vegades contada per tantes i tantes falleres que, abans que jo, han viscuda l'experiència. Però sempre és diferent, com són diferents les emocions que cada una de nosaltres ha sentit durant la seua experiència. Enguany em toca a mi i jo us contaré la meua.

La meua, com sabeu, ha estat una història vinculada a la falla des de fa molts anys i a mi em passa com a molts altres fallers, perquè vaig arribar a la falla de la mà dels meus fills Daniel i Paula. Ells eren xicotets –4 i 3 anys– i jo no sabia res de falles, així és que els vaig apuntar i, de retruc, Ramón, el meu marit i jo vam passar a formar part d'ella.

El que ve després, molts fallers ja el coneixeu: treballem en la falla i els meus fills han format part dels elegits per representar-la; i jo, com a mare orgullosa, sempre he gaudit d'allò més.

Mai se m'havia passat pel cap, però, que jo hauria d'estar també algun dia entre aquests elegits, encara que alguna que altra vegada, als rotgles de fallers que fem als sopars o a les paelles ens diem, entre bromes, uns als altres allò de: "...què podries ser tu la fallera major de l'any vinent?" Ens ho diem però sense donar més crèdit ni fer més alts i baixos, rient la broma més que altra cosa.

Mai, però mai, he cregut seriosament que, a la meua edat, això fora possible. Però, mira tu per a on, un bon dia em van fer la pregunta de rigor, allò de si volia ser la fallera Major i, com creia que era una vegada més la pregunteta de broma, no li vaig donar cap importància, com sempre. Esta vegada, però, la cosa es va complicar

i la gent va insistir en que m'ho pensara. I encara sorpresa –i contenta– m'ho vaig pensar amb calma i... vaig decidir a acceptar el càrrec.

Allò va ser les passades falles i no tinc paraules per a agrair a la Comissió el regal que em van fer ... Són tantes les coses viscudes – i amb la sort, a més a més, d'haver-les viscudes amb tota la il·lusió del món– que no tinc més que paraules d'agraïment i una gran alegria perquè la meua comissió pensara en mi.

Tot va començar per a mi quan vaig conèixer i tractar més a fons, a Aroa i Miquel, aquests xiquets que m'han acompanyat en tota aquesta història. Com ens varem divertir fent-nos les fotos! Que si per a un cartell, que si per al llibret ... Ara toca preparar-nos per a la proclamació; després vindrà la presentació, les cercaviles ...i així fins a arribar a compartir la nit de la cremà, aquest quasi final de la nostra festa. Tot ha estat molt divertit i diferent.

També va ser d'allò més especial haver de decidir quina seria la tela per el meu vestit: des del color al model a més de la tria dels adreços, la mantellina... tot. Cada peça elegida a consciència i amb estima i il·lusió i acompanyada sempre –que això és el millor–per les persones que m'estimen i que gaudien amb mi.

Allò d'acompanyar, ja ho havia fet jo abans moltes vegades i de grat però esta vegada era diferent, distint completament perquè tot allò elegit amb tanta cura, hauria de ser per a mi, per ser fallera major.

Ja tenia el vestit i s'acostava el dia de la presentació. Molta gent de la falla i del poble ve a veure't i a veure les teues coses per compartir amb tu el moment tan màgic i extraordinari. I, quin dia! Quina emoció estar amb tots ells!

I al dia següent, no pensen, la cosa va en augment. I els nervis, també. En arribar l'hora, de recollir-me per a la presentació, tinc l'honor –i la sort– que siga el meu fill el qui em trau de casa i ens passem felices pel nostre poble.





Comença després la gran emoció i tot el que passa és molt, molt especial. Hi està la família, com sempre; i els amics; i la comissió .... i quan arribes al teatre i veus com la gent de la teua falla s'ha esforçat per preparar el decorat i tot el demés i penses que tot això és per a tu!... Tot és emoció en aquest dia. Però encara que pareixia impossible, l'emoció encara creix quan arriba l'hora de presentar-te i, de sobte, sents la veu de la teua filla que es dirigeix a tots els assistents acompanyada pel meu germà que em dediquen unes paraules plenes d'estima que m'omplin tota per dins, com si foren onades precioses. Quins moments més inoblidables!

A partir d'aquest moment, ja portaré la banda que ens diu, a mi i a tots, que sóc realment la fallera major de Josep Antoni, Puríssima i Major. El meu major esforç ha estat sempre haver-la portat com es mereix esta falla.

Tots i cadascun dels actes que he viscut, els tinc gravats a la retina i al cor però hi ha coses que les he sentides amb més intensitat, potser perquè estic lligada a elles emocionalment. Una d'elles va ser, sens dubte, quan ens van donar el 3r. premi de llibret. Poques vegades he estat tan contenta, sobretot, pel que significa per a totes les persones que ho fem, any rere any. És un treball col·lectiu intens, llarg i costós que sense José M<sup>a</sup> Ramón, Pepe Mateu i Susana Rodrigo i tots els col·laboradors i col·laboradores que cada any participen desinteressadament, difícilment podríem tirar endavant i fer aquest bon treball, finalment reconegut.

M'agradaria molt compartir amb tots vosaltres com és un dia de recollida d'aquest premi perquè és també molt especial: anem primer fins a la Conselleria de Cultura, tots els representants de la falla vestits de valencians i la resta amb algun distintiu de la falla, mocador al coll, que cal distingir-se entre tanta gent. Allà, la Fallera

Major de València ens entrega l'estendard del premi i lluint-lo orgullosos, anem pels carrers de la capital, cap a la Plaça de la Verge i la Plaça de la Regina, fent tots penya a veure la mascletà que corresponga a aquell dia. Finalment, acabem amb un dinar de germanor. És un dia bonic i gratificant al qual convida a la gent de la falla per a que el visca tantes vegades com tingam la sort –i el treball reconegut- de ser premiats.

No puc deixar de contar com m'ha cridat l'atenció i com m'ha agradat el tracte tan especial que la gent de la meua falla m'ha donat. M'he sentit sempre molt acompanyada i recolzada. Tremendament estimada. Però, sobretot, m'ha commogut sentir la mirada afectuosa, tan especial, dels xiquets de la meua falla que, cada vegada que em veien, ja fos amb texans o vestida de valenciana, s'acostaven afectuosos i em deien un "hola Carmen" com si abans no m'hagueren vist mai. Em feien sentir especial. Molt especial. Ha de ser el càrrec, però els somriures que em dedicaven, m'omplien d'emoció.

Hi ha tantes coses boniques que t'arriben a l'ànima i també al cor! La crida, la plantà, les cercaviles, l'ofrena, la cremà... Tots els actes tenen alguna cosa d'especial, de transcendent, sobretot quan es viuen amb il·lusió. Segurament a mi els anys que tinc i no haver pensat mai que seria Fallera Major han fet que l'haja gaudit tan intensament i tan agraïda.

Ho he fet ja moltes vegades però, malgrat tot, no em canso de donar-vos a tots les gràcies: a Manolo, a Aroa, a Miquel i a tota la comissió que, com en els contes, m'heu fet tan feliç.

I desitjar també des d'ací a Rosa, Paula i Daniel que per a ells, l'any 2012 siga, al menys, tan feliç com ho ha estat per a mi el 2011.







# “I conte contat...”

El conte i la tradició  
oral valenciana

Falla Josep Antoni-Puríssima i  
Major 2012





# Conta, escolta, escriu

**Pròleg**

Paula Carrión Torrent

## CONTA, ESCOLTA, ESCRIU

*"Que entre leer y escuchar  
hay notable diferencia,  
que aunque son voces entrambas,  
una es viva y otra es muerta".*  
Lope de Vega, El guante de Doña Blanca.



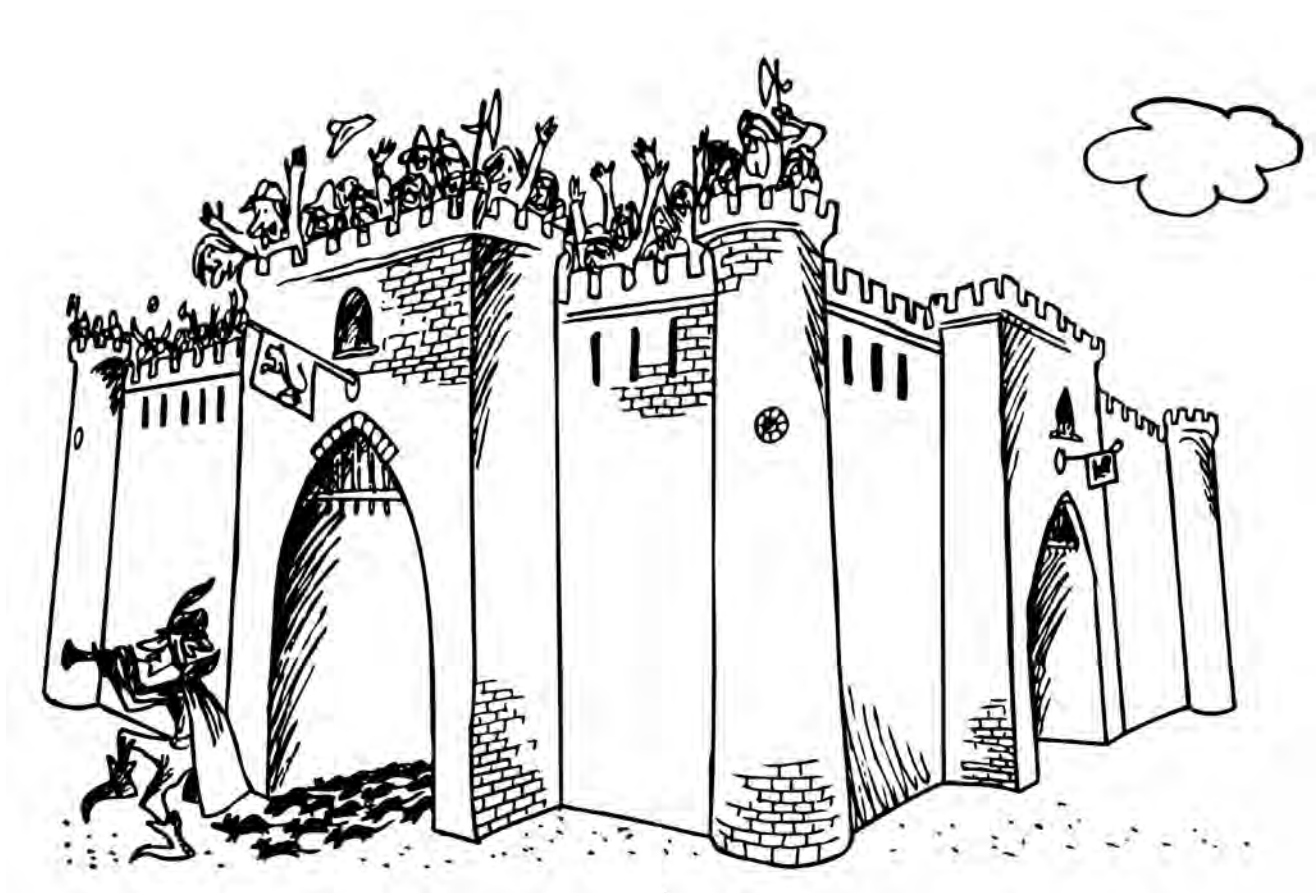
Imagineu-vos una Caputxeta Vermella vinguda de bona família. Imagineu-vos ara que la Ventafocs no és rossa, com havíem imaginat, sinó que té uns marcats trets xinesos.

Deixeu la vostra imaginació volar i penseu que Blancaneu no va conèixer a set nans sinó, dracs amb bon cor. Bé. Pareu d'imaginar perquè tot el que us estic explicant és tan vàlid com les històries que heu escoltat, llegit o vist desenes de vegades. És més, en alguns casos, com en el de la Ventafocs d'origen xinés (anomenada Yen-Shen originalment), la versió donada en aquest pròleg és l'original i no és però la que ens ha venut la factoria Disney. Com pot ser? Ens han enganyat durant tot aquest temps? No, ni molt menys. Aquesta adaptació d'uns contes que van nàixer sent transmesos oralment ha portat aquesta diversitat.

Fa ja més de dos segles, en 1807, els germans Grimm van començar a recopilar contes infantils que, fins llavors, mai havien estat transcrits tots junts. En 1812 van publicar una col·lecció de 86 contes amb el títol '*Contes de la infància i de la llar*'. Quan es va publicar la setena edició, l'última de les seues vides, la col·lecció havia augmentat fins a arribar als 211 contes. Si no hagués estat Unió Paper, treball dels germans Grimm, potser mai no hauríem sentit parlar de les històries d'El nan saltarí, Blancaneus, la Bella Dorment, Rapunzel, la Ventafocs

(de la qual hi ha al món més de 1000 relats diferents!), Hansel i Gretel, la Caputxeta Vermella i El príncep grana.

Jacob i Wilhelm Grimm van tenir diverses motivacions: com filòlegs, volien entendre els elements lingüístics de les històries i les seues fonts; com historiadors, volien registrar les històries tal com es comptaven a les cases; com contacontes, volien entretenir, i com alemanys (no hi havia ni un sol estat alemany en aquella època), estaven interessats en entendre i desenvolupar un sentiment d'identitat comuna entre els germanoparlants. La història del germans Grimm, treta de l'edició espanyola del llibre de jocs '*Gamestorming*', posa en evidència una cosa que potser no és ben sabuda encara, i és que els Grimm no són autors ni inventors de contes. Els músics de Bremen, El llop i les set cabretes o El sastre valent entre molts altres són històries recollides pels Grimm de les veus del poble o de manuscrits de les biblioteques on ells van treballar. De fet diuen que van obtenir gran part de les històries d'una dona anomenada Pastora. El seu mèrit, però, va estar en saber donar a les narracions la senzillesa de la tradició narrativa oral i plasmar-ho tot per escrit, per si de cas les generacions futures no comptaven amb una figura que sabem fonamental per a transmetre saviesa, com és ara la del contacontes. Una predicció, per desgràcia, que cada és dia és més real.



Un aspecte controvertit d'aquest èxit és, però, que en molts llocs la versió escrita ha desplaçat quasi completament a les que seguien vives a la tradició oral local, encara que, ben mirat, per altra banda es podria dir que han fet que pervisquen els contes en llocs on ja no hi serien presents en l'actualitat.

El recopilatori dels germans Grimm marcà el punt d'inflexió en un aspecte controvertit com és la transcripció de textos que originalment són o han sigut orals. Els contes populars, les llegendes, les dites i les rondalles s'han enfrontat, abans o després, a aquesta situació que no sempre s'ha solucionat de manera favorable o d'acord amb el que es pensa entre els defensors ortodoxos de la tradició oral. De tot això i de tot allò que té a veure amb els contes i la tradició oral valenciana versa el llibre que té vosté a les mans.

Aquest any, gràcies a la col·laboració desinteressada de professors, periodistes, contacontes i altres experts, la Falla Josep Antoni Puríssima i Major, ha volgut rendir tribut a una tradició fortament arrelada al poble valencià. Les rondalles, el cant d'estil valencià, la figura del contacontes, el procés creatiu de l'escriptor, la importància de mantenir l'oralitat viva, la capacitat curativa dels contes, fins al relat digital té cabuda en aquestes pàgines! Vull fer-los una invitació a seguir

llegint, escoltant internament a aquells que escriuen ací per a acabar finalment contant-ho als seus.

### Primer: Contar.

Diu un proverbi congolès que ***“el que sap parlar no és mai pobre”***. Aquesta dita resumeix en només una frase la relació que té l'Àfrica, algunes regions de Sud-Amèrica i l'Àsia (i fa segles Europa també) amb la tradició de comptar relats de forma oral, tal i com explicava Susana Rodrigo en el llibre que vam dedicar a l'Àfrica fa dos anys:

*“El conte és, encara avui en molts llocs d'Àfrica, la millor (moltes vegades l'única!) escola per a la vida, característica aquesta que, per desgràcia, hem perdut quasi totalment en la nostra societat. El conte africà, com ocorre amb la majoria de contes tradicionals, està carregat de sentit comú i això li atorga la seua excel·lent capacitat pedagògica i de transmissions de les coses importants de la vida.”*

Seguint la línia que ja va iniciar fa dos anys, en esta ocasió Susana Rodrigo ens escriu (encara que en el fons ens parla), d'una forma més global de la importància que té allò que no està escrit. Una defensa ferma de l'oralitat en la què ens insta a no quedar-se veient





com el tresor de la parla, cosa en la qual aprofundeix Llorenç Giménez en aquesta publicació, desapareix.

I és que explicar històries té un component fonamental d'ensenyament, a més de tradició, que no hem d'oblidar. En Àfrica, exemple escollit on perviu la tradició oral, "totes les tradicions, les normes de conducta, els valors, els coneixements... inclús la història, venen transmetent-se oralment, de generació en generació. Això ens pot fer entendre el respecte i la importància que per als africans tenen les persones majors que es resumeix en una antiga dita: **"Quan mor un vell, una biblioteca es crema"**, explicava Susana fa dos anys.

No hem d'oblidar que per a contar és capital la figura dels professionals de la "parole": el narrador, el comptador, el griot africà o el joglar medieval, són alguns dels noms elegits per a anomenar a aquesta figura. El premi Nobel de Literatura Mario Vargas Llosa, sabedor de la seva importància ja va dedicar en certa manera un llibre a aquesta figura amb la seva obra *'El hablador'* (Seix Barral, 1987), terme com es refereix originalment en "machiguenga" a la persona que té i manté viva la memòria d'aquesta comunitat indígena de l'Amazònia peruana.

El contaire o contacontes, però, és una figura que malgrat el ressorgiment dels últims anys, no té la importància que tenia un segle enrere. En la seva tesi doctoral *'El renacimiento de la narración oral a Italia y España'*. La lingüista Marina Sanfilippo comptabilitza en poc més d'un centenar els contaïres que es dediquen actualment a Espanya, de forma professional o semiprofessional, a l'art d'explicar contes. Jordi García Vilar, a qui vaig tenir la sort d'escoltar quan era molt xicoteta i al costat de qui vaig somiar amb la història del *Cocodril cocolibro*, Llorenç Gimenez i Vicent Cortés són un clar exemple de contacontes apassionats per la transmissió oral. Així ho demostren en el seu dia a dia i així ho expliquen a més en les pàgines següents.

Però no tots els comptadors d'històries i transmissors de llegendes ho fan en el format del conte. Tal i com ens relata Voro Contreras. A València hi ha una forta tradició al voltant del cant valencià d'estil, una manifestació central de la cultura etnomusical valenciana en format oral que en paraules de l'estudiós Carles Pitarch Alfonso *"ha estat en termes generals tan ignorat i poc reconegut, com celebrats i enaltits han estat als seus llocs d'origen i per tota la geografia peninsular -inclosa València- altres repertoris anàlegs d'interpretació expressiva com són els del cant flamenc i de la jota aragonesa"*. El repte està, doncs, en que tant el cant d'estil com els propis contes i històries transmeses de manera oral pervisquin en el temps i es mantinguin com a forma d'ensenyament i com a via per mantenir la tradició i la saviesa que durant segles s'ha anat transmetent de boca en boca.

### Segon: escoltar.

Tant o més important que poder parlar de transmetre històries és el fet d'escoltar-les. Sense un públic al qual dirigir-se, sense un auditori al qual ensenyar, emocionar o il·lusionar, la figura del contacontes i de tants altres contadors d'històries no tindria el més mínim sentit.

Escoltar a l'escola ens ajuda a aprendre i per això els professors utilitzen tècniques de narració per a captar l'atenció dels més menuts i així que aprenguen també, tal com explica la professora de primària Vicen Córcoles en el seu article per a aquest llibre *'Aprofitament didàctic dels contes'*. El fet de contar perquè els xiquets escolten posa, però, als narradors en una posició complicada perquè els xiquets, que són els que escolten, volen una versió, la que més els agrada i de vegades rebutgen les altres.

En aquest sentit, diferents professionals com Irene de Puig al seu escrit *'Els contes i els diferents versions'*, han donat la seva justificació al respecte: *"Versionar, com interpretar, és inevitable. El context, el tipus d'auditori, tant variar els detalls de la literatura popular encara que*



*es mantinguin els engranatges i les estructures bàsiques de les històries. Versionar és imprescindible, i en lloc de ser un acte de traïció jo ho veig com un acte d'honoradesa ja que va suposar una sensibilitat per captar l'atenció dels qui tens al davant i un interès per arribar-hi. Implica flexibilitat i capacitat d'adaptació."*

No és l'únic àmbit el de l'ensenyament en el què l'escolta i l'auditori al qual ens dirigim resulta primordial. Com bé expliquen Bernardo Ortín i Trini Ballester en el seu article "Contes que curen" les noves tendències ens acosten una altra vegada al l'ús de la literatura com l'antiga eina de curar.

Segons explica la lingüista Sanfilippo en la tesi doctoral abans esmentada "la narració oral com a oportunitat per oblidar les dificultats i mancances, no només alimentàries, de la vida va ser aprofitada sense dubte en situacions de reclusió en totes les èpoques [...] És pot trobar un al·legat sobre la importància de la narració oral en situacions extremes, en 'Sufrían por la luz', de Tahar Ben Jelloun (2001)". En esta novel·la es veu la importància que té el narrador en certes cultures i la capacitat curativa dels contes. En un moment de desesperació en la presó el company psicològicament més fràgil li demana al narrador:

-Cuéntame una historia, de lo contrario me muero.  
-No, no, Kader; una historia que yo cuente no te dará energías para vivir y soportar todo lo que nos infligen.  
-Precisamente. Yo lo necesito. Sueño con oír palabras, con

*hacerlas entrar en mi cabeza, vestirlas con imágenes, hacerlas girar como en un tióvivo, mantenerlas calientes y volver a pasarme la película cuando algo me duela, cuando tenga miedo de hundirme en la locura. Vamos, no seas avaro, cuenta, di algo, inventa si quieres, pero danos un poco de tu imaginación.*

Ben Jelloun, 2001

### Tercer: Escriure?

Començava aquest pròleg exposant les desenes de versions que hi ha sobre els contes clàssics i dibuixant la importància que va tenir en la seua difusió massiva el fet que els germans Grimm es decidissin a recollir les històries que escoltaven en format de llibre. El fet de transcriure una cosa que tradicionalment ha sigut oral ha estat moltes vegades criticat ja que l'oralitat, pel seu caràcter viu, va canviant constantment.

Per això ens trobem amb desenes de versions dels llibres i ens podem trobar amb altres desenes més al llarg del propers anys, tal com es veu de forma molt divertida en l'article de Manuel S. Jardí, 'Contes impossibles' el qual s'inicia amb una adaptació de la Caputxeta Vermella als temps moderns. Cal dir, però, que no és la primera vegada que s'ha adaptat. Si bé en l'original Caputxeta aconseguia salvar-se basant-se en la pròpia astúcia. Temps després van afegir la figura del llenyataire per suggerir la idea masculista que l'àvia i la néta no podien salvar-se sense l'ajut d'un home. Per no comptar que durant la Guerra Civil Espanyola el contingut del mateix relat és va polititzar fins a tal punt que el color de la caputxa era vermell o blau depenent del ban que contava la història...

Això posa de manifest que si bé hi ha una versió estesa de la Caputxeta Vermella, no per això no es faran més versions escrites conforme l'auditori al qual ens dirigim siga diferent. Si bé la tradició oral no s'ha de perdre, encara que resulte complicat el fet de transcriure l'oralitat sobre el paper de manera que l'escrit acabe sent fidel al que s'ha dit.

No obstant això, testimonis d'alçada com el del propi Enric Valor sobre la seua tasca, com recuperador d'un gènere tan propi com el de les rondalles, posen en evidència el valor d'escriure el que abans era només parlat:

*"L'arreplega de les rondalles literaturitzades i publicades per mi, va ser molt treballosa. Es tractava ja d'un treball a cosa feta, emprés després de la Guerra d'Espanya, quan s'havien perdut molts costums, es degradava l'idioma i es perdia la memòria de moltes coses nostrades. Era necessari i indispensable interessar i interrogar persones*



generalment més velles que no jo, que haguessen abastat plenament aquell món de la darrería del segle passat i la primeria del present. Els contactes van ser molt diversos; la recerca molt fortuïta i desordenada. Un treball d'anys i de paciència."

Accions similars a la que va fer Valor al 1958 s'han seguit fent després. Manuel Sanchis Guarner va arreplegar una dècada més tard en el llibre "Els pobles valencians parlen els uns dels altres" les coses -més o menys gracioses, més o menys justificades- que els pobles valencians diuen tradicionalment els uns dels altres. En ell, en un esforç per no perdre frases que escoltem cada dia com ara "Catarroja, l'aigua roja i el molí sense forment; si voleu les xiques guapes heu d'anar a Picassent." o "Les xiquetes de Moncofa totes van a segar brossa, s'escarramen en la sèquia i es renten la carxofa".

Una molt bona adaptació a terres més properes l'han aconseguit recentment des de l'Institut d'Estudis Comarcals del Camp de Túria amb la publicació de 'Els edetans parlen en uns dels altres', un recull dels tòpics d'aquesta comarca on queden per escrit les imatges i idees heretades de generacions anteriors que la gent de la nostra comarca fa, i ha fet, servir tradicionalment. A qui no li sona allò de "Benissanó, gent de canó; Benaguasil, gent de fusil"?

L'altre dia, per Nadal, vam estar recordant amb la meua família frases que es deien els uns dels altres antigament. Per si de cas, perquè quede escrit ja que no estic segura que haja estat enregistrat en cap lloc abans, deixe la versió de la meua tia Carmen Comes sobre les dites que els deien a les nostres veïnes de la Pobla de Vallbona de forma sorneguera:

"Les xiquetes de la Pobla són altes i primes i pareixen escales d'axocar-se les gallines."

"Les xiquetes de L'Eliana són unes caragoleres que tenen la panxa rasposa de pujar a les moreres."

Potser no sigui així exactament com ho deien abans, potser canvie amb el temps, però això és el que jo vaig escoltar fa uns dies enrere i el que queda gravat en aquest moment i en aquest lloc. La tradició oral, si perviu i si vol fer-ho, s'encarregarà de modificar-ho amb el temps. I és que no se'ns va tot el que es recopila i no per recopilar hem de deixar de banda la tradició d'explicar històries oralment ja que com va dir Giuseppe Cocchi del qui van fer els Grimm fa ara dos segles: "**d'uns errors de mètode** [s'entén que en la forma de transcriure l'oralitat del textos que recopilaren] **va nàixer una obra d'art**".

Paula Carrión Torrent.







# Oralitat: la veu del poble

Susana Rodrigo Guillén

## ORALITAT: LA VEU DEL POBLE



*Assumiràs la veu d'un poble  
i serà la veu del teu poble  
i seràs, per a sempre, poble,  
i patiràs i esperaràs,  
i aniràs sempre entre la pols,  
et seguirà una polseguera.  
I tindràs fam i tindràs sed,  
no podràs escriure els poemes  
i callaràs tota la nit  
mentre dormen les tues gents,  
i tu sols estaràs despert,  
i tu estaràs despert per tots.  
No t'han parit per a dormir:  
et pariren per a vetlar  
en la llarga nit del teu poble.  
Tu seràs la paraula viva,  
la paraula viva i amarga.  
Ja no existiran les paraules  
sinó l'home assumint la pena  
del seu poble, i és un silenci.  
Deixaràs de comptar les sil.labes,  
de fèr-te el nus de la corbata:  
seràs un poble, caminant  
entre una amarga polseguera,  
vida amunt i nacions amunt,  
una enaltida condició.  
No tot serà, però, silenci.  
Car diràs la paraula justa,  
la diràs en el moment just.  
No diràs la teua paraula*

*amb voluntat d'antologia,  
car la diràs honestament,  
iradament, sense pensar  
en ninguna posteritat  
com no sia la del teu poble.  
Potser et maten o potser  
s'en riguen, potser et delaten;  
tot això són banalitats.  
Allò que val és la consciència  
de no ser res sinó s'és poble.  
I tu, greument, has escollit.  
Després del teu silenci estricte,  
camines decididament.*

Vicent Andrés Estellés.

Res no em sembla més idoni, més just, més de privilegi i més oportú que utilitzar com a pròleg brillant d'aquest escrit -que vol parlar precissament sobre la paraula; sobre la paraula del poble- que la veu sempre vigent del poeta de Burjassot. Ningú com ell per parlar de paraules. I de poble.

Perquè d'això anem a parlar ací: de la paraula viva, de la necessitat de reivindicar l'ús de la paraula, de reivindicar l'oralitat com a forma de sentir la vida, d'entendre-la, de veure-la, i d'imaginar-la d'una altra manera. Necessitem reivindicar l'oralitat perquè per a imaginar la vida, cal escoltar-la.

## Sobre l'oralitat.

Si intentarem definir d'una manera senzilla el seu significat diríem, que l'oralitat és tot allò que pot transmetre's mitjançant la veu; la comunicació entre persones que utilitza com a mitjà la paraula viva, ja siga conversa o cant col·lectiu, poesia o conte, llegenda o teatre...

La veu es converteix doncs en una característica fonamental, en vehicle expressiu, en objecte comunicador; importa el to, la força en la pronúncia, les melodies... I a esta veu l'acompanyen, la complementen els gestos, els moviments, les mirades... totes elles eines d'importància fonamental quan parlem d'oralitat.

Efectivament, la Cultura popular de transmissió oral és "àgrafa", no té lletres; no té literatura -que és lletra al darrere, si té, però, paraules. Moltes paraules i molt importants.

I si no, escolteu el que diu un savi proverbi congolés sobre les paraules i el seu valor: "...Mai és pobre el qui sap parlar." Qui calla, no té res a dir, però, qui parla, és que té coses a dir. I se fa escoltar. Les històries mai escrites tenen una saviesa profunda que sempre troba un camí per a mostrar-se.

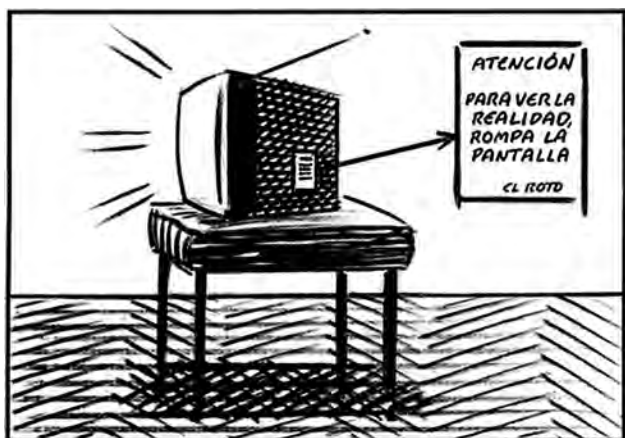
D'exemples, hi ha molts. Un poc més prop de nosaltres, per això de l'idioma espanyol, Mario Vargas Llosa, en el seu llibre *"El hablador"* torna a recordar-nos el valor intrínsec de la paraula, en este cas, contada: "Jo, què tinc? Les coses que em conten i que conte, res més".

Transmetre allò que ens han contat ens fa sentir dins d'un corrent vital comú, d'una família, d'un grup i per això, res hi ha de banal en reivindicar l'oralitat; ans al contrari, perquè ens juguem la memòria i la història amb això, raons essencials per conservar la cultura popular de tradició oral que és l'expressió de la nostra identitat, com a persones i com a poble.

Sembla que la transmissió oral no té valor a la nostra cultura del segle XXI: "una imatge val més que mil paraules". Però és que encara és pitjor perquè, en eixa mateixa societat, la cultura escrita, la de la lletra, també està sent menystinguda finalment. Preocupant. Merleau-Ponty, reconegut i trencador filòsof fenomenològic que proposava aprendre a "veure" el món que mirem i analitzar el seu recorregut fins a convertir-se en el món que és ara per nosaltres; comunicar-nos interiorment amb el món i amb els altres, va dir: "...Veure és evitar formar-se un pensament."







I jo m'atreveix a afegir què, quan només “veus”, acabes per no el.laborar res. Acabes per no tindre opinió. Acabes per desaparéixer com a persona diferenciada. Malgrat que esta societat que ens toca viure s'empenye, “veure” no és –ni serà mai- sinònim de llegir o d'escoltar. No són, ni paraules ni conceptes intercanviables. I en això havia d'estar pensant El Roto –el dibuixant Andrés Rábago- quan va dir allò que, en principi, potser a alguns els puga semblar dràstic i inclús extrem, de què “...La Televisió hauria de ser extirpada de les nostres cases de la manera més radical possible”. Però si ho pensen amb rigorositat i sentit de supervivència, de segur aniran acostant-se a la seua afirmació. Imposar la uniformitat de pensament i d'acció és encetar un vitatge sense tornada cap al desarrelament dels nostres bagatges culturals.

### L'oralitat i la identitat cultural

Justament en esta època de globalització on les diferents manifestacions culturals se compartixen i comparteixen espai, i en la qual s'imposen les cultures, anem a dir, hegemòniques, és quan més ens cal preguntar-nos per allò de la identitat.

La identitat sempre ha estat vinculada a les relacions socials, a la llengua, la religió, els usos, els sabers, els costums, les cosmovisions que són tots factors que s'interioritzen d'una manera particular i específica pels membres d'una comunitat que es relacionen uns amb altres i al mateix temps amb altres comunitats. La identitat cultural ens permet establir distincions: entre jo i nosaltres i entre nosaltres i els altres.

Per a il.lustrar aquesta vinculació d'identitat cultural i llengua, les paraules de Daniel Prieto, mestre uruguayà que respectem en castellà, llengua del seu autor:

*“Emergemos al ser por el lenguaje. Desde la cuna nos vamos entretejiendo como humanos en una relación íntima con las palabras y los gestos. Todo nos habla y no cesamos de aprender significados, todo nos llama con palabras y gestos. Nada más ni nada menos, estamos en medio de la palabra y estamos constituidos por ella”.*

Les paraules són també abraços, carícies, versos i refranys, cançons de bressol i de falda que ens acompanyen durant la infància i que es lliguen sempre a records entranyables de família en els que els adults ens féien repetir entre rialles, bromes i cosquerelles, cançonets com ara el “Tilí, tiló” que jo recorde amb tendresa i que ara tinc el gust de transcriure, amb ideograma inclòs:

Tilí, tiló,  
Tilí, tiló,  
les campanes de Sarrió,  
toquen a terra i fan bim bó.  
El rei s'ha mort, l'enterraren  
a les tombes del convernt,  
si no hi cap, li tallarem el cap  
si no hi entre, li tallarem el ventre,  
si no hi seu, li tallarem el peu.  
I si no,  
li farem  
Marramiau marramiau!

Segons la psicologia, la identitat té una estructura tant racional com emocional i els records dels aromes, dels sons, dels sabors, de les imatges i els seus colors, actúen, activen la nostra part racional.

Tots tenim atressorats records valuosos que ens han fet com som. Jo recorde els passejos de la mà del meu iaio mostrant-me el món i contant-me històries de coloms per que no els tinguera por. El flaïre a cacao torrat en la cuina de la meua iaia mentre ens contava als menuts “*Garbancito de la Mancha*”. O els dies blaus i lluminosos d'estiu en La Calderona en els que tota la família gaudia de l'ombra dels pins mentre els més grans contaven historietes i acudits: quan aquells xiquets se pisaren damunt les figues que s'assecaben al sol; quan mon pare se menjà els culets dels coquets uns nadals i els tornà a ficar en la panera com si tal cosa... Els xiquets, i els majors escoltaven protegits i acarats pels braços amorosits d'aquelles paraules. La memòria d'aquelles paraules, d'aquelles vivències em dóna un profund sentit de pertinença. Crec que això és la identitat.



La literatura popular de tradició oral ha sigut sempre la veu dels pobles. Mitjançant el llenguatge senzill dels contes, de les rondalles, de les llegendes —urbanes o no— dels romanços, de les històries cantades a l'estil dels joglars mitjaval·ls o dels griots africans, els refranys, les endevinalles, els acudits, els embarbussaments, els goigs, les cançons de bressol i de falda per als més menuts, els cants de treball com el de sega o el de batre, els de gresca i tants més, s'han tramés oralment tots els paradigmes del bé i del mal; valors com l'amor, la generositat, l'astúcia, l'honradesa, l'afany de superació i el seny. Tots ells tenen un denominador comú i és que ens ofereixen una visió del món antiga, singular, poc globalitzada, diversa i això, en els temps que corren, a més de riquesa suposa tot un món de possibilitats que no hem de deixar perdre's.

Malauradament, moltes d'elles han desaparegut ja com a fórmules útils de transmissió cultural, abandonats els usos tradicionals rurals que les donaven sentit en favor dels urbans. Altres però encara perduren readaptats a contextos diferents als naturals com ara els concerts de cançons de feina, les trobades de folklore...



Totes estes manifestacions de l'oralitat tenen un comú denominador, a més de definir un territori concret i a les seues gent, que és el de traspasar fronteres lingüístiques i físiques amb entitats que coincideixen en totes les cultures populars que pertanyen a l'imaginari col·lectiu i que constitueixen lligams estrets entre la gent, inclús molt llunyana, perquè parlem de coses rellevants per a la nostra història comuna com a éssers humans. De la mà de la imaginació del poble —i no de la dels cultistes— es veuen molt bé les coincidències i es transmetren els valors i els somnis perquè es fan preguntes fonamentals



i s'intenten explicar coses essencials com el mal i el bé, les dones i els homes, els mites fonamentals, el mar, el cel i la terra... I esta és l'aposta: la genuïnitat que suposa lluitar per la diversitat de l'imaginari.

Les rondalles valencianes, catalanes, baleàriques, andorranes, franjolines, rosselloneses o alguereses participen, com les de qualsevol altre racó del món, de la gran mare que és la rondallística universal: la majoria de les rondalles populars de qualsevol lloc, es corresponen amb motius i arguments reiterats en diversos països; en unes altres llengües, amb altres contextos, amb altres cultures...

Tenen una doble vàlua alhora específic i general; singular i global. L'escriptora Carmelina Sánchez-Cutillas va recrear literàriament aquest fenomen a través d'un personatge entranyable, la seua propia iaia —«mare Paula»— en un passatge encisador de la seua novel·la "Matèria de Bretanya":

"...Quan ja havíem menjat bones llesques de pa i prou molletes de melva, la mare Paula ens contava contes. El que més m'agradava de tot el repertori era el de «Peret i Margaliteta».

Després, en fer-me gran, vaig adonar-me que aquest conte es diu «Hansel and Gretel» i que el saben tots els xiquets del món. I és possible fins i tot que tots els xiquets del món hagen tingut una mare Paula; i que estimen la pluja lleu que fa gloc gloc gloc quan rellisca del cel, i que en menjar-se els corets de la melva sentiran també créixer els seus petits cors."

(Sánchez-Cutillas, Matèria de Bretanya-1975)





També Sanchis Guarnier, en el pròleg de l'edició de les "*Rondalles valencianes*" d'Enric Valor, explicava esta doble condició de particularitat i universalitat de les rondalles:

"...El folklore, segons és sabut, presenta grans analogies en tots els països, i per això la majoria dels contes són de patrimoni universal. Variants de la mateixa rondalla han estat transcrites a Mallorca, a Bretanya, a Finlàndia, a

Egipte, a l'Índia..., en el «Decameró», en els «Esops», en les «Mil i una nits», en el «Panycatandra»...

La identificació del lloc d'origen de cada conte i la determinació de les rutes de la seua difusió, són envitricollats problemes a l'esclariment dels quals dediquen els seus afanys els folkloristes, els estudis dels quals són publicats en revistes especialitzades.

Tal universalisme, però, no és obstacle perquè les rondalles deixen de ser una de les millors mostres d'autoctonia. De fet, poques coses revelen millor l'ànima d'un poble que les seues rondalles, aquestes refoses nacionals de contes universals, adés ampliats, adés mutilats, reformatos sempre en la seua transmissió oral —i a vegades intensament— per tal d'adaptar-los a la manera de sentir i de pensar de cada comunitat" (Sanchis Guarnier, *Rondalles valencianes*-1975)

Les narracions populars tenen la facultat d'escampar-se com l'oli —gràcies al boca-orella— viatjat pels anys i pels segles i recorreguent els mateixos camins que han fet les persones amb els seus negocis, les seues aventures, les migracions, les guerres... que han anat donant forma a la història. Eixa és la raó per la qual un mateix motiu rondallístic pot ser documentat en un poble i en el del costat, en un país i en el país veí, en una zona i en la contrària del nostre planeta. Ja ho hem dit: les històries compartides han aconseguit traspasar fronteres administratives, superar barreres geogràfiques i sovint, saltar d'una llengua a una altra. Rastrear la distribució geogràfica d'una rondalla permet resseguir les relacions culturals i els lligams humans entre comunitats que, malgrat les distàncies, comparteixen aspectes concrets de la realitat.

### La paraula com a expressió cultural

La llengua, la paraula, són atributs fonamentals de la identitat de cada grup. Des dels primers grups humans, les persones s'han reunit al voltant d'una foguera per contar-se coses. Els millors dotats —els narradors— eren els encarregats de transmetre i conservar les històries i els fets importants del grup; d'explicar els fenòmens d'una natura poderosa i desconeguda; d'establir les normes per a conviure i de transmetre els valors que els distingirien com a col·lectiu i assegurarien la seua supervivència. Durant molts segles i en totes les cultures i llengües, la paraula ha sigut l'eina més útil per a la transmissió de la cultura i la cohesió dels individus constituents d'una comunitat i, contar, una tradició que forma part de la manera de relacionar-se, d'entendre el món, de conviure, entre les persones que formen part del mateix grup. El llenguatge és, en primer lloc, oral, i després escrit. Només hem de pensar que si l'*Homo sapiens* existeix des de fa 40.000 anys, l'escriptura només en té 6.000 anys.





Posar el llenguatge per escrit, és a dir, escriure, amplia de forma il·limitada la potencialitat del llenguatge. Però en este món immens que ens ofereix l'escriptura, l'oralitat continua tenint un paper essencial perquè un text escrit també està relacionat amb el món del so, ja que només té sentit quan és llegit. Ningú no pot oblidar que darrere d'obres genials de la literatura universal escrita hi ha segles de poesia recitada transmesa sense l'ajuda de cap paraula escrita.

A estes altures, crec que compartirem el fet que no podem permetre-nos perdre l'immens cabal de sabiduria, únic i excepcional, que suposa l'oralitat i que ens permet entendre el món mitjançant les formes culturals i lingüístiques específiques d'este lloc del món en el que ens ha tocat naixer. Algú va dir amb tota la raó que només un món divers i plural, respectuós amb totes les minories, les cultures i llengües minoritàries, serà capaç d'obrir noves dreceres per al futur. En una cançó improvisada, en un bon conte, en una emocionada cançó

de bressol... trobarem de segur tot un univers farcit de sabers i de matisos impossibles de trobar en un llibre. I ara, en l'era de realitat virtual que ens envolta, on queda la paraula?

Continua tenint per nosaltres el mateix valor que ha tingut per a altres societats més rurals? No crec que ningú no tinga certeces i evidències generals sobre això però, el que si que és veritat i és una realitat quotidiana, és que els xiquets, els joves i també els que no ho som tant, vivim bombardejats per milers de milions d'imatges, de videojocs, de joguines elèctriques i mecàniques, de programes de televisió carregats abussivament de missatges publicitaris i violència gratuïta constants que degraden i cosifiquen les persones convertint-les en consumidors i objectes sense sentiments ni criteri.

A la gent, n'estic convençuda, encara ens agrada escoltar històries, compartir el moment únic i irreplicable en que la veu del contaire obri les portes de la imagina-

ció que es descobreix en tota la seua plenitud. Perquè el gust per escoltar contes, històries... alerta la memòria col·lectiva que guarda l'esperit dels temps, la veu i la vida de les generacions precedents de les que ú (o una) se sent part.

Valadéz, escriptor mexicà deia que "...el conte és un gènere que conté, per a qualsevol país, una tradició molt profunda; és un mitjà per a recollir la seua circumstància, el seu sentir, la seua manera de pensar, els seus personatges, la seua geografia, la seua parla, la seua idiosincràsia. I produex un impacte, una satisfacció, la felicitat màxima. Eixa és la meravella del conte, d'un bon conte."

Voldria acabar transcrivint un fragment, traduït del castellà, del Manifest en defensa de l'Educació i la cultura d'AEDA, l'Associació de professionals de la narració oral en Espanya, pel que d'intencionalitat i anticipació té, sobretot venint com vé d'un col·lectiu tan compromés com és els dels contaïres i narradors orals als que d'esta manera, senzilla però sentida, vull donar les gràcies per tantes bones hores passades amb ells i en companyia de les paraules:

"...El conte contat ha sigut company inseparable de l'ésser humà des de les seues primeres passes: ha fet càl·lides

les nits fredes i alegres els dies tristos; ha espantat la por i explicat el món; ha donat de menjar els somnis i la imaginació, tan necessaris per al progrés de la societat.

El conte contat, a més, està fet de paraules, com l'ésser humà. Som paraules: allò que pensem, allò que diem, allò que sentim, allò que contem... tot són paraules. En aquests temps de domini de la pantalla i els auriculars, el conte contat s'ha vist desplaçat dels llocs en els quals tradicionalment habitava: les cases, les places, els carrers... i ara apenas perviu allà on abans creixia sà i vigorós.

I en canvi, continuem necessitant nodrir-nos de paraules per a créixer com a persones, per a conèixer la realitat que ens envolta, per a somiar altres mons possibles..."

Ara si, caldria buscar un bon acabament de conte. I n'és una tentació, però no. M'agrada més la idea que cadascú busque el seu final perquè, en la vida, que jo sàpiga, els finals mai te'ls donen fets. Així és què, amics, amigues, a imaginar!

**Susana Rodrigo Guillén**, és tècnica municipal de Participació Ciutadana i Educació i Gestora Cultural.





# Contar o no contar

Vicent Cortés Gámiz



## CONTAR O NO CONTAR?

Autor: Vicente Cortés Gámiz.  
Vividor del conte.  
Higueruelas. València.



Els contes són creacions transcendents que varen servir i segueixen servint en l'actualitat, ja que recuperen i vehiculen els forts i sòlids valors dels quals necessitem hui en dia, i que la nostra moderna però desenfrenada i deshumanitzada societat, sembla haver oblidat. Valors morals, valors de sempre, necessaris per a la autorrealització de l'individu i per a la societat en què s'integra.

En definitiva, els contes ajuden a construir nostra realitat interior i nostra realitat social.

### L'OFICI MÉS VELL DEL MÓN.

El vell i sempre nou art de saber narrar històries –no per efímer menys important– ha de mantindre un lloc important en les nostres societats actuals, no per a aferrar-se a la nostàlgia d'un temps passat, sinó per a rescatar i no oblidar els valors de la paraula dita.

El seu personatge ancestral i central és el narrador oral continuador i resultat de generacions de contistes anònims els orígens dels quals es perden en el temps.

Tots els pobles han tingut els seus contistes. Ells han sigut imprescindibles per a transmetre la memòria real i fantàstica de les seues comunitats. Ningú es pot imaginar el naixement de totes les cultures de tots els temps sense les seues narracions orals. L'oralitat es troba present i s'associa amb rituals màgics, música, cant, arts es-

cèniques, l'oci, el joc, festes, reunions, el treball i la vida quotidiana.

Podem afirmar que l'oralitat, com a acte comunicacional que és, ens reuneix per a compartir la memòria, la tradició, la identitat, l'imaginari i el màgic-religiós.

El contista és el contemporani dador de vida, és qui regala l'encantem i màgia, per la veu i la mirada.

Ens porta als viatges infinits i no demana vises ni passaports i menys sap de fronteres, perquè els seus contes i històries transcendeixen les línies imaginàries que fiquen els homes per separar-se.

### LA MEMÒRIA.

La mare de totes les muses, deien els grecs, és la memòria, i se la venerava pel seu gran suport a la creativitat. Per això, al contista de tots els temps sempre li ha interessat la memòria, no per a memoritzar-ho tot, sinó per a retindre el fonamental, l'essencial del relat. Així per tant, les històries transmeses de generació en generació, han seguit, són i seran susceptibles de versions i més versions: adoptar és adoptar.



Ara bé, un recorda el que recorda, ja que no existeix la memòria real, sinó interpretacions de la memòria. Per això, una característica de l'oralitat és ser efímera i irrepetible.

La memòria facilita l'ús de la veu, el paper creatiu del llenguatge. És a dir, que tant en grup com individualment la memòria construeix.

### **EL CONTE: LA VEU DELS HUMILS.**

Els pobles transmeten de generació en generació, a través de la paraula dita, el patrimoni acumulat al llarg dels segles. Hui la humanitat, que està immersa en un moment històric de profunds i ràpids canvis, ha de ser capaç de preservar la tradició oral que ha sigut des de sempre el principal medi de comunicar-se.

Els relats servien i serveixen per a donar veu als qui no la tenien ni la tenen. El conte és l'instrument que els humils han tingut per a contar la Història, perquè mai han contat amb historiadors al seu servici.

De sempre, els materials folklòrics foren suprimits de l'àmbit de la cultura oficial per prejudicis ideològics: històries de velles, greulleres, vulgars i inadequades per a l'educació.

Però no obstant cal dir que el verdader folklore és sovint transgressor i heterodox, i que una bona part de la poètica de resistència de tradició oral pot ser considerada com a poètica de resistència del poble.

Ortega i Gasset abordava l'aspecte fonamental de l'acció formativa i civilitzadora de la cultura d'arrel, dient: "Quan parlem de traïció, ens estem referint a la necessitat d'entroncar nostra acció individual i col·lectiva en unes arrels que podríem qualificar d'autèntiques".

Gràcies a l'antropologia cultural, hui sabem que es poden tindre una o varies carreres universitàries i no ser precisament culte; i al contrari, persones amb dificultats lecto-escriptores reuneixen en la seua felix memòria una ingent quantitat de coneixements útils i divertits per a la comunitat.

### **LA MEUA EXPERIÈNCIA.**

Per a aportar el meu granet d'arena en esta reinvindicació de l'oralitat he treballat des de 1983: a) contant per tot arreu, b) creant i dirigint el Festival de Narrativa Oral "*Al calor de las palabras*" a Chelva (1998-2003), i c) recopilant i publicant tradició oral de la meua comarca -La Serranía- sota el nom de "*El Tío Paraguero*".

He de mencionar què “*Al calor de las palabras*” a més de ser una festa de la paraula al voltant de les fogueres, també va ser i si es tornara a realitzar seria:

- Un espai de gaudiment de diverses arts: narració oral, música, plàstica.
- Un espai social d'encontre i un fòrum de debat cultural del present amb el passat i de la joventut amb la vellesa.
- Un agent dinamitzador del turisme rural en i de la comarca.
- Un encontre de diverses cultures.
- Un instrument de promoció local i comarcal més enllà de nostres fronteres.

## EL TÍO PARAGÜERO.

La realitat és que els avis cada vegada contenen menys i tota eixa cultura oral, acumulada al llarg de tants segles, corre el risc de perdre's ja que l'interlocutor dels xiquets i adolescents és cada vegada més la televisió i l'ordinador.

Per això, des del CELS (*Centro de Estudios de la Serranía*) treballem perquè eixa oralitat xurra siga collida i publicada sota el títol de “*El Tío Paragüero (Tradición Oral de la Serranía)*” convençuts del seu importantíssim valor sociocultural

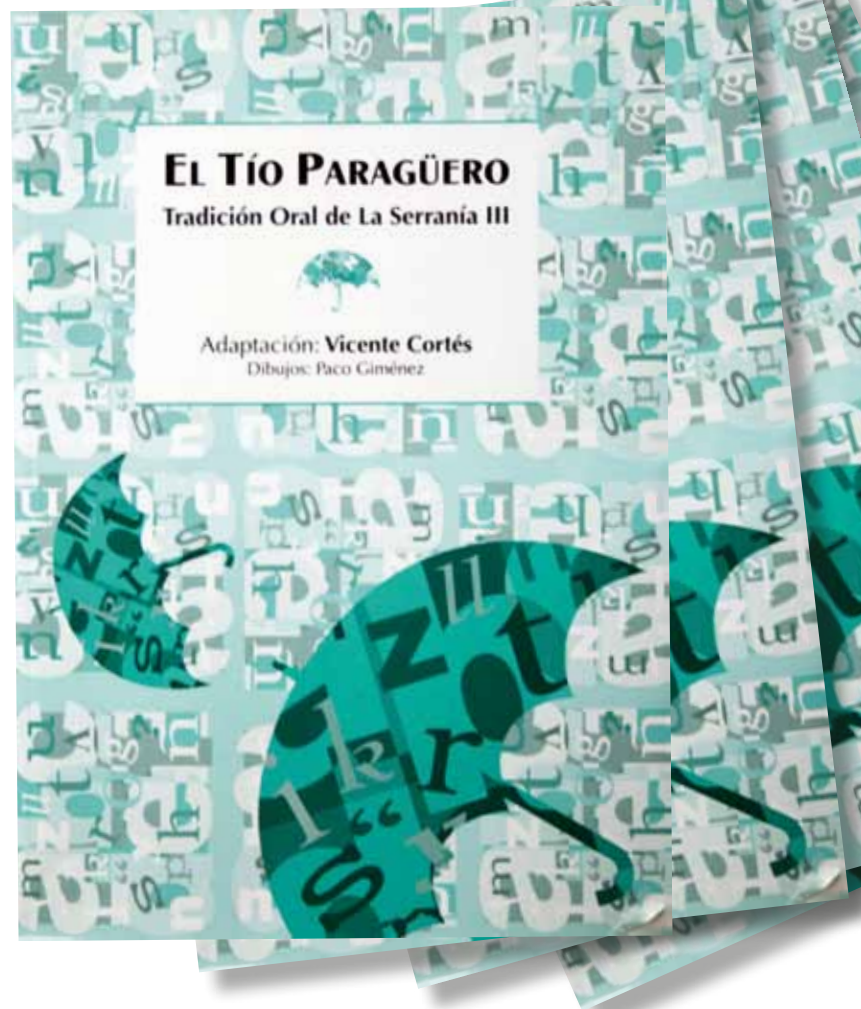
I direu, a sant de què eixe títol? Perquè el nostre serrà adoptiu encarna la metàfora de la tradició oral: popular, anònim, viatger i descobridor.

La literatura oral –origen de la literatura escrita– ha corregut de boca en boca, d'ací cap enllà pels camins de la memòria; igualment que el del “*carrico de los cuentos*” va ser de poble en poble de la Serranía escoltant i recordant el que la gent li contava, sobretot les dones, puix elles han sigut i són les que han conservat més i millor la tradició oral. Tradició que evoluciona i canvia de vegades en el seu contingut, però que, sens dubte, sempre manté elements que la identifiquen amb el seu origen.

Amb els llibres de *El Tío Paragüero* moltes persones se retrobaran amb la seua memòria més entranyable i càlida, memòria immaterial que perdura en el temps i en la dimensió de la cultura més pròxima: la cultura de casa.

Els majors no dubten –amb generositat i alegria– compartir el seu temps i el tresor de la seua oralitat, si esta es valora i respecta. D'ells, sens dubte, podem aprendre molt i gaudir tant com ho vaig fer jo recollint les seues paraules.

D'un llibre a un altre, el número de persones informants –algunes ja difuntes– s'ha incrementat considerablement, demostrant que nostres majors encara tenen



molt que contar. Totes elles es senten molt gratificades per l'actitud positiva de qui aprecia el seu “tresor” i el donen a conèixer.

Servisquen estos llibres com a homenatge a elles i a tots els nostres avantpassats.

En este treball la meua funció ha estat la de compilador i adaptador de les històries. Adapte dels majors a l'igual que ells feren dels seus i estos dels seus, així fins a perdre's en el passat remot. Per al *Tío Paragüero* i per a mi, les paraules compartides d'autor anònim o paraules d'abans, tan inútils i tan valuoses, tan antigues i tan actuals a la vegada, juntament amb la màgia d'estes, són els nostres millors béns i són per a compartir-los amb qui ben vullga.

Res que es trobe en els quatre llibres editats fins ara és de ningú, perquè tot és de tots, ja que un conte, una cançó, un romanç, etc. és de qui tinga la voluntat de fer-lo seu.

Espere i desitge que estos “*libricos*” puguin ser gaudits tant per menuts com per majors, i convida a llegir-los i transmetre'ls de viva veu per a entre tots, reviure l'escrit en ells, puix, què és l'oralitat sí no contar de viva veu?



## I VISQUEREN FELIÇOS.

I per anar acabant, he de dir què, més enllà del plaer, de la curiositat, de totes les emocions que ens procuren les narracions; més enllà de la necessitat de la distracció, de viure sensacions agradables i misterioses, el fi real del “viatge” dels relats és una exploració més completa de la realitat.

Si tu, volgut lector o lectora et trobes amb un narrador o narradora oral, deixa't seduir amb les seues paraules, amb eixa gran esperança de reinventar i de retrobar nostre univers. T'assegure que no et refugiaràs en la ignorància sinó que augmentaràs el teu saber.

Però recorda també el que diu esta fórmula de final: “Repetim un dit molt rotund, no es pot donar gust a tot el món”.

**Vicente Cortés Gámiz**, és “vividor del conte.”









# El tresor de la parla

Llorenç Giménez Tarazona



## EL TRESOR DE LA PARLA

### Cultura popular i patrimoni cultural valencià



Al nostre País cadascuna de les persones que tenen més de 65 anys, avui en dia són biblioteques vives. Guarden vivències que cap altra de les persones més joves que les envolten poden saber.

La parla -que és una font de saviesa en el cas de les persones que m'envolten i que tinc la sort de conèixer fluïx d'una manera tan natural què, sense eixir del meu àmbit familiar, puc recuperar paraules i frases com ara, per exemple:

- “Fill posat a l'altra banda que **al besllum** no et veig”
- Ma tia Maria:  
“Quan em gite **de subines** em trobe millor”
- Ana, la mare de la meua dona:  
“Hui m'han donat **un batistot**”
- Ma tia Rosariet:  
“**Xarxet**, que eres un **xarxet**.”

Des de menut he escoltat frases fetes i refranys què, per sort, avui en dia ja les he integrades i les dic jo de vegades:

Quan tronava:

“Santa Bàrbera està en el camp,  
esperant a l'esperit sant,  
l'esperit sant a d'ella

que no vinga ningun tro  
ni ninguna mala centella”

Quan s'enfadaven:

“Volguera que la terra se'm tragara en pols i volà”  
“Eres més fotedor que el xiquet de la taquillera”  
“Estic més farta de tu que Mahoma de la cansalà”

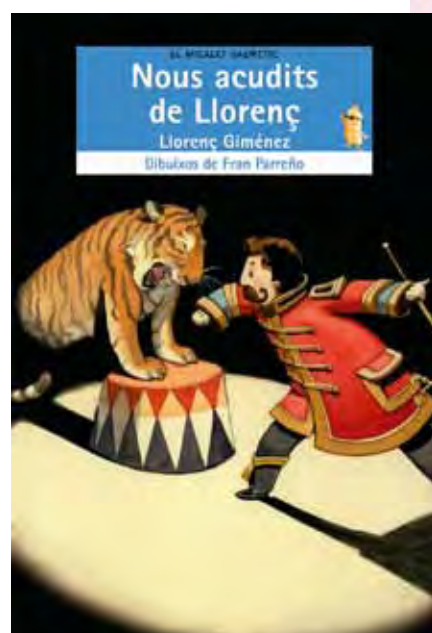
Ens contaven històries, moltes, com el conte de “La flaueteta”, que és semblant al de “El Xiulet”, i gràcies a eixa narració jo he pogut recuperar un final de conte molt sonor que diu:

“...ja tinc la flaueteta, tararí, tararí per a mi !!!”

El tio Vicent el Gato, l'home de la tia Gata, una veïna molt estimada per tots, ens contava un tros de conte que no he llegit ni escoltat en cap lloc. Mireu quina importància pot arribar a tindre no perdre este tipus de narració oral:

“...vareta de la vertud que totes les aserps es convertisquen en cordons per a sabatetes en betum.”

El tio Enrique, el pintor, n'era un pou de xarrades, d'expressions i, en anotar-les, no s'han perdut. Però, per a mi, fou un regal difícil de superar –i d'oblidar- quan em contà una història única, al menys per ara, i recopilada a Alfafar:



“...El conte ens diu que hi havia pel terme una raboseta que enganyava els xiquets i les xiquetes quan anaven d’Alfagar cap al poble nou i les sèquies del camí estaven envoltades de grans canyars.”

Aleshores, per la senda els infants es trobaven una piloteta de colors, lligadeta amb un fil quasi transparent –a més a més que com el camí era polsegós, no el podien veure-. Ells anaven a per ella i quan estaven envoltats de canyes, la raboseta es llançava damunt d’ells i d’una mossegada els arrencava un tros d’orella. I, amb una forta riallada, mentre el xiquet fugia, entonava la seua cançó més famosa:

“sóc una rabosa de canyar i una orelleta m’he de menjar...ammm!”

He de dir-vos que tot aquest tresor de paraules eren les que ens envoltaven, aquelles que els familiars i els veïns ens regalaven.

Sempre han constituït el meu àmbit natural i, d’alguna manera, m’han fet com sóc com a persona i com a professional d’allò de contar.

Però, a més a més, al menys en el meu cas –i crec que puc dir que també en el de molts altres rondallistes i contadors del nostre País– sense persones com ara Manuel Sanchis Guarner; Enric Valor; Enric Soler i Godes; Al tall; Jordi Raül ; Josep Bataller; Francesc Gisbert; Bernat Capó; González i Caturla; Tomás Escuder; Cristòfor Martí i Adell; Paco Muñoz; Rosabel i Maria Roig Vila; Joan Pellicer, ... la cosa mai habera estat possible. O, al manys, de segur que no habria estat igual.

Els són els què, mitjançant el seu treball minuciós, ens permeten llegir, recuperar, el nostre patrimoni cultural oral.

La base d’aquest treball és el treball de la formiga: recol·lectar amb paciència, amb temps, tota la riquesa cultural oral que ens envolta.

I per a això, cadascú tira mà d’enregistradores adaptades als temps que li ha tocat viure: uns, amb lla-pis, amb ploma i paper; altres més moderns ja, amb magnetòfon, enregistradores..., els més amants de les noves tecnologies, amb videocàmera, mòvil... i tot allò que vinga.

La qüestió és que no es perda la tradició. La d’escoltar i gaudir i guardar i... si pot ser, també la de publicar.

Ací, els títols d’algunes de les bibliografies que jo considere indispensables per saber-ne un poc més

d'allò de la parla popular, del cançoner, dels jocs, dels contes i inclús del costumari d'oficis i botànica valencians:

Manuel Sanchis Guarner (Els pobles valencians ens parlen els un dels altres).

Enric Valor (Rondalles).

Enric Soler i Godes (Poemes i textos dels infants).

Al tall (Fonoteca de música popular).

Jordi Raül (Recull de Contes Populars. Comtat i l'Alcoià).

Josep Bataller (Jocs populars dels xiquets del País Valencià).

Francesc Gisbet (Contes i màgia Popular).

Bernat Capó (Costumari valencià).

González i Caturla (Rondalles de l'Alacantí i Baix Vinalopó).

Tomás Escuder (Rondalles de Castelló).

Cristòfor Martí i Adell (Refranyer i Endevinaller).

Paco Muñoz (Cançons infantils).

Rosabel i Maria Roig Vila (Oficis tradicionals).

Joan Pellicer (Costumari Botànic - Etnobotànica)...

L'any 1999 vaig tindre l'oportunitat de supervisar –a petició de la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament d'Alzira– la recopilació que un veí del poble, el Sr. José María Aparicio, havia fet al llarg de molts anys de treball de prop de 7000 refranys, dites populars i cançonetes, la majoria d'elles fruit de consultes realitzades a persones grans de la localitat. Valorat el material i pressa consciència de l'interés que tots aquells documents orals tenen per a la nostra llengua i cultura, l'Ajuntament va decidir publicar-lo.

Per a la seua edició, vaig realitzar una preselecció de prop de 2000 refranys absolutament mereixedors de ser publicats per representar una aportació original quant a d'altres semblants ja editades.

Cal donar resó d'aquest tipus d'esforç editorial per part d'un Ajuntament com ara el d'Alzira per tal que còrrega l'exemple tan necessari en estos temps en que va perdent-se malauradament la transmissió oral de pares i mares a fills de tots estos elements de la nostra cultura popular. I per això, em va semblar perfecta l'ocasió d'esta col.laboració per a la Falla Josep Antoni de L'Eliana per a difondre este llibre què, finalment, va dur el títol de "2001 refranys i un grapat de dites i cançonetes d'Alzira i la seua comarca. El recull d'una vida de José M. Aparicio Ortiz". El llibre a ser distribuït, a més a més

com toca: entre els centres escolars, les entitats culturals i cíviques i els alzirenys i alzirenyes interessats, de manera que l'esforç magnífic d'aquest home es conservara i es divulgara.

Només en esforços i amb iniciatives com ara esta d'Alzira o la mateixa del llibre de la Falla Josep Antoni de L'Eliana serà possible aconseguir que les noves generacions estimen la nostra llengua i la nostra cultura com cal i continúen el camí.

Per qüestió d'espai i sobretot, de respecte a l'edició i l'editor original, reproduiré ací només la selecció bibliogràfica de la que vaig ser l'autor.

En aquells moments –i també ara em serveix de meravella– vaig utilitzar un refrany per a acaar el pròleg que em va semblar perfecte per a il.lustrar el tema que diu "... Home refranyer, hui en dia no és malfeiner."

Valoreu-lo vosaltres.

**Llorenç Giménez**, és contador, refranyer i mestre.





**/Un refrany és un tresor passat de grans a menuts, és enfilat les paraules per a ensenyar i en la veu del poble ha quedat./**

/A/" Els elements del folklore geogràfic no tenen denominació específica en la llengua popular.

La gent els anomena simplement **cançons, folies o trobos** si tenen forma rimada, **dítzaratxos, xarrades falòries o refranys** si es tracta d'aforismes sense rima."

/A/ *Els pobles valencians parlen els uns dels altres. Sanchis Guarner, Manuel. Ed. Fundació Caixa Castelló, 1992.*

/B/" Per a mi, el refrany (parèmia, adagi, proverbi...) i la resta de locucions o sentències estretament emparentades suposen un recurs o una fórmula breu i acreditada per a donar pes a un argument personal."

/B/ *El nostre Refraner, Martí i Adell, Cristòfor. Ed. L'esquer, 1988.*

/C/" Assaig de cançons valencians i castellanques, refranys, dites, sentències, endevinalles, brindis, col·loquis, contes, succeïts, sermons, anècdotes, "chascarrillos", modes, costums dels temps d'abans i d'ara..."

/C/ *Ensisám de totes herbes. J.Martí Gadea. Ed. Paris-Valencia. Col. Biblioteca valenciana 1991.*

/D/" En aquest tractat, santíssima Verge Maria dels Desemparats, d'adagis i refranys, n'hi ha un que diu:

**Qui a bon arbre s'arrima, bonaombra el cobri**, és precís oferir-li-lo a vostra sobirana grandesa, perquè l'Arbre que haja donat fruit més regalat que el que vós donàreu a Betlem mai trobarem..."

/D/ *Ròs, Carles. Tractat de Adages i Refranys valencians. Ed. Llibreria París-València, 1979.*

/E/" El 21 de desembre comença el solstici d'hivern. Els camps i els sembrats pareixen com adormits, els pardalets fugen cap a països més càlids, però no tot és tristor puix és en aquesta estació quan es celebren les festes més entranyables de l'any: EL NADAL."

/E/ *Ferrer Escrivà, Vicenta. L'Hivern i les nostres tradicions. Dones. Edicions, 1991.*

/F/ El Llibre de tres és, essencialment, una paròdia dels reculls seriosos i assenyats de màximes, bons consells i aforismes. L'autor en compara unes de bon sentit, recta moral i profitoses amb moltes d'altres de ridícules, sornegueres, desvengonyides i còmicament absurdes.

/F/ *Llibre de tres. Martí de Riquer. Ed. Quaderns Crema, S.A. 1997.*

/G/" La literatura popular de les Pitiüses té com a element fonamental les cançons pageses, però no és aquesta l'única manifestació dels costums, afeccions i enginy de la gent de les nostres illes; en tenim d'altres tan importants, com les rondalles, contes i refranys. Probablement de totes aquestes manifestacions literàries sorgides de la gent de camp, generalment sense estudis i que viu del seu esforç diari, la part menys coneguda siga la dels refranys."

/G/ *El nostre Refraner. Alumnes de B.U.P. Col·legi La Consolació. Ed. Institut d'Estudis Eivissencs, 1986.*

/H/" Els artistes són artistes que expliquen, d'acord amb la seua sensibilitat, les formes de vida al camp, a muntanya, al mar o a ciutat amb paraules tan ben arreglades que en poden llevar cap ni afegir-ne sense que s'afone el poema..."

/H/ *L'home dels nassos. Carbó, Joaquim. Ed. La Galera. Col. El Bagul, 1995.*

/I/" Aquesta obra presenta tota la riquesa de l'Univers de la Mitologia catalana (Rondallari, llegendari, cançoner, refranyer, tradicions, costumari...), amb aspectes tan diversos com els mesos de l'any, les festes, l'aigua, les herbes, els minerals, els herois, els bandolers, les bruixes, el foc, les muntanyes, les danses, els oficis, els menjars, els mals, els remeis, el diable, el astres, els encanteris..."

/I/ *Enciclopèdia de la Fantasia Popular Catalana. Soler i Amigó, Joan. Ed. Barcanova, 1998.*

/J/" En el llenguatge, en la quotidiana i habitual parla, les persones –especialment les majors– recorrem, bona cosa de vegades, a allò que podríem definir com:

**UNA MOSTRA DE LA SAVIESA POPULAR ON, AMB LA MÍNIMA QUANTITAT DE PARAULES, S'EXPRESSA, DE FORMA IMPECABLE, UN DETERMINAT MISSATGE BEN CONCRET I DEFINIT."**

/J/ *Agulló i Guerra, Alexandre. Brots i esclafits verbals d'Alcoi. Ed. Artes Gràfiques Alcoy, S.A., 1989.*

/K/" Els proverbis són fórmules més o menys codificades per a una més fàcil memorització, dins una tècnica ancestral absolutament necessària durant les èpoques anteriors a l'escriptura.

Els proverbis com a recurs memotècnic excel·lent, i de fórmules de pensament i actes de comunicació nascuts de les necessitats expressives de les cultures orals, amb estricta relació entre proverbi, poesia i narració..."

/K/ *Els primers reculls de proverbis catalans. Conca, Maria/ Guia, Josep. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996.*

/L/" En tots els pobles del món no hi ha ofici, ni sector social, ni familiar, que no tinga un refranyer més o menys copiós:

Del menjar i del beure, dels diners i del treball, dels remeis casolans, calendari, bèsties i animals, del matrimoni, meteorologia popular, del mar, supersticions..."

/L/ *Cinc mil refranys catalans i frases fetes, populars. Recull folklòric. Editorial Millà. Ed. Millà, 1976.*

/M/" En alguns casos hi haurà qui dirà que no es tracta d'un refrany, sinó d'una expressió popular o, potser, d'una frase feta. És cert; però la frontera entre aquest tipus de llenguatge no sempre és precisa i, de vegades, costa de discernir a quina categoria corresponen."

/M/ *Diccionari de Refranys/Català-Castellà. Parés i Puntas, Anna. Ed. 62 El Cangur, 1997.*

/N/" La gran majoria dels proverbis, sobretot els d'estil més sentenciós i elevat, pertanyen al fons comú de la cultura de tots els països i són com una sublimació de l'esperit

humà perpetuada a través de múltiples generacions i civilitzacions variades...

"Els refranys tenen una força de definició tan acusada que sovint expressen amb més precisió un determinat pensament servint-nos del sentit figurat que no del sentit estricte de les paraules".

/N/ *Refranyer Català Comentat. Amades, Joan. Ed. Club de Butxaca, 1990.*

/O/" Que més savi i més pregon que el refranys, els proverbis i les màximes? És veritat que ells no han emancipat a ningú: que no han inventat cap ciència; que no han fet cap canvi social, no han canviat cap govern?, els refranys ens donen la resposta a la pregunta: Quan una persona té raó o diu que si o diu que no.

/O/ *LOS CENT CONÇEYLS DEL CONÇEYL DE CENT. Editorial Millà, 1983.*

/P/" Els refranys resumeixen de manera aguda i gràfica la saviesa i l'experiència de la vida dels pobles.

Refranys, aforismes, acudits, tot junt no són més que l'expressió de l'esperit popular."

/P/ *Seuba Freixas. A/Giménez Sales. M. Refranys i Aforismes tradicionals. Ed. Seuba. Edicions, 1993.*

/Q/" L'adequada utilització dels refranys pot constituir un adornament d'estil, però s'ha de fugir de l'excés, i recordarem a l'efecte les paraules del genial Cervantes en boca de don Quixot".

"No parece mal un refrán traído a cuento; pero cargar y ensartar refranes a troche y moche, hace la plática desmayada y baja".

/Q/ *Los mejores refranes españoles. II.225, refranes. Caudet, F. Distribuciones Mateos.*

/R/" Los más antiguos precedentes de esta corriente se remontan a Íñigo López de Mendoza, marqués de Santillana, y sus "Refranes que dicen las viejas tras el fuego". Pero serán las corrientes humanistas del siglo XVI las que comiencen a aportar los más valiosos trabajos; las "Cartas en refranes de Blasco de Garay" (1541), los "Refranes y proverbios en romance", de Hernán Núñez (1555)...

/R/ *El Porqué de los dichos. Iribarren, José Maria. Ed. Departamento de Educación y Cultura de Navarra-94.*

/S/" Tots els pobles del món i totes les grans persones han contribuït a la realització d'aquesta obra.

De cada proverbi s'indica l'autor i el país.

Trobaràs proverbis enginyosos, àgils, irònics... aquest llibre és una veritable mostra de saviesa popular universal."

/S/ *El libro de los Proverbios de todo el mundo. Carrieri Casali, Marzia. Ed. De Vecchi, 1997.*

/T/" Para dar gusto a todos, pues digamos que ahí van refranes, dichos, mazadas... recogidos en una zona aragonesa, principalmente en los pueblos de los partidos de Barbastro, de Jaca, de Boltaña... de la provincia de Huesca. Pero esta forma de expresión, esta prosodia, esta psicología, este in-

genio, esta idiosincrasia de las gentes de mi tierra no tienen ningún que ver con los límites convencionales y administrativos de la provincia y del partido judicial..."

/T/ *Refranes, Dichos, Mazadas. Arnal Cervero, Pedro. Ed. Prames, S.A.*

/U/" Concretant podem dir que les característiques del refrany són:

- És una frase breu, completa i independent.
- Pot tindre sentit real o simbòlic.
- S'escriu, generalment, en forma de sentència o el·líptica.
- Expressa un pensament, un consell o un desig, i recull una experiència poada de la saviesa popular.
- Es relacionen, generalment, dos idees.
- Quasi sempre té forma literària.

/U/ *Los refranes en la sabiduría popular. Díez Barrio, Germán. Castrilla Ediciones, 1990.*

/V/" Aunque su empleo actual tenga todavía resabios de ese pasado, van desapareciendo las causas y condiciones sociales que lo hicieron nacer ; ha desaparecido en gran medida aquella sociedad rural que extraía del paso de las nubes, de las estaciones, de las lluvias o las nieves, el sentido de la vida, dado que esas condiciones climáticas afectaban vitalmente a su existencia."

/V/ *Diccionario de refranes. Fernández, Mauro. Alderabán Ediciones, S.L. 1994.*

/W/" Reúne los "Refranes que dicen las viejas tras el fuego", publicados hace más de cuatrocientos cincuenta años por el Marqués de Santillana, y otras colecciones.

De tiempos muy remotos nos llega el refrán, con su sencillez expresiva, manteniendo viva su enseñanza o consejo."

/W/ *Refranero Clásico Español. C.R: Maldonado, Felipe. Ed. Taurus, 1979.*

/X/" És aquest un llibre sobre paraules, refranys i modismes que ha sigut escrit lentament, descabdellant el fil de les meues lectures.

Sempre n'ha agradat escorcollar l'origen dels vocables, del significat dels refranys, de les fantasies de moltes etimologies, de la serietat d'altres. Per aquesta raó, durant setze anys que vaig dirigir la revista "Historia y Vida" amb el pseudònim d'El Averiguador Vargas, vaig publicar els textos que segueixen i d'altres que no han cabut en el llibre..."

/X/ *Cuento de Cuentos. Luján, Néstor. Ed. Circulo de Lectores, 1995.*

/Z/" Hi ha tants i tants refranys que en aquest llibre us oferim els millors:

refranys optimistas, positius, esperançadors...

Llegiu-los. Passeu-ho molt bé."

/Z/ *El libro de los 500 Refranes. Bravo-Villasante, Carmen. Ed. Miñon, 1990.*



# El cant valencià: un art improvisat

Voro Contreras Marco



## EI CANT VALENCIÀ, UN ART IMPROVISSAT.



Una xiqueta molt bonica  
passava pel meu carrer  
i me feu una sonrisa  
que jo li pegara un bes  
això pa mi no era mentira.

Açò ho cantava el *tio Paquito el Roget* i està gravat en un *cassette* que van editar els clavaris del Carme de 1998 la qual és, segurament, l'única recopilació existent de cançons tradicionals elianeres. Elianeres no per ser pròpies de L'Eliana, sinó perquè es cantaven ací. En aquell enregistrament hi ha molta música religiosa – Gojos a la Mare de Déu, Eixida de l'Aurora, als difunts – però també alguna navarra, alguna colombiana, algun cant infantil o aquell famós “pardalí”, que és com un cant èpic dedicat al jugador de pilota del mateix nom. I també, per descomptat, hi ha albaes, com la que encapçala aquest escrit o aquella que diu:

En el joc de la pilota  
sempre ha hagut molta afició  
i en el poble de L'Eliana  
molts anys ha segut campeó  
de la región valenciana

Aquestes albaes les cantava el *tio Paquito el Roget*, que era famós a L'Eliana per la seua gràcia a l'hora d'entonar cançons assegut en la taverna, com també ho era,

segons diuen en la meua casa, el meu *tio Ricardo el del Cafè, Carmen la Loleta o Amparito la Soca*, amb una veu espectacular de la qual, segons ens conten, no dubtava fer gala ja fora treballant en el camp o estant de festa. En L'Eliana sempre va haver molta afició a cantar, encara que, diguem-ho així, d'una manera “amateur”.

Després estaven els professionals, o semi-professionals, que deixaven embadalits als oriünds quan arrancaven amb *l'u i el dos* o *l'u i el dotze* en el famós “ball de Torrent” del dia de la vespra del Carme. Per ací van passar figures de quasi els primers temps del cant valencià com *Evaristo, el Xiquet de Benaguasil* o *el Ceguet de Marjalenés*, i, sobretot, els de la generació de la postguerra, com *el Xiquet de Bétera* – per a molts, el millor cantador de la història-, *Capa* (que també era de Bétera), *el Xiquet de Paterna, la Blanqueta, els germans Nelet i Pepico, els Xiquets de Mislata*, i més recentment *el Xiquet del Carme o Pilareta*, a la qual solien contractar durant les festes d'estiu de Montesol.

Però no es tracta ací de parlar de la història del cant valencià ni de les seues figures, sinó d'una de les seues característiques més importants i que connecta la nostra música tradicional amb altres cants com el dels “palladores” argentins, els “repentistes” brasilers i cubans, els “rimodoros” de Creta, els “bertsolaris” bascos, els “troberos” murcians o, més propers a nosaltres, els “joteros” de l'Ebre... Estem parlant del cant improvisat



(que, ara que pense, és també el que fan en les cèlebres “baralles de galls” entre dos *rapers* dient-se barbaritats rimades sobre una base musical electrònica).

Tradicionalment, el *cant valencià* ha segut un mitjà de comunicació social i d'expressió artística de gran significació en la major part les terres valencianes, cant per excel·lència dels llauradors de l'horta valenciana en la seua històrica extensió de nord a sud i en els territoris de muntanya adjacents —en un país fonamentalment agrícola fins al segon terç del segle XX—, però també cant de les classes artesanals i humils de les nostres ciutats, practicat des dels pobles més meridionals del Maestrat històric fins als Camps d'Alacant i Elx. És a dir, una àrea considerablement molt més extensa que la que li han atribuït els folkloristes musicals valencians dels segles XIX i XX, considerant-lo com a sols característic de l'Horta de València i les seues comarques circumveïnes, sense atendre a la realitat etnogràfica.

Tot i que segons els testimoniatges coetanis ja hi havia clara consciència en el segle XIX que esta art vocal s'havia heretat de generació en generació des de diverses centúries abans —ho corroboren suficientment els indicis etnogràfics i històrics—, sols cinc generacions de grans *cantadors d'estil* ens són conegudes per noms i personatges concrets, fins a on arriba la memòria oral: 1) la generació de *Maravilla* i *Carabina* (ca. 1870-1920), 2) la d'*Evaristo* i *el Muquero* (ca. 1900-1950), 3) la *del Xiquet*

*de Bétera* i *la Blanqueta* (ca. 1920-1970), 4) la *del Xiquet de Mislata* i *Conxeta la del Mercat* (ca. 1940-1990), i 5) la *del Xiquet del Carme* i *Victorieta* (1960-2010), tots ells cantadors què, exceptuat *el Mislata* i *Conxeta*, formaren parella artística durant diverses dècades de participació en les *cantades* valencianes fins que les forces o la oportunitat els ho van permetre, i que respectivament han conviscut en cada generació amb altres grans cantadors d'estil que en conjunt han marcat les pàgines de la història contemporània del *cant valencià*.

Es sol dividir el cant valencià en dos: el cant d'estil, o cançons a l'aire (com són *l'u*, *l'u i dos*, *l'u i dotze*), i les *albaes*. Cadascun d'aquests “cants” tenen els seus traços característics però un denominador comú que és el de la improvisació de les seues lletres. Un tipus d'improvisació que en si mateixa té, valga la paradoxa, unes obligacions quasi exclusives de la nostra música: que qui cante els versos mostre un virtuosisme vocal i que al seu costat estiga el famós “versador”, que confecciona les lletres i les dicta als cantadors. Aquestes lletres improvisades consten de 5 versos heptasil·làbics que rimen A B A B A.

Tal com assenyala l'etnomusicòleg Carles Pitarch Alfonso, el cant valencià “és tant la veu en si com el vers improvisat que dóna peu a la seua projecció intencional (...) Sense la “visibilitat” intencional del vers, el cant valencià —paradoxalment centrat en la vocalitat— no seria res”.



“Sense lletra no hi ha cant valencià” diu Pitarch que va escoltar dir una volta a un cantador i versador que volia emfatitzar la importància d’improvisar les cobles.

Aquesta consideració la fa Pitarch en una de les obres teòriques fonamentals sobre la nostra música tradicional com és “L’Antologia del Cant Valencià” escrita per Manuel Marzal, més conegut com el *Xiquet de Mislata*, que no només va ser un gran cantador i versador, sinó que a més es va preocupar d’historiar i reflexionar sobre aquest art que tan bé se li donava. En aquesta obra – cert que sense donar-li la importància que sí li dóna als “cantadors” – Marzal presta especial atenció al paper fonamental dels “versadors”, destacant noms com el del *Cabiscol de Campanar*, el *Muquero de Burjasot* i ell mateix (entre els quals compartien la condició de cantador i versador); i *Maties de Mislata*, *Nel.let de Sant Isidre* i el *Ruc del Puig*, l’especialitat del qual era només la “de versar”, és a dir, inventar la lletra que interpretarà el cantant dient-se-la a cau d’orella.

Resulta aquest fet – el de tenir una persona exclusivament dedicada a crear “lletres” per a ser cantades immediatament – un aspecte original del cant valencià, i que Marzal explica que “al tractar-se d’un cant popular, han tingut accés a la seua lírica maneres rares de versar, poc autòctones, donant-se el cas que un excel·lent cantador, al vore’s obligat a versar-se les cançons, ha resultat un deficient versador. Per raó d’un tal contrafur





poètic, s'acomodà la costum de portar en cada colla un versador, cosa que tampoc va ser del gust popular en tots els casos”.

Quant a les temàtiques, Marzal assegura que els principals cants de l'horta valenciana són quatre (*l'u i dos*, *l'u i dotze*, *l'u i les albaes*) i que cadascun d'ells va nàixer per a una missió concreta i diferent. Així, de *l'u i dos* diu que ha de parlar de l'alegria del treball de la terra i a l'amor “pel que les cobles deuen tractar sobre les alegries i vicissituds de les faenes del camp, cants a la dona benivolguda, a la barraca, al cel blau, a la convivència entre llauradors”. En realitat, en són molts altres els temes que canten amb l'u i el dos, però tampoc és qüestió d'estendre'ns molt més.

Canta companyero, canta,  
canta tu, que jo no puc,  
que tinc la dona malalta:  
Déu que li done salut.

De *l'u i el dotze* diu Marzal que cantar-ho “representa la força vital i apassionada de l'home de terra endins”. És el “cant de valents” i Marzal suggereix que és el propi dels pobles interiors de l'Horta Nord i del nostre Camp de Túria. “És més cant de festa que de treball. Té el mateix caràcter viu que les albaes, però és més orgullós”.

Tinc, entre l'haca i la dona,  
felicitats a parelles:  
l'una me porta en volandes,  
l'altra me fa cosquerelles.

De *l'u* assegura el *Xiquet de Mislata* que és un “cant de ronda, sembla fet per a cantar a l'amor, per la delicadesa de les seues cadències i la melodia tan dolça”.

Vint anys porte al teu costat  
des de que en tu me casí,  
i que apressa han passat,  
que ni compte me doní,  
mira si el voler-se és gran!

I de les albaes, Marzal assenyala que són un cant de festa. “És la veu que corre a l'hora de l'alba como la pólvora per la sang dels valencians. És un cant provocatiu, desafiador i fins i tot malintencionat: la ‘lletra’, com un astral, va retraits defectes coneguts o atribuïts que puga tindre la persona a qui se li canta. És fonamentalment un cant renyidor, en el qual se li dona més importància als versos sempre improvisats de la quinteta usada per al cant, que a la pròpia melodia de l'estil en qüestió”.

La xiqueta del fuster  
ha segut molt presumida,  
mes se li ha passat el temps  
i s'ha quedat més pansida  
que l'haca del femater.

Per últim, anem a destacar un altra classificació temàtica del cant valencià improvisat, en aquest cas feta per l'Associació d'Estudis del Cant Valencià. Assegura que segons el lloc i ocasió, les cançons improvisades venen a ser de quatre classes: o bé dedicades —exaltant els sants patrons d'una festa, les autoritats religioses i civils, els personatges destacats del lloc, els organitzadors de les festes, les dones de qualsevol edat del poble, i els veïns que contribueixen a les celebracions pagant per les cançons—;

Gràcies a Déu que nos dona  
un apòstol molt sabut:  
hi ha que escoltar dalt la trona  
al retor que nos han dut  
de la Pobra de Vallbona

(Albà del *Xiquet de Mislata* de l'any 1982 en la Festa de Gràcies de Borbotó)

o bé de crítica—airejant en gest catàrtic les idiosincràsies i els defectes personals i socials, o glossant críticament els esdeveniments més significatius de l'any per a la comunitat local—;

Quan parlem d'economia  
tots vivim temps apretats  
Sols ens queda l'alegria  
d'esperar il·lusionats  
que ens toque la loteria.

(Riberenca cantada pel *Xiquet del Carme* en Gilet el 2008)

o bé descriptives —retratant el moment, la situació o la gent, o tan sols nomenant als presents—;

Esta va pa començar  
i a mi em toca dir-vos hola.  
no sé si podré cantar  
pues tinc un nuc en la gola  
i no sé si és el sopar.

(U i Dos de *Marisé*, Algemesí 2006)

o bé, en fi, commemoratives —celebrant la identitat valenciana, les identitats locals i les identitats personals, o bé recordant als familiars i personatges difunts—.

En estos moments tan grats,  
emoció jo declare  
que ací som tots valencians.  
Cada u és d'una mare,  
però el cant ens fa germans.

(L'U i Dos cantat per *Ma José de Castellar* el dia del Cant Valencià de 2011).

**Voro Contreras Marco**, és periodista.







# Rondalles i rondallistes: Enric Valor

Irene Mateu Hernández



## RONDALLES I RONDALLISTES. ENRIC VALOR.



*“Érase una vez; once upon a time, hi havia una vegada...”* amb estes paraules començaven els contes populars que els nostres majors ens contaven just abans d’anar-se’n a dormir i que, uns quants anys enrere, se’ls havien contat a ells, i d’esta manera podem retrocedir en el temps, creant una línia invisible que ens unix als nostres avant-passats, entre altres coses gràcies als contes.

Durant molt de temps, en llargues nits d’hivern, sense ràdio ni televisió, l’entreteniment familiar eren els contes, rondalles en la nostra literatura valenciana. Estos relats, estes paraules, en ocasions màgiques, ens traslladaven a llocs llunyans i exòtics, ens feien somiar amb princeses i prínceps i tal volta en alguna que altra granota.

Des del seu naixement, els contes populars o folklòrics, tenien un caràcter oral, es transmetien de generació en generació sense establir-se en un format fixe. Eixa és la raó de les diferents versions o finals d’estes històries, ja que la transmissió oral donava lloc a les més variades modificacions del relat.

Però hi hagué un moment en què escriptors i estudiosos començaren a investigar este tipus de relat, els recopilaren i els editaren. Les causes, diverses: per una part per la por a que el progrés comportara la progressiva desaparició de determinats costums, per temor a que l’èxode massiu del camp a la ciutat fera desaparèixer estos relats que constitueixen els arrels culturals dels pobles.

Hi ha qui no li ha donat al conte popular tota la importància que mereix, pensant que la seua senzillesa és sinònim de simplessa, o la seua brevetat, és falta d’elaboració. En estos últims anys, i gràcies al desenvolupament del conte fantàstic, amb autors com Julio Cortázar, el conte ha reivindicat el seu lloc destacat en la història de la literatura.

Des dels germans Grimm, Tomás de Iriarte i les seues faules fins a Julio Cortázar, cada un de nosaltres podria en estos moments contar per a il·lustrar una ensenyança, un conte. I no sols a un xiquet, també molts adults estaríem encantats d’escoltar-lo. De la mateixa manera que en la literatura castellana, en la valenciana també tenim grans mostres de contes, en este cas rondalles, sent Enric Valor el màxim representant d’elles.

Les rondalles, igual que el conte popular o folklòric, són relats en prosa, de caràcter anònim i amb una sèrie de característiques pràcticament iguals a les del conte popular: transmissió oral, argument senzill, estructura fixa, personatges plans i fórmules fixes de començament a fi del relat: en aquells temps; Això va anar i era... es van casar i van ser feliços... entre altres.

Respecte a l’estructura podem destacar que els fets s’agrupen en cinc moments clau: situació inicial (en la qual es presenten els personatges i les seues circumstàncies), conflicte (allò que altera la situació inicial), acció (que suposa la relació dels personatges per a resoldre



l'esmentat conflicte), resolució i, per últim, la situació final amb la tornada a una situació estable però diferent a la inicial.

Com s'ha apuntat amb anterioritat, els personatges de les rondalles són personatges plans, és a dir, estereotipats, amb pocs trets definitoris i escassa o nul·la evolució al llarg del relat. Encara així trobem set tipus de personatges en les rondalles, encara que no sempre apareguen tots junts: l'heroi, el fals heroi, l'agressor, el donant de l'objecte màgic, la víctima i els auxiliars de l'heroi.

A més podem trobar els següents tipus de rondalles segons el tema o el tipus de personatges que presenten:

- Les rondalles meravelloses: En les quals intervenen essers humans amb facultats sobrenaturals o determinats objectes màgics.
- Les rondalles d'animals: Els protagonistes són animals personificats. La fam és quasi sempre el mòbil que provoca el conflicte.
- Les rondalles de costums: Aquestes es consideren més tardanes en el temps que les meravelloses i, per això, poden reflectir millor les modes de vida de la societat agrària. Hi intervenen persones que es comporten de manera humana i resolen els conflictes plantejats sense cap ajuda meravellosa.

Passem ara a repassar la figura d'Enric Valor com a membre destacat en l'estudi i difusió de les rondalles. Home polifacètic que va dedicar la seua vida "amb pell i amb ossos" com ell deia, a normalitzar nostra llengua i a enfortir nostra literatura. Però Enric Valor no és l'únic autor de la literatura valenciana que s'ha encarregat d'estudiar, investigar i reproduir. Indagant enrere en el temps, les històries populars més rellevants de nostra literatura, M<sup>a</sup> Dolors Pellicer o Domenech March són altres autors que han destacat en esta tasca.

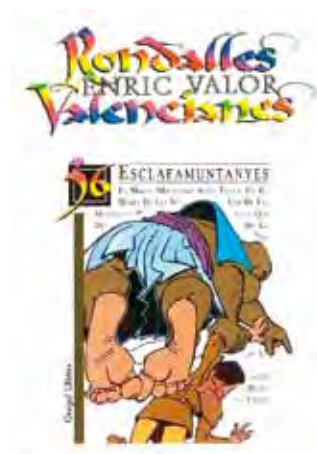
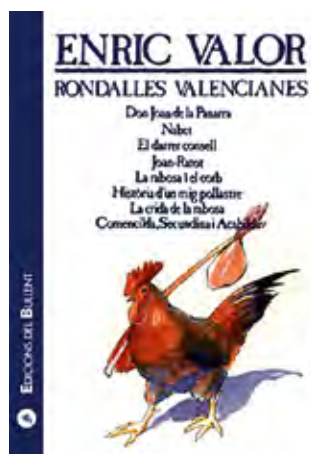
### Enric Valor.

Enric Valor va nèixer a Castalla, comarca de l'Alcoià, un vint-i-dos d'agost de 1911 en una família de la xicoteta aristocràcia rural. Va cursar estudis en l'Escola de Comerç d'Alacant i, després de treballar durant un temps en un centre de producció de sabates en la seua localitat natal, va viatjar a Mallorca on va organitzar la Secció Nacional de Fabricants de Sabates. Al mateix temps va començar els seus estudis sobre la llengua de manera autodidacta.

Al llarg de la seua vida va realitzar un important treball en favor de la normalització del valencià, treballs de recopilació i recuperació de la seua lexicologia així com altres narratius i, com no, de recopilació de rondalles. No destaca Enric Valor per ser un escriptor de grans vendes, sinó que el recordem per esta tasca de difusió i normalització de la nostra llengua. Establir una recopilació de la seua obra és una tasca difícil, ja que, a causa de la seua extensió, és un tant arriscat enumerar una llista tancada, puix fàcilment podem deixar-nos gran part d'ella en el tinter.

Abans de comentar la seua obra narrativa i rondallística, val la pena repassar, als menys amb poques paraules la seua obra lingüística, la qual va començar quan tan sols tenia 19 anys amb l'impuls en el setmanari *El Tío Cuc* d'Alacant de les normes del valencià. També va col·laborar en l'elaboració del Diccionari català-valencià-balear, dirigit per Francesc de Borja Moll, subministrant lèxic del valencià meridional.

Amb Carles Salvador i Sanchis-Guarner, va ser uns dels principals promotors de la normalització del valencià a la Comunitat Valenciana, difonent la gramàtica de Pompeu i Fabra amb obres com *Curso de lengua valenciana* (Gorg, 1961), *Milllorem el llenguatge* (1971) i *Curso medio de gramàtica catalana referida especialmente al País Valenciano* (1973), que es va poder publicar en català a l'any 1977 (Tres i Quatre). També va ser el principal difusor de l'ortografia fabriana al mateix temps que



defensor de les normes de l'Institut d'Estudis Catalans al país Valencià durant el franquisme, adaptant-les a la modalitat valenciana. Els títols dels llibres abans esmentats han segut de gran importància en l'ensenyament i difusió de la nostra llengua.

Durant la postguerra va participar en tertúlies clandestines destinades a redirigir la cultura i llengua valenciana, però la seua postura antifeixista el va portar a presó entre els anys 1966 i 68. Malgrat les dificultats va participar en la fundació Gorg, la primera revista valenciana escrita en valencià de la dictadura, però va tindre una vida molt curta (tres anys) degut a la censura. Encara així, en 1973 va tornar a intentar-ho amb la revista *Els Quaderns Gorg*, però va córrer la mateixa sort i la publicació només es va mantindre un any.

En 1983 va publicar *La flexió verbal* (Tres i Quatre), ordenant l'extensa varietat de dialectes valencians de la conjugació verbal, convertint-se en el referent principal per a la normativa actual dels verbs i, que en l'actualitat, s'utilitza com a material bàsic per a l'ensenyança obligatòria dels escolars valencians.

Respecte a la seua obra literària destaca la seua riquesa lexicogràfica i la important funció didàctica i de conservació de les 36 rondalles de la nostra tradició oral. Comença este treball una vegada finalitzada la Guerra Civil, en adonar-se'n que s'havien perdut tants costums com el propi idioma. Per a açò Enric Valor va entrevistar els vells de la Serra d'Aitana i del seu propi poble natal, la Foia de Castalla, realitzant un ardu i llarg treball que es va materialitzar en la recopilació de les 36 rondalles. Una vegada reunides, va transformar estos textos propis de la literatura oral en literatura escrita, així, va aconseguir l'equilibri entre trets dialectals i trets de la comunicació escrita, aconseguint d'este mode fixar expressions.

Les rondalles valencianes d'Enric Valor són: El llenyater de Fortleny; Les velletes de la Penya Roja; La mare dels peixos; El castell del sol; I queixalets també!; Els guants

de la felicitat; El gegant del romaní; L'envejós d'Alcalà; El xiquet que va nàixer de peus; El ferrer de Bèlgida; El rei Astoret; El dimoni fumador; El castell d'Entorn i no Entorn; La mestra i el manyà; Esclafamuntanyes; Abella; L'albarder de Cocentina; L'amor de les tres taronges; El príncep desmemoriat; El jugador de Petrer; Joan Antoni i els topalls; La llegenda del palleter; Home roig, gos pelut i pedra redona; Les animetes; Peret; Els tres plets de Pasqua Granada; El pollastre de festes; Don Joan de la Panarra; Nabet; Joan Ratot; Història d'un mig pollastre; La crida de la rabosa; Comencilda, Secundina i Acabilda.

No podem oblidar la vesant novel·lística d'Enric Valor amb les següents obres: *L'ambició d'Aleix* (acabada en 1950 i censurada fins el 1960). *Sense la terra promesa. La idea de l'emigrant. Temps de batuda* (Trilogia del Cicle de Cassana) *Enllà de l'horitzó*, i la novel·la que estava escrivint quan va morir, *Habitatge per a l'eternitat*. També hem d'incloure estes altres que pertanyen a la narrativa breu: *L'experiment d'Strolowickz*; *Rondalles valencianes*; *Rondalles gironines i valencianes*; *Narracions de la Foia de Castalla*; *Meravelles i picardies*; *Obra literària completa*; *Narracions intrascendents*; *Narracions perennes*.

La figura d'Enric Valor ha rebut el reconeixement públic com a autor i autoritat gramatical de la nostra llengua, especialment amb l'arribada de la democràcia. Va ser anomenat membre de l'Institut de Filologia Valenciana i de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans des del 1986. Membre del Consell Assessor de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Soci d'Honor i Vicepresident pel País Valencià de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.

Reconeixements rebuts també en forma de premis com el que la Diputació de València li va concedir atorgant-li el Premi Sanchis- Guarnier en 1983, i l'Ajuntament de València amb el Premi de les Lletres Valencianes en 1985. En 1987 rep el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. La Diputació d'Alacant convoca un premi de novel·la amb el seu nom. A partir de 1990 els homenatges s'estenen a les



escoles valencianes, la Generalitat i altres tants ajuntaments. En 1993, la Generalitat de Catalunya li concedix la Creu de Sant Jordi i va ser investit Doctor Honoris Causa per la Universitat de València, en 1998 per la Universitat de les Illes Balears, així com per la Universitat Jaume I de Castelló (1999) i la d'Alacant (1999) i per la Politècnica de València entre altres distincions.

Esta tasca realitzada per Enric Valor i tants altres autors tal vegada menys coneguts, ens permet gaudir d'històries, fantasies, moments, anècdotes... totes elles viscudes pels nostres majors, els nostres avantpassats. Suposen una tornada a les nostres arrels; és el major regal que els nostres avis, besavis, rebesavis ens podien haver deixat. Són estes tradicions la nostra herència, marca del que som, del que fórem i d'on venim.

Tal vegada, en alguna nit de pluja, de fred, tornem a contar al voltant d'una llar la història del *Llenyater de Fortaleny*, o acostumem als nostres fills amb la història del xiquet que va nàixer de peu... i així continuem el fluir de la història deixant que el conte siga present en les nostres vides, transportant-nos a llocs llunyans, lluitant amb dracs, convertint-nos en princeses, o guanyant al vilà després de múltiples aventures. Amb açò tal vegada la innocència torne a nosaltres.

"I conte contat, conte acabat".

**Irene Mateu Hernández**, és professora d'institut.







# La llegenda de Sant Jordi, el drac i la princesa

Jordi García Vilar



## REPRESENTACIÓ DE LA LLEGENDA DE SANT JORDI, EL DRAC I LA PRINCESA A BANYERES DE MARIOLA (ALACANT)



He estat amablement convidat a participar en esta publicació per la meua condició de veí de l'Eliana que escriu i té algunes publicacions. Vaja per davant el meu agraïment a les persones que han posat en marxa esta proposta, per interessar-se per la meua obra i considerar-me digne de formar part d'esta interessant llibre per al nostre poble. La meua aportació es centrarà en l'espectacle teatral de "La Llegenda de Sant Jordi, el Drac i la Princesa" que es representa a Banyeres de Mariola. Però iniciaré esta col·laboració amb una breu exposició d'allò que significa per mi escriure i d'alguns components més definitoris d'allò que faig. Si bé La Llegenda és una creació especial en el conjunt de la meua discreta obra, els contes i el contar contes durant vint i cinc anys ha estat tal vegada la meua carta de presentació en este món de la literatura oral i escrita.

### L'AVENTURA DE CREAR

He escrit perquè he sigut mestre. Les meues creacions de contes han estat lligades a la meua tasca didàctica seguint la tradició ancestral d'utilitzar els contes com eina educativa, però fugint de caure en "la moraleja" tradicional. El primers contes que em va publicar l'editorial valenciana Denes, "Cocodril Cocollibre" i "Cocodrila Cocopau" van nàixer al Col·legi Verge del Carme de L'Eliana. El primer per motivar un projecte d'animació lectora i el segon per treballar el dia de la pau amb el meu alumnat. Després

d'ells vaig abordar temes d'educació en valors: integració de les persones discapacitades, dels immigrants, del valor del "desig" per viure, de l'estima a la natura, als arbres del nostre país, i d'altres. Tots ells estan indefugiblement impregnats d'elements que conformen la meua manera de mirar i interpretar el món, la vida, la comunitat, la persona, la natura. Elements més o menys explícits, expressats simbòlicament des d'una perspectiva crítica.

Entenc el llibre de contes com un gènere on han de confluïr els elements lingüístics i els plàstics en perfecta simbiosi. Em preocupa i interessa molt el llibre com objecte des de la seua vessant estètica. He fugit de l'estètica convencional i arquetípica tan habitual en l'edició de contes per a menuts. Treballa colze a colze amb els il·lustradors dels meus llibres per fer un plantejament on text i il·lustració siguen un tot coherent que s'enriqueixen mutuament. També he il·lustrat alguns contes la qual cosa m'ha reafirmat la importància d'això que acabe de dir i sobre el que m'agrada experimentar. En este sentit dos dels llibres publicats, *Cocodrila cocopau* i *El laberint i la lluna*, han estat guardonats amb el premi Generalitat Valenciana al llibre millor il·lustrat editat en valencià els anys 2004 i 2005 respectivament.

D'alguna manera em reconec en allò que faig i qui em coneix em reconeix en els meus contes, en els muntatges teatrals, en les il·lustracions així com en altres accions de diversos àmbits de la meua vida. Sóc indefugiblement el

que imagine, desitge, cree i faig i així estic present en la meua obra, com part de mi mateix.

## EL TEATRE I JO

*El teatre és un joc. Quan més t'ho creus, millor t'ho passes. Passar-ho bé és contagiós. No hi ha alegria més saborosa que la compartida. Aleshores t'enamores del grup, estimes íntimament el teu gra d'arena i tantes multiplicat el plaer de crear.*

(Carles Pons, dramaturg).

Enllaçant en el que he expressat anteriorment, dedique la segona part d'este text a parlar de la meua experiència teatral, centrant-me en “La Llegenda de Sant Jordi”. El teatre ha estat present en la meua vida des de ben jove. No es moment de fer un relat dels múltiples projectes teatrals que he dut a terme al llarg dels anys. Tan sols vull fer referència a l'últim que he realitzat al nostre poble, EL RETAULE DEL FLAUTISTA una versió del text original de Jordi Teixidor (1968). Ha estat un projecte semblant a “La Llegenda”, i motivat per la demanda d'una colla d'amics i amigues, clavaris i doloroses, que em varen reptar a fer alguna cosa de teatre semblant al que havien vist a Banyeres. Projecte que he codirigit amb Rafa Desco i gaudit de posar en escena a l'Auditori Municipal gràcies a l'excel·lent treball d'una bona colla d'actors i actrius novells, del cor i banda de l'Unió Musical i d'un grup d'alumnat del Col·legi Verge del Carme que ha participat. Un total de vora 130 persones. A totes elles el meu reconeixement i homenatge des d'estes línies.

## LA LLEGENDA

Banyeres de Mariola, de la comarca de l'Alcoià, és la porta de la coneguda i preciosa serra que li dona nom, la Mariola. És el poble de muntanya més alt de la província d'Alacant. Esta construït dalt d'un tossal al voltant d'un castell. Això li dona un caràcter urbà singular amb car-

ters de pronunciades costeres. Actualment és un poble molt industrialitzat de més de set mil habitants. Conta amb un patrimoni cultural important convertint-lo en un destí de turisme rural molt interessant. Les seues festes més importants, Moros i Cristians, són en abril en honor a Sant Jordi, el patró de Banyeres. També es celebren festes al llarg del mes de juliol en honor a Santa Maria Magdalena, també patrona de Banyeres. En el context d'estes festes, el segon cap de setmana de juliol, cada tres anys, es representa “La Llegenda”, coincidint amb el mercat medieval.

La representació de la “Llegenda de Sant Jordi” va nàixer en 1981, escrita per mi mateix i concebuda com a teatre de carrer. Va ser una aportació a un conjunt d'iniciatives populars sorgides per celebrar els dos-cents anys de l'arribada de la relíquia de Sant Jordi al poble. En 1999, amb motiu de la celebració dels 750 aniversari de la donació de Banyeres per part de Jaume I a Jofre de Loaisa, es va tornar a representar a la plaça de l'església amb una gran inversió de recursos. Les companyies de teatre del poble junt a altres moltes associacions van contribuir d'una manera singular a la seua recuperació i posada en escena. Això va animar a crear l'Associació de la Llegenda per a consolidar tan magnífica proposta de teatre popular com una tradició i que es continuara representant al llarg dels anys, com així es fa.

La representació de “La Llegenda” ha estat un projecte de teatre popular i comunitari que ha anat creixent i enriquint-se amb cada nova representació. S'ha convertit en un espectacle de gran envergadura. Actuen al voltant de dues-centes persones amb el suport d'un important equip de tècnics responsables de l'escenografia, so i il·luminació. Participen una bona colla de músics de les dues bandes del poble i de les colles de tabaleters i dolçainers. També ho fa la colla de dimonis de Banyeres, “La Quarantamaula”, encarregats de conduir el drac, un espectacular titella articulada de gran llargària i alçada. L'Ajuntament dona el seu suport fent possible esta representació d'alt cost econòmic.





Un dels components més atractius d'este projecte és el bell marc natural on es realitza, el parc de Vil·la Rosario. Al parc s'han trencat les limitacions d'un escenari convencional i s'intervé sobre tot ell convertint-lo en un espai escènic que acull una proposta escenogràfica arriscada i complexa. Este paratge natural de gran vegetació i de diferents altures, es converteix en un teatre a l'aire lliure amb diversos escenaris als quals s'accedeix a través de múltiples rampes. Això permet que el joc escènic funcione d'una manera fluida i sorprenent per tantíssima gent com hi actua. El dinamisme de l'argument fa que l'acció passe d'un punt a l'altre, fent protagonistes ara a uns, ara a uns altres, i donant pas als elements sorprenents. L'espectador es queda atrapat amb una posada en escena d'aquestes característiques. Qui actua es mou envoltat d'un espai escènic tan potent i bonic que li fa viure intensament la història, segrestat indefugiblement per este espai fantàstic.

Altre component important és la dimensió comunitària de la representació, a la qual ja hem fet referència. Són moltes les persones de totes les edats, des de bebés a persones de més de vuitanta anys, que al llarg dels anys participen en la representació. Cada vegada més s'incorporen com actors famílies senceres que donen credibilitat a la representació de les famílies i habitants d'aquell poble medieval distribuïts en gremis (fusters, teixidors, ferrers, ceramistes, llauradors, músics ...). Sant Jordi i la princesa, junt a la colla de donzelles elegides per ser devorades pel drac, símbols de valors com la valentia, el coratge, la generositat, la lluita contra el mal..., representen a la joventut de Banyeres. Per la qual cosa es fa un "casting" entre els joves per elegir qui representarà estos importants personatges.

A banda dels actors i actrius, i des d'esta vessant comunitària cal destacar que la Llegenda aglutina a molta més gent, tots voluntaris: colla d'homes que s'encarreguen de la difícil i costosa escenografia i altres qüestions tècniques, músics, colla de dimonis, modistes i altres col·laboracions d'entitats i empreses. Tot reforçat des de

l'Ajuntament a través de col·laboracions de personal de diferents regidories.

A tot això es pot afegir una direcció amb la qual, a banda de salvaguardar i potenciar esta important dimensió popular i comunitària, es procura mantenir viva la Llegenda any darrere any amb noves propostes. La creativitat i la innovació és una aposta que caracteritza la meua manera d'entendre el teatre i la vida, així doncs són també ingredients indispensables de la nostra 'Llegenda'. Entre tots els qui hi participem, intentem divertir, compartir mirades diverses per representar i entendre La Llegenda de Sant Jordi, reviure tradicions i crear noves propostes culturals, sorprendre, furgar en les emocions..., crear un espectacle sorprenent partint d'una narració secular, compartida per molts països arreu del món.

Són ja moltes persones de L'Eliana les que han vingut a Banyeres a veure la representació en alguna de les seues edicions. La qual cosa ens ha omplit de gran alegria i satisfacció. Susana Rodrigo i Rafa Desco, en dues ocasions diferents varen escriure interessants articles, publicats al programa de festes de Banyeres, analitzant la realització i dimensió d'este esdeveniment, que ens van aportar nous punts de vista de la representació i que incloem, per considerar-los oportuns per fer-se els lectors una idea més completa de l'espectacle que és la llegenda, a l'acabament d'este treball. Tot elianer i elianera que ha vist La Llegenda, amb la seua amable presència, ens ha injectat nous ànims per seguir lluitant per este singular projecte teatral que, segons els seus comentaris, tant els va sorprendre i agradar. Celebrem i agraïm esta generositat i interès d'esta important colla de veïns i amitats de L'Eliana que ens ha acompanyat al llarg de les diferents edicions.

La pròxima representació serà el 14 de juliol de 2012 a les 21 h. Al llarg del dia es pot gaudir també de la visita al poble i el seu entorn, així com del mercat medieval instal·lat als carrers del voltant del castell. Esteu tots convidats a viure una nit màgica amb LA LLEGENDA DE SANT JORDI, EL DRAC I LA PRINCESA a Banyeres de Mariola on sereu molt ben rebuts.





## COMENTARIS A PROPÒSIT DE LA LLEGENDA.

"LA LLEGENDA:

EXPRESSIÓ DE LLENGUATGE TOTAL"

Rafael Desco Coll

*Mestre; Professor especialista en Llenguatge Total-Tècniques d'Expressió i Professor de Dramatització-Teatre ESO*

*El País Valencià és un poble de gran tradició oral. La narració ha existit des de sempre i ens ha permet de manera màgica conèixer les manifestacions culturals d'un poble que rep la influència de moltes cultures i lluita per conservar les pròpies, valorant i entenent que la tradició oral sobrepassa la concepció d'un sol. Transmet manifestacions folklòriques com els cants, llegendes, mites i contes de generació en generació. Perquè és més que això, és el tresor dels pobles, el testimoni i l'herència per a les generacions futures.*

*És encisador descobrir el que va passar en la imaginació, tradició o cultura a la qual pertanyem. Escoltar relats dels nostres majors ens transporten a un món màgic, d'aventura, risc, misteri i ensomni, són ells els que de manera màgica ens fan idear històries i aventures que donen explicació a eixos esdeveniments que la ciència no es podria atrevir a comprovar, perquè estan en els nostres pobles i ens pertanyen i el realment important no radica en quan, com, perquè o si realment van succeir, només importa recrear de manera única la nostra tradició oral.*

*És evident que mostra d'aquesta recreació és "La Llegenda de Sant Jordi, el drac i la princesa" de Banyeres de Mariola, la qual ha sigut un producte d'investigació i creació molt acurat.*

### **La màgia del Teatre**

*Un teatre en la natura. Un escenari a l'aire lliure. Una nit estrellada de juliol. Olor d'estiu. Comença la màgia. La màgia del teatre. Res hi ha com el teatre. En el teatre pots sentir la respiració dels actors i els seus nervis. Intentes no fer soroll per a no molestar-los i ells, en compensació actuen per a tu, i per als que els rodegen.*

*Instants abans que comence la màgia, arribes a la teua cadira i fas temps mentre entren la resta dels espectadors, quasi dos mil. Agafes el programa i comences a llegir, és com un ritual, un aperitiu. T'obri la gana del que vindrà a continuació. T'acomodes. Tens gent al teu costat a què, molt probablement, no arribes a veure-li la cara. Encara que tingues la seua rialla, la seua pena o la seua por durant aproximadament dos hores i a només mig metre de tu. De sobte, avisen que l'espectacle va a començar, la llum es va atenuant. Es fa el silenci i la foscor. Passen uns instants, res se sent. Sona una música, s'il·lumina l'escenari...*

*Comença l'espectacle!*







## **Un espectacle màgic**

*“La Llegenda de Sant Jordi, el drac i la princesa” un espectacle màgic amb ingredients d’un Llenguatge Total.*

*De sobte em ve a la ment una expressió que apareix en una pel·lícula de P. Godard “L’home habita la casa del llenguatge”. Una casa que un dels habitants, Jordi Garcia i Vilar, ha sabut magistralment administrar. Ha sabut obrir les set finestres que la conformen i d’aquesta manera comunicar-se amb l’exterior.*

*Les set finestres són:*

**L’expressió oral:** La gran majoria de la comunicació amb l’exterior l’ha fet a través de la paraula.

**L’expressió escrita:** Escriure és més complicat. Tothom pot escriure però no tothom és capaç d’escriure un relat, un poema o expressar els seus sentiments. I Jordi ha sabut realitzar-ho utilitzant un vocabulari clar, evocador, imaginatiu, suggeridor,...incloent personatges de ficció que en companyia dels reals i el tractament fantàstic de la història fan una proposta d’espectacle teatral original i creativa

**La música:** Un bon mitjà d’expressió, una altra manera d’expressar-se i de dir les coses. En aquest cas Miquel Payà ha sabut compondre i arreglar la majoria de les peces musicals que músics de les bandes locals, dolçainers i tabalets han sabut interpretar.

**La dansa :** Cos en moviment. I la dansa no és únicament aquella amb els passos establerts o una coreografia...S’ha aprofitat la dansa lliure i col·lectiva, a partir de la música o del ritme.

**La plàstica:** S’han creat decorats, drac, vestuari... a partir de materials diferents . S’ha transformat la matèria per a construir un entorn ple d’estímuls agradables, combinant escenografia real (pinada, Vil·la Rosario, gremis etc) amb escenografia artificial (cases, poble, rampes, engronsadora, pantalla audiovisual,...) creant d’aquesta manera nous espais escènics.

**El drama/ el teatre:** És una manera per a descobrir i ampliar la visió que tenim del món.

*El teatre és una feina d’equip; s’ha aconseguit reunir vora 200 actors i actrius aficionats en escena; tècnics de llum i so, que han creat moments màgics i fantàstics; músics, que ens han delectat amb el so, pirotècnics, que amb el foc ens feien gaudir d’allò que estàvem veient; colla de dimonis, que donaven vida al drac i una gran nombre d’associats que vetllen per a que tot ixca d’allò més bé.*

*També és emprar una metodologia per aprendre a veure i a viure críticament, a enfrontar-se a diferents situacions des de diferents perspectives...i el director i tot l’equip de gent que col·labora en esta direcció, l’han emprada.*

*I puc certificar que en “La Llegenda de Sant Jordi, el drac i la princesa” s’ha guaitat per totes les finestres i que amb*

*la fusió de la paraula, la música, la dansa, la plàstica i el teatre, grans formes d’expressió, s’ha contribuït a enriquir la vida de cadascun dels espectadors, que cada tres anys des de 1981, acudeixen a veure l’espectacle.*

*Un espectacle únic en quant a sensibilitat i creativitat. Sobre tot un espectacle popular amb un potencial artístic i comunicatiu extraordinari. Allò que, qui ens dediquem al món del teatre de l’expressió i la comunicació, coneixem com una manifestació de “Llenguatge Total”.*

## **“LA REPRESENTACIÓ DE LA LLEGENDA: SORPRESA, MÀGIA I LLIBERTAT CREATIVA.”**

Susana Rodrigo Guillén

*Tècnica Municipal de Participació Ciutadana i Educació de l’Ajuntament de L’Elia i Gestora cultural*

*Quan una preciosa i càlida nit d’aquest estiu vaig assistir a la representació de La Llegenda de Sant Jordi a Banyeres de Mariola vaig prometre’m que només tingués ocasió hauria de compartir les moltes, i totes magnífiques, sensacions que em va produir l’experiència. I, mira tu quines coses!, ara se m’ofereix l’oportunitat desitjada participant en el programa de festes d’aquest magnífic poble.*

*Per la meua feina -sóc gestora cultural i exerceix com a tècnica municipal de participació ciutadana, Agenda 21 local i projectes culturals singulars en L’Elia, un Ajuntament mitjà de la comarca de Camp de Túria-, però també per la meua estima cap al teatre, puc assegurar que he assistit a un gran nombre de representacions teatrals quasi en qualsevol espai i condició; de companyies grans i famoses o no tant; amb muntatges premiadíssims o meres desconegudes però d’altíssima qualitat... així és que la meua capacitat professional i personal per a apreciar una bona producció crec que està més que provada. I dic això perquè allò que menys podia esperar quan vaig acceptar de grat la invitació que els meus amics Jordi i Modesta ens varen fer a la meua família i a mi per a veure La Llegenda, era trobar-me amb l’ESPECTACLE, així, en majúscules, en el que em vaig veure immersa.*

*Perquè entre d’altres moltes coses, cal tindre un gran valor i una gran estima per la nostra cultura, per la nostra llengua, pel teatre, per la gent en general i en particular pels veïns i veïnes de Banyeres per a atrevir-se a mamprendre un projecte boig d’aquestes característiques en un poble -supose que com passa amb tots els pobles mitjans i menuts de la nostra Comunitat i de més enllà- amb recursos més que limitats per dedicar a la Cultura, per mobilitzar, entusiasmar i compartir un projecte tan complex amb persones -treballadors i treballadores no professionals de l’escena- que tenen tots el mèrit i el més profund dels meus respectes i agraïment a l’haver de “rascar” hores a la família i els amics, al seu merescut descans, per poder tirar*



*endavant i dedicar-se al gran treball que implica. Perquè totes les persones que treballem en l'àmbit de la cultura sabem les dificultats del teatre per atraure al públic i que, sense públic, no hi ha teatre. I la nit de "La llegenda", estava plena de públic entregat.*

*Són moltes les coses que m'agradaria comentar però m'he decidit per compartir aquelles que pense millor caracteritzen a aquest muntatge i, per damunt de tot, més m'han impressionat personalment.*

*La primera és que, "La Llegenda", no és en absolut una modesta representació local; és un espectacle complet i arriscat, en el més ample sentit de la paraula, en el que els elements escènics –com ara la música o la il·luminació, la dansa i l'escenografia, el text i el propi moviment dels actors– es combinen a la perfecció en un encaix milimètric i artesà per tal d'oferir als espectadors el regal únic del gaudi que sols un bon espectacle teatral d'aquestes característiques produeix.*

*La segona correspon al seu dinamisme produït pel constant fluir d'espais i personatges, de quadres i escenes simultànies... per l'aparició de grans i insospitats elements, d'esdeveniments culminants quasi constants que aconsegueixen que, actors i acció teatral, no resulten en cap moment llunyans a l'espectador i que aquest reaccione mantenint el seu interès durant tota l'obra, malgrat conèixer tots d'avant mà el desenllaç.*

*El propi escenari elegit, un espai no convencional, un lloc que, en principi, no ha estat pensat per a fer representacions teatrals, propicia l'establiment d'eixa relació diferent entre els espectadors i els actors que apareixen i desapareixen de l'escena, giren, ballen, representen oficis i situacions, envaeixen la totalitat de l'espai, baixen del "cel" amb un núvol per escala, s'encenen en foc i flames, s'engronsen com penjats de la lluna o s'escampen als mateixos peus del públic... de manera que són els ulls del propi espectador els que trien, els que seleccionen allò que volen mirar a cada moment construint la seua pròpia escena individual.*

*Així les coses, l'espectador, siga qual siga la seua preparació, experiència o actitud, ha de sentir, per necessitat, el gaudi que proporciona aquest grau d'interactivitat, de llibertat creativa que se li atorga i en la que, només ell, decideix com vol percebre allò que se li presenta, amb independència de la resta d'espectadors i fins i tot de les pròpies directrius que el muntatge ofereix.*

*Just per això, la valentia de la qual parlaven més amunt que aquest tipus de proposta exigeix, donades la seua dificultat i l'enorme esforç per part del director, l'escenografia, la coreografia i l'equip actoral què, en tot moment, han de mantindre –i mantenen amb molt d'èxit– tant la intensitat de la representació com la qualitat de la seua acció perquè, de segur, algú pot estar seguint-los de ben prop, inclús deixant de costat allò previst en eixe moment com a element central de la representació.*

*Tot i tractar-se d'una llegenda, l'argument acaba sent creïble i pròxim per estar magníficament recolzat amb una sèrie d'elements com ara el vestuari, molt curat i d'acord amb l'època; la música; les veus i l'acompanyament d'un luxós directe de músics; la il·luminació i l'escenografia, tan difícils en un espai obert no convencional i que ací aconsegueixen crear un clima màgic, sense imitar la realitat, com ocorre amb la inclusió d'elements com la casa-palau o el propi bosquet, sinó tot al contrari, recreant-la i adequant-la a cada requeriment de la representació, o la correctíssima resolució tècnica d'un bon empastament de veus gravades que, acompanyades d'un gran treball de direcció i actoral, fan que a penes es percebixca la gravació, d'altra part imprescindible per poder escoltar en bones condicions les converses i els "a banda" entre els personatges i amb el propi públic que són els responsables de fer avançar l'acció.*

*Conforme avança la representació, l'ambient màgic s'enriqueix i densifica, apoderant-se de la realitat, envoltant l'espectador i el seu espai, desarrelant-lo d'allò concret i convertint en indistingibles ja, somnis i realitat. Embolcallant-lo tot i a tots. Fent-los, fent-nos viure l'espectacle, sentint-nos part d'ell, deixant-nos acaronar, submergint-nos a poc a poc, suaument, en el flaire càlid d'una nit d'estiu en la il·lusió de "La Llegenda".*

**Jordi García Vilar**, és professor, escriptor, il·lustrador, autor i director teatral.



# Aprofitament didàctic dels contes

Vicen Córcoles Pastor



## APROFITAMENT DIDÀCTIC DELS CONTES



*On caben monstres, nans i gegants, bruixes i  
prínceps, pirates i fades, animals parlants?*

*On podem trobar castells encantats, coves  
misterioses, països llunyans, planetes minúsculs,  
mars i oceans?*

*Quin és el lloc on podem mirar i veure fantasia,  
il·lusió, por, poesia, emocions, mentides, rialles,  
llàgrimes o grans veritats?*

*Obri la tapa. Ja pots entrar.  
La història va a començar.  
Obri els ulls. Ja pots mirar.  
La màgia del conte pot ser genial!*

### HISTÒRIA DE LES PRIMERES HISTÒRIES

Des que el món és món.... Bo, sense exagerar.

Des que l'ésser humà és ésser humà i adquireix la parla com a tret diferenciador de la resta d'espècies animals –això està millor–, podem dir que s'han contat històries. Històries contades, abans que escrites, que això va venir després.

Històries que de pares a fills relataren gestes, batalles, naixements, morts, tempestes. Històries que expliquen la forma de provocar el foc, estratègies de caça o

formes de soterrar els morts. Així, al calor de la llar que il·luminava aquelles nits prehistòriques, potser, nasqué la primera escola on es contaven contes.

Per una banda, aquells primers grups humans gaudien amb les històries; també aprenien amb elles...d'una part, es situava el contador d'històries; de l'altra, el seu públic que li escoltava. Tal i com avui.

Després vindrien els primers textos escrits.

Quan nasqué el conte? És el mateix el conte que la faula, la llegenda o la narració? En els inicis, possiblement sí.

Etimològicament, la paraula “conte” procedeix del terme llatí *computare* que significa contar, calcular; açò implica que originàriament es relacionava amb el còmput de xifres, a saber quantes unitats hi havia en un conjunt. Després, per extensió passaria a referir o contar el major o menor nombre de circumstàncies que havien o podien haver ocorregut.

Segons M<sup>a</sup> Victòria Rasero, els primers contes haurien nascut en l'Antic Egipte. El primer relat del que tenim coneixement correspon a la història de dos germans, Anup i Bata, trobat en un paper de fa 3200 anys. És una història que té similitud amb la que narra el Gènesi sobre Adan i Eva: dos germans que es volien fins que la dona d'un d'ells seduí a l'altre. Des d'aleshores s'ha repetit la història de l'origen del mal recaiguent sobre les dones la causa de la majoria dels estropicis humans.

Però això és una altra història.



Això diu que era un prehistòric...



Els més antics i importants creadors de contes que avui coneguem han sigut els pobles orientals. Des d'allí s'escamparen per tot el món.

Ja en el segle X els primers contes d'origen àrab i persa arribaren a Europa en boca de mercaders, pirates i esclaus. Un mateix conte es repeteix en moltes cultures i països amb vestits diferents, com *La Ventafoc* del qual s'han recopilat més de tres-centes versions.

**Charles Perrault** (*Pell d'ase, La bella dorment, Ventafocs, La Caputxeta Roja, El gat amb botes, Polzet...*), **Jacob i Wilhelm Grimm** (*Blancaneus, Hànsel i Gréttel, Les dotze princeses...*), Hans Christian Andersen (*L'ànec lleig, La sirenet...*), Lewis Carrol (*Alícia en el país de les meravelles, A través de l'espill...*), Carlo Collodi (*Pinotxo...*) o més recentment la factoria Disney, entre d'altres, formen part dels autors que han deixat escrites històries que ja havien nascut amb anterioritat i que formaven part de la imagerie popular. Amb ells hem crescut moltes generacions dels que avui ens considerem lectors.

Els personatges d'aquests contes tradicionals no són dels gust de molts dels autors actuals. Deia Glòria Fuster que eixes històries d'ogres, fades, monstres i llops són terriblement negatives per als xiquets. Altres autors subratllen que molts contes moderns no funcionen perquè són tan *lighs* que no permeten als xiquets aliviar les tensions i fantasmes. Alguns altres modifiquen les his-

tòries clàssiques vestint-les amb un flaïr de modernor i transformen, per exemple, les terribles bruïxes tradicionals en personatges graciosos o plens de tendresa.

Opinions omplin caixons.

Però les temàtiques continuen essent bàsicament les mateixes, tot i que es modernitzen els personatges, s'actualitzen les històries o es defensen altres valors.

Als xiquets d'avui en dia els agraden els herois com als xiquets de fa mil anys; gaudeixen amb les magnífiques gestes de personatges poderosos. Ahir era *Hèrcules* qui amb una força sobrehumana separava la Península Ibèrica d'Àfrica; a l'Edat Mitjana *els cavallers* realitzaven gestes prodigioses i salvaven donzelles; avui és *Supermàn* qui evita que dos avions supersònics xoquen entre ells i provoquen una gran desgràcia.

La intriga, la por, el misteri, l'amor o l'aventura, són els fils amb que cosim els meravellós teixit del contes.

A través dels contes, els xiquets de totes les èpoques i de tots els països han pogut aprendre, preparar-se per a la vida, apropiat-se del món, canalitzar els seus sentiments i... gaudir. Indistintament.

## EL VALOR DIDÀCTIC DELS CONTES

El conte ha tingut al llarg de la història un paper primordial com a forma d'entreteniment i com a eina de coneixement. També com a transmissor de valors i de normes de conducta, ensenyant allò que es podia o no es podia fer, donant consells a xiquets i adults

A través d'aquestes històries, terribles moltes vegades, s'intentava moralitzar al ciutadà, fer-lo submís, i també, avisar-lo dels perills que els esperaven a la porta del carrer. Un món incert no podia obviar la por i el perill. (*Xiquetes, no aneu a soles pel bosc que el llop us podrà menjar!* I llops han hagut –i hi ha– molts al llarg de la història!). El paper de la dona sempre ha estat submís, com corresponia a una societat desigual, amb la recompensa final d'un matrimoni feliç en els contes romàntics. El pobre llenyater o el llaurador més desgraciat trobava també recompensa en ser honorat i respectar les lleis marcades pels nobles i prínceps.

Això era abans o continuem contant les mateixes històries?

Quin valor educatiu podem trobar avui en dia en els contes? Quin és el paper de les famílies i de l'escola en aquesta tasca?

A les escoles, el conte té un valor primordial, tant si el contem els mestres com si motivem als nostres alumnes a llegir-los pel seu compte.

És precís que els docents i els pares i mares cuidem un poc el contingut del que lligem els nostres fills i alumnes?



Les bruïxes han sigut un dels personatges preferits. Als contes tradicionals, no solen tenir un nom propi, són els personatges malvats de la història. Als contes actuals solen ser personatges graciosos i la tenen nom orat.

O és més important deixar-los llibertat absoluta a l'hora de triar les seues lectures?

Personalment, crec que no hem d'evitar-los cap tipus de conte, tot i que podem ajudar-los a triar els millors. I si els que ells seleccionen o cauen a les seues mans contenen missatges confusos, lligons "amorals" o situacions perverses, ajudar-los a interpretar i reflexionar sobre ells.

Ens diu Sara Cone Bryant que "contar contes és, sobretot, un art de distracció, de la mateixa manera que la finalitat immediata d'una obra teatral és deleitar al públic. Primer, complaer, després, en tot cas, instruir."

Continua l'autora de *El arte de contar cuentos* dient que el fet de contar contes als nostres alumnes provoca un lligam afectiu entre docent i alumnes. Ja siguen contes de fades, d'animals, de pirates, de bruixes o d'extraterrestres, els i les mestres podem obtindre gran complicitat amb els menuts tans sols en pronunciar les paraules màgiques: *Això diu que era...*

I ho sé per pròpia experiència.

Proposar als nostres alumnes la lectura d'alguns llibres, utilitzar sovint la biblioteca del centre, realitzar una visita a la fira del llibre, exposar sobre un faristol un llibre que ens agrada, o simplement entrar a la classe amb un llibre a la mà poden ser factors desencadenants de la seua pròpia curiositat, incitant-los a la lectura per iniciativa pròpia, que és l'objectiu final i més desitjable que ens podem fixar els i les mestres

Però aquesta tasca escolar no ha d'anar separada de les famílies, les quals tenen un paper primordial en l'actitud positiva o negativa dels seus fills i filles cap a la lectura



Les situacions més desbaratades fanen cabuda en els contes. Les il·lustracions enriqueixen els relats per als més menuts.



de contes –quan són menuts– i de novel·les –quan són grans–.

Llegir és un hàbit que s'adquireix.

Com ens diu Joan Carles Girbés "l'àmbit familiar és clau en el foment lector" i una de les millors activitats a la que els xiquets i xiquetes poden dedicar el temps lliure. Perquè "no tindre temps" no és mai una excusa; per a llegir no fa falta temps, l'únic que necessiten són ganes.

Tantes activitats extraescolars com solen fer els nostres alumnes –esportives, artístiques, musicals...–, no haurien de ser incompatibles amb la lectura. Llegir pel simple goig de llegir.

La lectura és un instrument fonamental en el procés de creixement i maduració personal tant dels infants com dels adults

## COM ESCRIURE UN CONTE?

Pot qualsevol persona, adult o xiquet, escriure un conte?

Hi ha fórmules per a escriure un conte?

En la meua humil opinió, **sí** a les dues coses. Per a escriure un conte és necessari emocionar-nos amb la història que anem a contar i deixar córrer la imaginació, intentant atrapar entre els seus dits l'experiència que cadascú té d'allò que conta.

Si contem coses que ens han passat, sense imaginar res nou, estarem fent "història" o un diari, però no un conte. Si escrivim amb pura fantasia, però no ens inspirem en elements reals que ens han pogut passar a nosaltres o a d'altres persones o no ordenem les nostres idees d'una forma coherent, estarem escrivint un text sen



se trellat. Inclús les històries més fantasioses que s'han escrit (me'n recorde ara del *Harry Potter*, per exemple) s'inspiren en elements reals o en altres històries o tradicions anteriors.

Quan els mestres volem ensenyar a un xiquet o xiqueta a escriure un conte, hem d'ajudar-los a ordenar les seues idees, a situar en temps i lloc els seus personatges, a definir-los i descriure'ls, a buscar el títol més adient, aquell que resumeix el tema central de la seua història. Hem d'ajudar-los a contar la història, primer de forma oral, després a escriure-la. Ahí emprarem les nostres bones arts en adornar les frases, a buscar les millors paraules, a evitar les repeticions, a usar els sinònims i els antònims, a enriquir el vocabulari... Hem de motivar-los, si cal, a fer les seues pròpies il·lustracions.

Però hem de saber que sempre és millor suggerir, contagiar, incitar, proposar, estimular, seduir... que no imposar, obligar, exigir o castigar.

Tècniques per a escriure contes hi ha moltes. L'italià Gianni Rodari ens dóna algunes pistes en la seua "Gramàtica de la Fantasia", que no és un manual d'escriptura, sinó un conjunt de relats i situacions reals i imaginàries que ajuda a qui vol escriure contes. Tot i que el millor recurs per a aprendre a escriure és començar a fer-ho. I quan més menuts, millor.

Per altra banda, els mestres podem "aprofitar-nos" dels contes com a suport per a l'ensenyament. Els contes poden ser els nostres aliats en l'ensenyament de la llengua, de la història, de la geografia... i, fins i tot, de les matemàtiques.

## I QUÈ PASSA AMB ELS CONTES EN VALENCIÀ?

Des de l'any 1983 en que va ser promulgada la Llei d'Ús i ensenyament en Valencià, s'ha experimentat un notable augment de les produccions literàries en valencià, sobretot de narrativa infantil. Les escoles han sigut les principals promotores d'aquest increment. Per tant, el paper dels mestres ha estat definitiu.

A través dels llibres de poesia, de narrativa, d'assaig o còmics els xiquets i xiquetes valencians han après també llengua.

Amb un esforç que ha sigut constant, els llibres de literatura infantil ens han ensenyat que la nostra llengua és tan rica i important com la que més i ocupa un lloc al costat de la resta de les cultures i les llengües del món.

No deixem que es perga!

**Vicen Córcoles Pastor**, és mestra del CEIP l'Olivera de L'Eliana i escriptora.







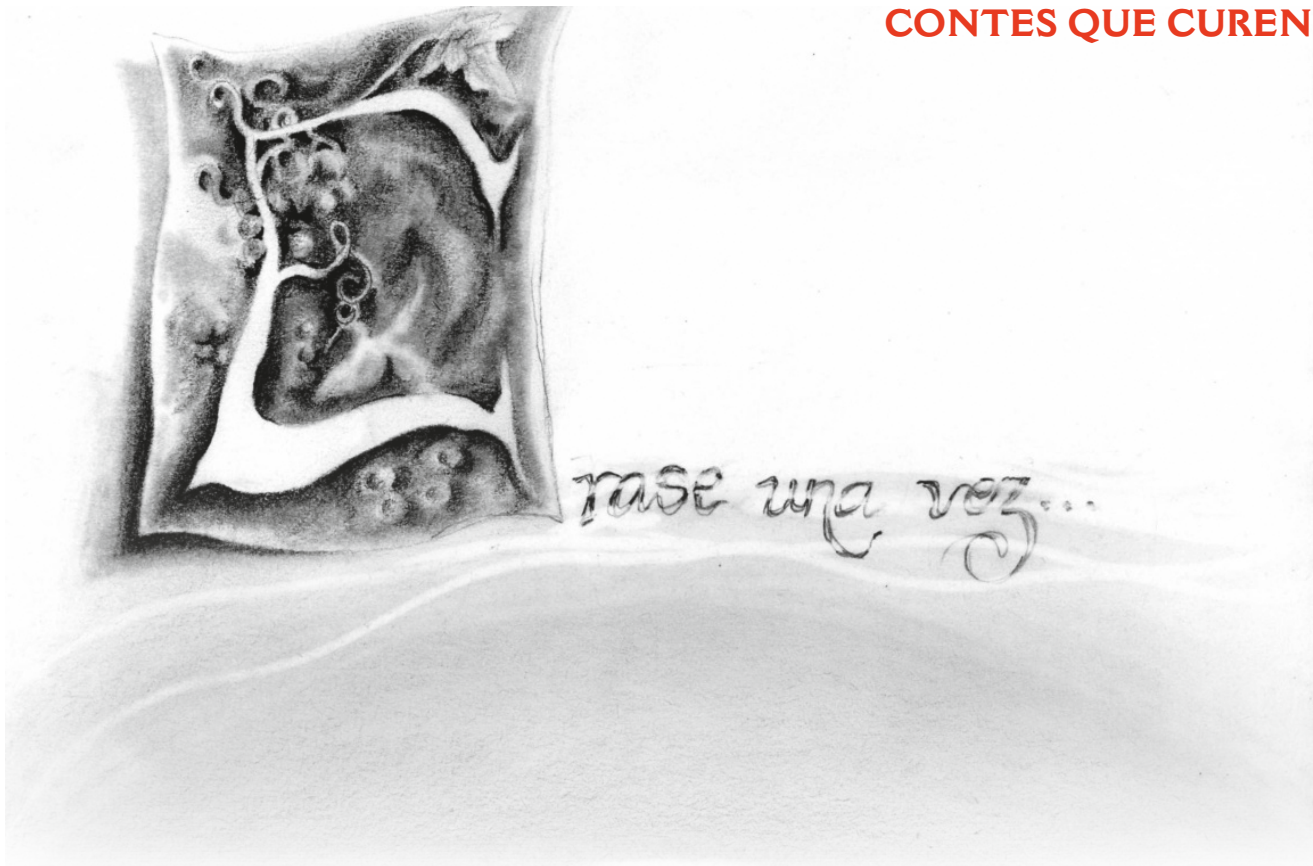


# Contes que curen

Bernardo Ortín i  
Trini Ballester



## CONTES QUE CUREN



L'art de contar contes pot arribar a salvar vides, com li va ocórrer a Sherezade en *Les mil i una nits*. Els contes han servit des de sempre per a alguna cosa més que l'entreteniment. Segons Borges, no podem conèixer el món si no comprenem prèviament les seues metàfores.

Els relats es servixen de les metàfores per a convertir els personatges i les situacions de la vida en els ingredients d'una història. Esta és una capacitat de l'esser humà que, encara que sembla secundària, és fonamental per a resistir i comprendre la complexitat de les nostres relacions amb el món, amb els altres i amb nosaltres mateixos. Es tracta d'un recurs de gran potencial.

Hui sabem que els relats poden contribuir a estimular la immunitat, ajuden a menjar als inapetents, milloren el descans i l'atenció i inclús ajuden a desenvolupar l'autoestima. Podríem dir que els contes es mereixen un lloc entre els remeis curatius. Les noves tendències ens apropen altra vegada a l'ús de la literatura com l'antiga eina per a curar. Però, com pot curar una simple narració? Segons el llibre "*Cuentos que curan*", sobre la construcció de metàfores terapèutiques, si la literatura cura de moltes maneres, entre les primeres està la de promoure el benestar. El benestar és un estat d'equilibri que es caracteritza, entre d'altres coses, per alimentar una visió més àmplia i tolerant de la realitat, tant dels xiquets –sense distinció d'edats– com dels

adults. L'esmentat benestar, com tots hem comprovat, és fàcilment abastable per mitjà dels relats. Segons Jean Claude Carrière, guionista de cinema i compilador de contes de tot el món:

"No hi ha experiència més gratificant que la d'escoltar un relat".

De fet, cada un de nosaltres en comunicar-nos sentim la necessitat de fer-ho amb metàfores. Triar o inventar relats és quelcom que en realitat estem fent cada dia per a comunicar-nos. Quan se'ns demana ficar un eixample, quan en La Bíblia utilitzen paràboles, i tots els viatges que utilitzem un *com si*, en realitat estem fent una metàfora, estem construint un relat. Sovint els relats ens porten recursos vigents i reals, de forma subtil o contundent, però sempre impregnats de la saviesa que han anat demostrant, o recollint, boca a boca, en el seu viatge de vinguda a través del temps. Per això utilitzem amb freqüència contes antics, perquè han provat la seua eficàcia. Altres vegades són el vehicle que porta els nostres missatges d'un mode més precís i expressiu que un ximple enunciat de raons o emocions.

Per altra banda, els relats entrenen la concentració, i la calma. S'ha demostrat que tant en la dislèxia com en els dèficits d'atenció, tan freqüentment diagnosticats en l'actualitat, l'escolta de lliçons en forma de relats





metafòrics és el medi que obté major durada de l'atenció i demostra alta eficàcia en l'aprenentatge complex. Per a això, en especial amb els més menuts, triarem relats amb ritme i melodia per a ser escoltats.

### El somni de Lao Tsé.

*Lao Tsé somiava que era una papallona i quan va despertar va dubtar si era Lao Tsé somiant que era una papallona o una papallona somiant que era lao Tsé.*

Sembla ser que el propi Lewis Carrol va escriure "Àlicia al país de les meravelles" amb una finalitat que hui podríem anomenar *curativa*, per a abordar les tensions que provocava al seu entorn una xiqueta massa espavilada (pel que s'esperava d'ella), eixa xiqueta es va convertir en nostra Àlicia.

*Àlicia començava a estar molt cansada d'estar junt a la seua germana al costat i de no fer res; una vegada o dues havia fet una ullada al llibre que la seua germana estava llegint, però no portava estampes ni diàlegs; i "de què servix un llibre" pensà Àlicia, "si no porta estampes ni diàlegs?".*

Com una xicoteta *Odissea dels xiquets*, que servix també per a adults, Àlicia té moltes aplicacions en problemes actuals. Té un magnetisme encara hui vigent pels seus episodis enginyosos, sense moralitat. És un relat magistral en la seua musicalitat i ritme narratiu, el que afavorix l'atenció. Els seus jocs de paraules es poden utilitzar com a amens exercicis de logopèdia i el convertixen en un manual per a entrenar l'engini i, per tant, la concentració. Cal no oblidar que l'autor, el qual va utilitzar un pseudònim per a publicar les Àlicies, era un matemàtic de cert prestigi, amb varies publicacions en el seu haver. Veiem amb quina generositat, inusual amb les xiquetes en l'Anglaterra victoriana, la creació partix de l'acceptació. Acceptació, doncs, i no

reprovació. Un altre ingredient, l'absurd al què Carrol accedix amb l'excusa de que es tracta d'un somni, manté amb efectivitat en escac al pensament lògic, un recurs clàssic. El conte, al mateix temps que divertix, manté al xiquet corprès i curiós. És una lliçó tant de ciències com de lletres. Plasma i assumix amb art i saviesa les dificultats per a comunicar-se, per a comprendre, per a llegir, per a memoritzar, al·ludix a la sensació de soledat i d'incomprensió que puga sentir un xiquet amb problemes. La inquietud de la xiqueta i cada pregunta d'Àlicia, és a dir, tant la por com la curiositat, és convertida bé en una lliçó de pedagogia subtil, bé en un absurd que porta a l'acudit, a la perplexitat o a la sorpresa, però sempre entretenint i promovent tant l'elecció com el benestar. L'autor aconsegueix amb ingredients com el desconcert, l'avoriment i l'atordiment, compondre un relat simfònic, que segurament seguirà curant durant generacions.

Els relats també són de gran ajuda en el cas dels adults. En la depressió, la lectura (millor encara, l'escriptura) de contes i llegendes ajuda l'amfitrió del sistema a explorar nous territoris, a connectar-se amb altres nivells de l'existència, nivells des d'on el que fa patir perd intensitat o sentit, però sempre perd, s'atenua. Els contes tenen una extensió breu i fàcil de llegir. En períodes de fatiga o melancolia, en els quals no hi ha desig d'abordar relats més extensos, els contes són perles de benestar, l'estat curatiu per excel·lència.

### El pou.

*El meu germà Albert es caigué a un pou quan tenia cinc anys. Va ser una d'eixes tragèdies familiars que només alleugeren el temps i la circumstància de la família nombrosa. Vint anys després, el meu germà Eloi treia aigua un dia d'aquell pou al qual ningú mai havia tornat a aguar. Al calder va descobrir una ampolla menuda amb un paper a l'interior.*



*“Este és un món com altre qualsevol”, deia el missatge.*

(Luis Mateo Diez)

En els problemes de parella, on la comunicació de les coses importants, quasi sagrades, està trenada amb la queixa, mediocre però quotidiana, un relat pot ser un bon mètode d'aplegar on volem arribar. O bé es pot personalitzar amb encert un relat ja existent, o millor encara, escriure'n un aposta. Recorde que açò últim no passarà desapercebut a ninguna parella amb futur. Un relat, tant inventat com triat, és una manera de donar-se a conèixer que serà ben acceptada, és una manera de representació i, per què no?, és una forma d'enamorar.

De la primavera m'agrada  
la marea de la tarongina  
i l'ostentació verda.

De l'estiu m'agraden  
els peus descalços,  
la roba lleu, la nit.

De la tardor, la llum  
i l'aire fresc a la cara.

De l'hivern m'agrada  
el teu llit.

(Trinidad Ballester)

El relat que ve a continuació va ajudar en el cas d'una crisi de parella. La muller havia tingut varios fracassos anteriors i veia poques solucions a les diferències que, de nou, veia sorgir amb la convivència.

*“Hi havia una vegada un rei que es trobava durant molt de temps malalta d'una estranya infermetat que cap metge fins aleshores havia pogut curar. Hi havien acudit a intentar-ho*

*metges de tot el regne i inclús de llocs llunyans, però sense cap èxit. Així que acabaren per cridar a una dona curandera que des del principi va proposar la seua ajuda però que fins aleshores havia segut rebutjada. La dona, que va baixar de la seua cabanya en les muntanyes, s'apropà al llit del malalt i només veure'l va dir: ‘Sa majestat necessitarà per a curar-se vestir la camisa d'un home feliç’. Tots s'alegraren al menys de com de fàcil que semblava esta vegada la prescripció, després tants anys de sangries, peregrinatges i amargues pocions. Emissaris del rei es dispersaren per tot arreu preguntant als súbdits. Però no va ser tasca fàcil. Les preocupacions pels fills, la por, les enveges, el fred, la calor, l'escassetat, l'avarícia...eren els motius pels quals tant pobres com rics eren infeliços. Però per fi van trobar un home: és vostè feliç? – Sí. Completament feliç? –Sí. Però no li aclapara res? – van dir els emissaris sorpresos i ja incrèduls a estes altures de la història. – En absolut: el fred m'estimula i la calor cal saber-la portar; si tinc menjar, menjo i si no aprofite per a dejunar; quan estic sol, reflexione i quan m'acompanyen, done conversa; visc al dia i afronte els problemes només quan els tinc; en fi que sí, sóc completament feliç.- No sap quanta alegria ens dóna trobar-lo! A la fi podem curar el nostre rei. Únicament necessitem que tinga a bé donar-nos la seua camisa i tornarem al palau d'immediat. – Ah, doncs sí que ho sent, no tinc camisa i mai n'he tinguda, eixa és la veritat.”*

*Les paraules d'esta dona foren les següents: “He comprés que ningú és perfecte ni ho serà per a mi. Si la meua parella té bon ànim i bones intencions, l'exigència de tots els meus requisits em pot mantindre confosa i sempre insatisfeta.*

*Sovint en els contes trobem resolts els conflictes que en la vida, diguem real, semblen no tindre eixida. Els contes ens permeten visitar una altra forma de mirar i amb eixa mirada trobar idees i solucions.*

*Un home va al metge i li diu:*

*-Doctor, em fa mal tot. Quan em toque el cap em fa mal. Quan em toque ací a l'estòmac, el mateix. Quan em toque*



*el genoll em fa mal. Quan em toque  
el peu, em fa mal. Què he de fer? Com puc oblidar el dolor?*

*El metge l'examina i li diu:*

*-El teu cos està bé, però tens el dit trencat.*

(Abbas Kiarostami)

El relat ha de ser, això sí, triat oportunament. Per a això com hem vist, devem escollir relats que promoguen l'estat desitjat i on es resolga de forma natural el problema com una cosa que acaba donant nous fruits.

Cal evitar la "moraleja". Sovint el conte simplement deu promoure eixe estat al qual volem aplegar, evocant imatges, transportant-nos a mons en els quals les propostes es facen reals, les idees de solució. Evitem la moralitat final i alligadora. Els contes que curen han de ser sense "moraleja", però amb molla.

### **L'ametla.**

*El iaio de Marisa deu de ser l'únic que deixà créixer una ametla com si fóra un anouer. Fins aleshores mai he cregut que tindria esta grandària, este tronc tan fort ni esta majestuositat. Per això, la caiguda des de l'alt d'un ametler en este cas va ser alguna cosa més. Quan Júlia, la filla de Marisa va caure, va quedar sense sentir. Açò va espantar molt a tots que s'afanyaren a rodejar-la cridant i sense saber si tocar-la o no. Van cridar al metge, que no vingué ràpidament. Quan la xiqueta despertà en els seus braços va dir que no recordava res. I des d'eixe moment només va respondre al nom d'Ametla.*

(Trinidad Ballester)

Este xicotet relat va mitigar a una mare en plena crisi pels canvis puberals del seu fill i la va ajudar a acceptar les transformacions com una cosa inevitable que la vida li anava ficant per davant.

Una altra manera de curar que tenen els contes és provocant una trencament del pensament habitual que per una inexplicable cabuderia, reitera els mateixos errors. Esta ruptura obri nous recursos a la ment, ja que en quedar suspès el pensament, el nostre monòleg interior, s'obrin entrades a les àrees del pensament menys usuals, com per exemple el nostre pensament no racional, la de l'instintiu, l'emocional o inclús l'inconscient.

*Anit una veu em va murmurar a l'oïda: "Una veu que per la nit et murmura a l'oïda no existix".*

(Poema Persa)

Al final, sempre és l'oient o el lector el que atribueix el seu propi significat al relat, des dels seus conflictes, des de la seua forma de veure el món. Per això estarem atents al tipus de conte que escollim o creem, tractant de connectar amb el propi univers sensorial de la persona a la qual va dirigit a el relat. Tot dependrà d'allò que volem provocar, estimular o neutralitzar amb la nostra història. Igualment que en les relaxacions hipnòtiques, de vegades és millor no donar massa directius, induint amb suggeriments vagues perquè siga el nostre oient el que puga desplegar els seus recursos interns.

### **Les 6:35.**

*Caminàvem de regrés, però a on?*

(Yasmina Galán)

L'actualitat i el gran bagatge universal de contes i llegendes, suggerixen l'abast que pot tindre en la nostra vida una eina tan poderosa que porta amb ella la garantia d'haver sigut provada durant mil·lennis. Açò mateix ocorre amb la Filosofia. "Més Platón i menys Prozac" és un text que ens orienta també a usar els recursos que s'han mantingut eficaços des de l'antiguitat. En el cas de l'Art, l'Arte-Terapia és una nova disciplina emergent. En l'actualitat es reprenen amb força estos recursos de sempre. La dubtosa eficàcia de les psicometries actuals i les promeses massa interessades en la farmacologia per a resoldre els problemes emocionals o físics, o inclús els d'aprenentatge, que no obstant això formen part del propi riu de l'existència, ens fa tornar la mirada als grans remeis de la humanitat, que es demostren inbatibles per a acompanyar a l'esser humà en totes les seues fites existencials.

*Així que un relat està ideat per al benestar, per als benestars, de molts tipus, amb molts usos, quasi tants com siga possible escoltar, llegir o simplement, imaginar.*

*Un pare i una mare centaures contempen el seu fill que jugava en una platja mediterrània. El pare es torna cap a la mare i li pregunta: Deuríem dir-li que només és un mite?*

(Kostas Axelos, Contes filo-sòfics)

**Bernardo Ortín**, és filòsof i pedagogue.

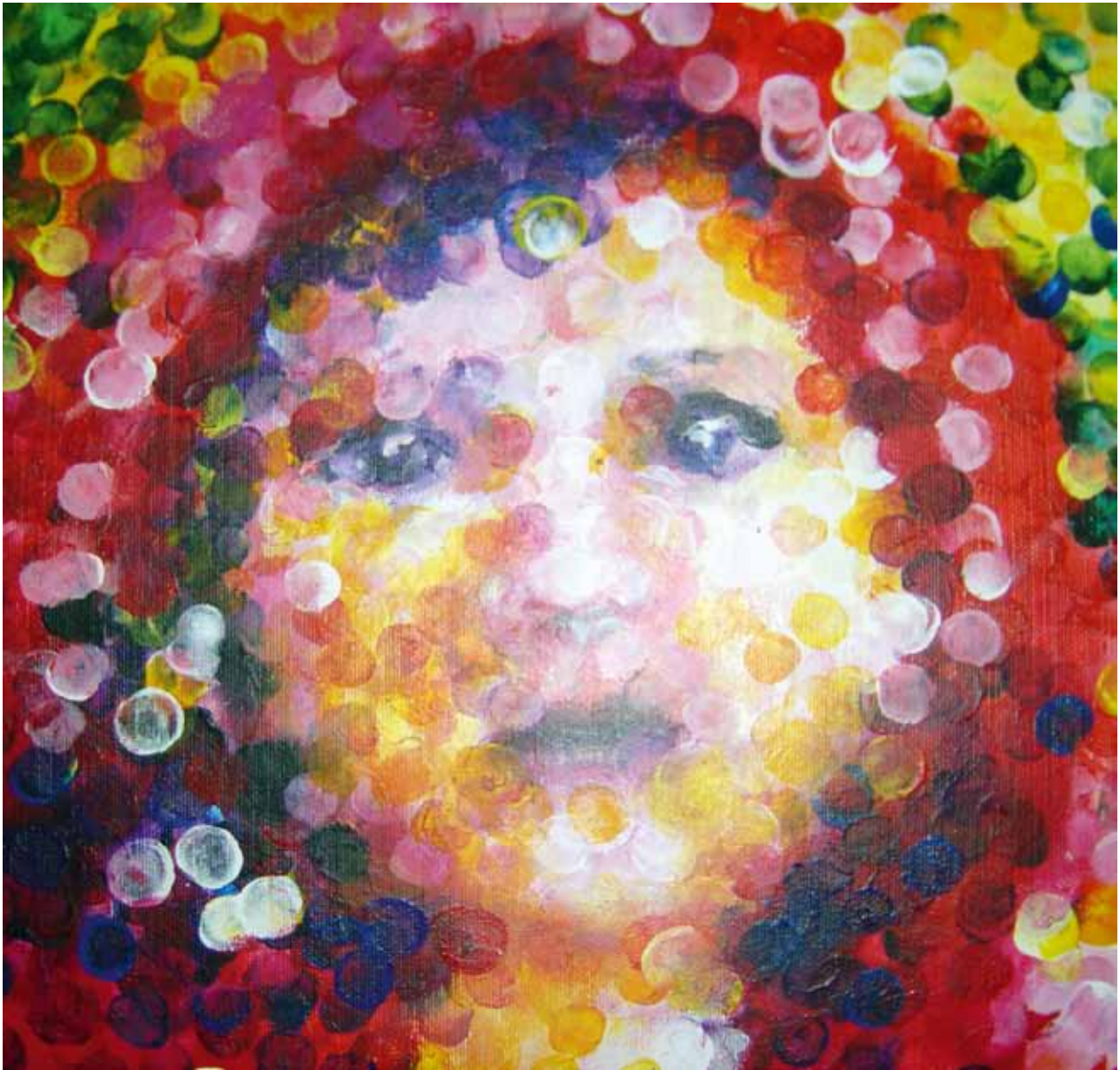
**Trinidad Ballester**, és metgessa i artista plàstica.

Els dos son fundadors de Zen-Tre

[www.zen-tre.com](http://www.zen-tre.com)

Pintures originals Trinidad Ballester.







# Literatura

María Comes Fayos

### El procés creador.

Cinc escriptors. Tots són, viuen o han viscut alguna vegada a L'Eliana. Talent, treball i moltes hores de solitud front a les pàgines en blanc. Tots ells comparteixen amb nosaltres com és el procés creatiu d'una obra, ja siga un conte, una novel·la o un relat curt. Ja siga per a xiquets, joves o adults.

Ens narren les seues experiències i les dificultats que es troben pel camí. D'aquesta manera ens acostem a les seues històries i, en definitiva, ens mostren una mica la seua ànima.



**JAVIER SARTI:** És professor i escriptor. Va ser Premi Ateneu Ciutat de Valladolid l'any 2009 pel seu últim llibre "*Piranesi constuïdo*". També ha publicat uns altres títols, com per exemple "*El estruendo*", "*La memoria inútil*", "*Blanca y Viernes*" i "*Bichos raros*", aquest últim per a xiquets a partir de 12 anys. Viu a L'Eliana des de fa dos anys.

**AURORA RUA:** Vivia a L'Eliana fins fa pocs mesos, quan es va mudar a Galícia temporalment per motius familiars. Diu que tornarà. En juny va presentar a L'Eliana el seu llibre "*El coleccionista de vidrio*" de l'editorial *Tandem*, la primera obra que ha publicat. Pensa seguir escrivint i espera que esta novel·la no siga l'última.



**JORDI GARCIA VILAR:** Prejubilat, ha sigut mestre d'infantil a L'Eliana. Té molts llibres publicats i diversos premis amb l'editorial *DENES* com ara "*Cocollibre, una història forçada*". És director de teatre amateur i dirigeix des de fa molts anys la representació a Banyeres de Mariola de "*La llegenda de Sant Jordi, la princesa i el drac*". A L'Eliana ha dirigit també el muntatge "*El retaule del flautista*".

**VICEN CÓRCOLES:** És mestra del C.P. L'Olivera de L'Eliana. Té molts llibres editats en diverses editorials valencianes com la sèrie "*Quipol pèl-roig*" en *Tandem*, a més de diversos premis. També va ser l'autora del llibre infantil commemoratiu del 50 aniversari de L'Eliana. "*Cap de ceba i cap de suro*" editat per L'Ajuntament.



**LUZ ÁLVAREZ:** És professora de l'I.E.S. de Benaguasil i ha sigut *Premio Lazarillo* per la seua obra "*Alba Montnegre*" de l'editorial Brunyisc. És autora, a més, de la novel·la infantil "*Tomás, buscador de la verdad*", guanyadora del premi literari "*Leer es vivir*" (2005). Va escriure també un conte titulat "*Què és el que volen les dones*".



### Com se cerca la idea.

**Javier Sarti:** No hi ha forma de cercar la idea, simplement t'arriba. Generalment no me les suggereixen perquè són alienes al meus sentiments, per tant són impostades i no sé com explicar-les. Les idees t'arriben en el moment menys pensat, però el que sí és cert és que d'una sola no ix un llibre.

**Jordi Garcia Vilar:** Jo m'inspire amb allò que em succeeix en la vida. Les meues idees sorgeixen del meu ofici com a professor. De fet, el meu conte "El Cocodril Cocollibre" va nèixer arran la creació de la biblioteca infantil en el col·legi Verge del Carme.

**Aurora Rua:** Al meu entendre no se cerca, es troba. El meu conte "*El coleccionista de vidrio*" se'm va ocórrer en veure una imatge en una revista. Associant idees va sorgir l'obra.

**Vicen Córcoles:** La inspiració m'arriba en els moments més quotidians. Per exemple, quan rente els plats o estic agraçant. Però, realment, la font d'on naixen la majoria de les meues històries, és l'aula, els meus alumnes. Els meus fills i el meu marit també m'ajuden a trobar-les.

**Luz Álvarez:** Sempre hi ha temes que criden més la meua atenció. El desig d'explorar-los i aprofundir és el que em mou a voler conèixer sobre ells. Els done voltes, pense en l'atracció que té la temàtica i busque sensacions que m'aproximen.

### Com pren forma eixa idea? Com creix?

**J. Sarti:** En el meu cas a trompades. La història avança a mesura que l'escric. Em trobe amb atzucacs, crec que es quedaran ací, parades, i després descobrisc una manera de seguir. Uns altres escriptors es fan esquemes, però jo no sóc capaç d'escriure així.

**J. G. Vilar:** Li done moltes voltes, així és com la faig créixer. A més, jo avance en la història, en part, gràcies a les il·lustracions. La imatge i la paraula són igual d'importants en la meua obra.

**A. Rua:** La història té una vida pròpia i, a mesura que vaig escrivint, em va eixint. Sempre comence amb una vaga idea del que serà.

**V. Córcoles:** És la fase on entra el treball. Traduir el que penses al llenguatge escrit. Jo aconseguix fer-ho bé quan estic sota pressió, per exemple, tenint una data límit.

**L. Álvarez:** La idea pren si el desig és intens i la voluntat se centra en ella, llavors comença a manifestar-se de moltes maneres. Suposa esforç, treball silenciós, dubtes, parar en molts moments, deixar-la descansar per un temps.

### Dins del teu procés creatiu, saps cap a on vas des del primer moment?

**J. Sarti:** Mai sé com acabarà cap de les meues històries. És un procés lent i complex.

**J. G. Vilar:** Jo ho tinc bastant clar des del principi. És cert però que després sorgeixen idees noves que es poden incorporar a la història principal.

**A. Rua:** Mai ho sé i és el que més m'agrada.

**V. Córcoles:** Depén. Primer experimente amb els meus alumnes, els explico el que se m'ha ocorregut i veig les seues reaccions. Si funciona, continue.

**L. Álvarez:** En línies generals atalia en l'horitzó com serà el desenllaç, però pel camí el riu te molts meandres que desconec.

### L'escriptor / a naix o es fa?

**J. Sarti:** Jo crec que naix. S'ha de partir d'una predisposició natural que desenvolupes amb treball, ofici, formació i experiència.

**J. G. Vilar:** Es fa. Encara així, crec que s'ha de tindre facilitat per a l'escriptura. Però el més important és el treball, les hores que li tires a escriure.

**A. Rua:** És una barreja d'ambdues. Sens dubte es millora amb la pràctica, amb l'experiència. L'escriptura evoluciona tant com la pròpia persona. El que sí crec és que s'ha de tindre una inclinació natural per l'escriptura.

**V. Córcoles:** Una mica les dues coses. Sense talent podràs treballar la tècnica però no el do d'escriure. Crec que l'experiència també és important perquè pots resoldre més ràpidament situacions i ser realista amb el que escrius, encara que siga de gènere fantàstic.

**L. Álvarez:** El més important de tot, i el més difícil, és trobar la veu pròpia; aqueixa forma personal i única de veure el món i després emetre-la amb claredat i força en les pàgines en blanc.

### Hi ha algun truc per no avorrir el/la lector/a?

**J. Sarti:** Si sabera algun truc l'utilitzaria en les meues obres (riu). Jo crec que per a no fer-ho, al lector li ha d'interessar el mateix que a l'autor perquè continuen llegint.

**J. G. Vilar:** El primer per a no avorrir als altres és no avorrir-se un mateix. El llenguatge és important, ha de ser àgil, amb frases curtes. Si els personatges són interessants i la història va in crescendo tens molt de bestiar.

**A. Rua:** Jo no sé si els avorric o no. Si no ho faig és perquè la manera d'escriure ha seguit amena i entretinguda.

**V. Córcoles:** Trencar motlles. No seguir modes, ni desviar-te de la història principal.

**L. Álvarez:** El meu truc és projectar primer en la pròpia ment escenes vives, vibrants de vida. Després, no avorrir-se una mateixa. I procurar fugir de la pedanteria, dels llocs comuns, del baluern fàcil, etc.

### **Què pretens comunicar quan seus davant del paper en blanc?**

**J. Sarti:** Bàsicament pretenc expressar el que pense. Ser escoltat sense que m'interrompen és increïble.

**J. G. Vilar:** La meua intenció és comunicar temes vitals com la importància de la lectura, la contradicció dels conflictes, la pau i la tolerància, així com la integració dels discapacitats en la societat. I tot açò sense ser demagògic ni moralista.

**A. Rua:** Com és el primer, en el conte concretament he volgut transmetre una història d'amistat i la relació que existeix entre avis i néts.

**V. Córcoles:** Jo vaig començar a escriure per a infantil. Després et llances i comences per a juvenil. És molt més difícil perquè és un públic preadolescent. La temàtica en aquest cas és la sexualitat, noves tecnologies, valors com la llibertat o la tolerància i tot açò sense ser moralista. Per als meus xiquets escric d'una manera més pedagògica, amb la intenció d'ensenyar. Però de vegades ens toquem de front amb la vida real. Amb el racisme i la violència i tot el que pretens explicar s'acaba trencant.

**L. Álvarez:** Pretenc arribar a la seua imaginació i sensibilitat a través del que puguen tenir en comú. Suggestir, despertar emocions, portar la seua mirada cap a coses que a mi em semblen interessants.

### **Quan s'escriu es somia despert d'alguna manera?**

**J. Sarti:** Sí que es somia. I a més saps que has creat alguna cosa, que el món és una mica més gran gràcies al que u mateix ha aportat.

**J. G. Vilar:** En el meu cas, sent que estic més en contacte amb la realitat. Quan escric mostre la meua visió del món, em sent realment identificat. Escriure és per a mi una manera d'enfrontar-me a la vida.

**A. Rua:** Arriba un moment en el qual, efectivament, no sé si estic en la història o en el món real, és fantàstic.

**V. Córcoles:** Somiar no fa mal a ningú, però a l'hora de plasmar-ho al paper cal anar amb compte, mà esquerra. Sí que se somia, però parant esment.

**L. Álvarez:** Tal vegada fóra possible dir-ho així; escriure és un somni, una fantasia, un malson en ocasions. Però per ventura, és menys somni la vida que creiem real?

### **Com a persona, què t'aporta la teua tasca d'escriure?**

**J. Sarti:** Satisfacció personal pel treball ben fet. I l'alegria que un lector desconegut et puga parlar un dia pel carrer i dir-te: "He llegit el teu llibre i m'ha encantat":

**J. G. Vilar:** Em dóna la possibilitat d'expressar els meus sentiments i els problemes que em preocupen. A més, exercisc la meua creativitat. Tot açò sense oblidar la immensa satisfacció.

**A. Rua:** Jo gaudisc escrivint. Em divertisc, m'abstrac i em relaxe. No vaig començar a escriure amb la intenció de publicar, encara que així haja sigut finalment.

**V. Córcoles:** Saber que deixes un granet d'arena en el món. A més, em relaxa, em dóna satisfacció.

**L. Álvarez:** Em permet comunicar-me amb mi mateixa, amb moltes parts que romandrien ocultes d'una altra forma i també amb els altres, ja que a través dels llibres arribe a persones que, probablement, mai coneixeré. Algunes vegades tinc l'oportunitat de conèixer a alguns lectors i em sorprèn el molt que han captat a través d'un llibre que tracta d'alguna cosa aparentment molt aliè i llunyà al meu propi temps, espai i condicions. M'agrada escoltar els seus comentaris, les seues crítiques o el que ha despertat en ells; la literatura em sembla pura màgia.

### **Fins a quin punt influeix en l'autor / a el seu entorn geogràfic o històric?**

**J. Sarti:** Jo sempre situe les meues obres en llocs on he viscut, on m'han succeït coses importants. No obstant això, mai faig connotacions històriques, no sabria com.

**J. G. Vilar:** Influeix i molt. Si haguera viscut en altres temps, plantejaria altres històries. El que escric està lligat a la meua vida i a les meues creences.

**A. Rua:** El punt geogràfic no té per què influir. Avui dia, Internet em dóna la possibilitat de viatjar sense moure'm. En canvi, el moment històric per a mi sí que és important. M'obligue a conèixer la situació per a mostrar un reflex veraç de la societat.

**V. Córcoles:** Sí que influeix, tant històrica com geogràficament. I no fa falta que escrigues sobre el teu entorn ni en el teu temps. El món ja és molt global.

**L. Álvarez:** En el meu cas crec portar la influència de les meues terres del nord molt profundament marcada.

### **Quina influència tenen en la teua obra L'Elia i la seua gent?**

**J. Garcia Vilar:** De sis llibres que tinc, tres han nascut gràcies als xiquets de L'Elia. Han segut part de la meua inspiració. Així que, molta.

**V. Córcoles:** A la meua obra personalment m'ha aportat molt, i més partint que jo no sóc de L'Eliana. És un poble molt assequible en les seues històries. Fins i tot la seua pròpia història com a poble. I no cal oblidar els avis i les àvies, que tenen moltíssimes anècdotes que explicar. Hi ha gent molt interessant, solament és necessari que algú els escolte i anote.

**L. Álvarez:** L'Eliana és per a mi un lloc on el qual puc sentir la comunitat, la proximitat de les gents amb les quals convisc, on puc trobar amistat i companyia i també la solitud que necessita.

#### **Tens costum de passar-li la teua creació a algú només l'has escrit?**

**J. Sarti:** A la meua dona, és una gran lectora i una gran crítica. Encara que mai ho faig abans d'acabar l'obra.

**A. Rua:** Primer li la deixo al meu marit i després als meus fills. Els meus germans i les seues amigues més íntimes també el lliguen, encara que crec que són molt parcials i que és l'editor el que objectivament et diu si l'obra és bona o dolenta.

**V. Córcoles:** Sóc molt vergonyosa i no solc fer-ho. L'envie a concursos i els jutges són els primers que el lliguen.

**L. Álvarez:** Tinc una amiga, M<sup>a</sup> Teresa Más, que és sempre la meua primera lectora, per la seua experiència i el seu gust literari. Després sempre hi ha un parell de persones més que m'ajuden amb la lectura del text; amigues i amics als quals agraïsc moltíssim aqueixa tasca.

#### **A les persones que tenen ganes d'escriure, quines recomanacions els faries?**

**J. Sarti:** Els anime a que escriguen, a que ho intenten. Insistir i resistir. I sobretot que no es queden contents amb el primer esborrany, que el corregisquen i que no l'editen fins quedar totalment satisfets.

**J. G. Vilar:** Que es llancen a escriure i que creguen en ells mateixos. Tots hauríem d'escriure més.

**A. Rua:** Els dic que no tinguen por d'escriure. La vida són dos dies i hem de fer el que realment ens agrada.

**V. Córcoles:** Que sempre porten una llibreta amb ells i que escriguen qualsevol pensament en ella. A partir d'aqueixes xicotetes frases es poden traure mil històries.

**L. Álvarez:** Que escriguen diàriament, encara que siga una frase. Em sembla important també escoltar i estar atents al que passa al seu interior. Reflexionar sobre el que volen escriure i llegir bona literatura de tots els temps.

**María Comes Fayos,** és periodista.







# Contes impossibles

Manuel S. Jardí





## CONTES IMPOSSIBLES



Heus ací que una vegada hi havia una xiqueta, però, una persona jove que es deia Caputxa Vermella. No era cap mal nom, Caputxa Vermella, ni tampoc es tracta d'una manera denigrant de cridar ningú. Que conste. Caputxa Vermella vivia amb sa mare a la vora d'un gran bosc. I son pare? Paren el carro. No és aquest el lloc, el moment ni l'espai per a parlar del pare de Caputxa Vermella—si us plau, eviten la temptació d'aplicar diminutius injustos i discriminadors, com ara Caputxeta Vermella o Caputxa Vermelleta, o qualsevol altra ocurrència—. Evidentment aquesta persona, Caputxa Vermella, té pare. O en algun moment del seu itinerari vital l'ha tingut, és clar, encara que la mare hauria pogut acudir a la inseminació artificial o Caputxa Vermella ser el fruit desitjat d'una relació efímera però intensa i compartida. Es mire com es mire, una decisió personal i inqüestionable. Però seria injust que el progenitor ocupara ni tan sols una part del protagonisme que li correspon, per tradició i mèrit, al personatge principal de la narració. A la 'prota', per entendre'ns. A més a més, considerant l'evolució de les estructures familiars, les llars monoparentals han assolit una completa normalització en el catàleg de famílies que ens acompanyen en el paisatge urbà, sobretot des de la primera revolució industrial cap ací. Superat aquest prolegòmen, continuem. Un bon dia, que no necessàriament vol dir un dia assolellat —a veure, per què un dia de pluja o simplement ennuvolat no hauria d'esdevenir una jornada plena i productiva també per a l'esperit?— la mare de Caputxa Vermella li va demanar que portara un cistell de fruita fresca (de temporada, res de peces exòtiques d'importació) i aigua mineral (natural sense gas) a

l'àvia. I li ho va encomanar a Caputxa Vermella, no perquè això fora feina de dones, de cap de les maneres, sinó perquè era un treball generós que contribuïa a fomentar un sentiment solidari. A més, la iaia no estava malalta ni patia dèficits de mobilitat ni desorientació. Gaudia d'una edat madura i estava en plena forma física i mental. Més encara, ningú no ha de dubtar que la iaia era autònoma i perfectament capaç de cuidar-se ella mateixa, com també de prendre les pròpies decisions. Al cap i a la fi parlem d'una persona adulta i en la plenitud de la maduresa. De manera que Caputxa Vermella es va endinsar al bosc amb el cistell amb els queviures. Molta gent es pensaven que el bosc era un lloc que amagava tota classe de perills i mai s'hi acostaven. De fet l'única amenaça que de sempre han patit els boscos són els instints més depravats dels urbanitzadors. Caputxa Vermella se sentia tan segura de la seua pròpia i incipient sexualitat que aquesta coacció imaginativa de patent freudiana tan òbvia no la intimidava gens. De camí cap a ca la iaia se li va acostar un llop, que li va preguntar què duia al cistell. Val a dir que el llop no patia cap deficiència visual, la qüestió és que se'n havia oblidat afegir que el cistell que portava Caputxa Vermella el cobria un mocador a quadres que lògicament impedia la visió del contingut i això acostuma a accentuar la curiositat dels vianants. Educada com era, la Caputxa Vermella va respondre al llop: "El cistell conté una mica de berenar saludable per a l'àvia, que és perfectament capaç de cuidar-se i prendre les pròpies decisions en tant que persona adulta i en la plenitud de la maduresa".





- ¿Saps, maca? –li va dir el llop–. Per a una xiqueta com tu no és molt segur caminar per aquest bosc tota sola.

- Trobe molt ofensiu aquest comentari teu, profundament sexista –li va dir la Caputxa Vermella–, però l’ignoraré, faré com que no l’he escoltat perquè la teua tradicional condició de marginat social t’ha dut a enfrontar-te al món d’una manera pròpia i del tot vàlida, evidentment, atès que no seré jo la que impugne una actitud conseqüent amb una sèrie de condicionants arrossegats al llarg del temps, de generacions, de model patriarcal i de desigualtats quant a l’accés als recursos i a la distribució de la riquesa en els camps econòmic, cultural, polític o social. I ara, si m’ho permets, seguiré el meu camí.

La Caputxa Vermella va continuar pel camí ample i ben condicionat, però el llop –a qui la seua condició de marginat social l’havia alliberat de l’obediència esclava a les normes del pensament ortodox i occidental encomanades a mantenir l’ordre social i l’equilibri de la convivència– coneixia una drecera per arribar abans a ca l’àvia. Hi va irrompre sense contemplacions (tampoc no hi havia timbre, interfon ni porter automàtic) i es va menjar la iaia, una acció del tot comprensible venint d’una espècie

carnívora com el llop. A més a més, no estant sotmès a les convencions rígides i tradicionalistes sobre el que és masculí o femení, es va posar la camisa de dormir de l’àvia (ningú s’haurà pensat que el llop s’hauria engolit la pressa amb roba i tot, com si algunes espècies carnívores, particularment els llops, no encertaren a distingir allò comestible del que no ho és; ni que s’hagueren incorporat despús-ahir a la cadena evolutiva) i es va ficar al llit.

La Caputxa Vermella va entrar a la casa de la iaia, que feliçment estava lliure d’hipoteca i, per tant, no existia cap risc de desnonament en cas d’insolvència, i va dir:

- Iaia, et porte berenar sense greixos i sense sal, a més de fruita i hortalisses perquè et faces una amanida, i voldria que ho acceptares tot com un homenatge al teu paper de matriarca sàvia i nodridora.

Des del llit, el llop va dir amb veu fluixa i impostada:

- Vine més a prop, nena, que puga veure’t.

La Caputxa Vermella va respondre:

- Ah, no me’n recordava que, considerant l’estat dels teus sentits òptics, ets deficient com el rat penat que llueix a l’escut del Valencia C.F. Iaia, quins ulls tan grossos que tens!



- És que n'han vist moltes, de tots els colors i han perdonat molt, filleta.

- Àvia, quin nas tan gros que tens... ben entès que tot és relatiu i sobre gustos, ja s'hi sap, però sens dubte segueix sent atractiu, a la seua manera.

- És que ha olorat molt i ha perdonat molt en aquesta vida, filleta.

- Iaia, quines dents tan grosses que tens!

- Estic molt content de ser "qui" sóc i "com" sóc -va dir el llop, al mateix temps que saltava del llit. Va agafar la Caputxa Vermella amb les urpes, decidit a devorar-la a mode de segon plat i postres.

La Caputxa Vermella va xisclar, alarmada. Ah, però no l'atemia l'evident tendència transvestida del llop (recordem que encara vestia el camiset de l'àvia), sinó per aquella voluntària invasió del seu espai personal. Els crits van ser escoltats per un company llenyataire que passava, tot i que ell, el company llenyataire, s'estimava més que li digueren "company tècnic en carburant forestal previ a la biomassa del futur". Va entrar precipitadament a la casa i, en veure l'aldarull, va plantejar-se

intervenir-hi. O, si es prefereix, ficar cullerada. Mentre aixecava la destal, però, la Caputxa Vermella i el llop es van parar en sec.

- Escolta, nano! ¿Què t'has pensat? - li va preguntar la Caputxa Vermella.

El company llenyataire va parpellejar un punt estranyat i va intentar respondre, però no li sortien les paraules.

- Entres ací com un individu vingut d'una civilització primitiva, deixant que l'arma pense per tu! -va exclamar la Caputxa Vermella- Sexista! Discriminador d'espècies animals! Què et fa suposar que les persones femenines i els llops no poden resoldre els seus problemes sense l'ajut o l'ajuda d'una persona masculina?

Quan va sentir el discurs apassionat de la Caputxa Vermella, la iaia va saltar de dins de la boca del llop, va agafar la destal del company llenyataire i li va tallar el coll. Al llenyataire, naturalment. Després d'aquesta experiència traumàtica, la Caputxa Vermella, l'àvia i el llop van sentir un profund sentiment solidari. Tot plegat els va ajudar a decidir crear una comunitat alternativa, basada en el respecte mutu i la cooperació, i van viure feliços i van menjar anissos sense colorants ni conservants.





### **Pausa per a la publicitat.**

Aquesta versió recreada amb el pas del temps i algun detall que potser s'ha quedat a l'oblit pertany a un recull que va escriure, ja fa 17 anys, James Finn Garner, amb el títol de *"Politically Correct Bedtime Stories"*. El mateix any, Quim Monzó i Maria Roura van traduir per a l'editorial Quaderns Crema aquell grapat de clàssics en què figuren, a més de La Caputxeta Vermella, Els Tres Porquets, La Ventafocs, El Flautista d'Hamelín o La Blancaneu, entre d'altres, amb el títol de *"Contes per a nens i nenes políticament correctes"*. En la mateixa introducció al recull, l'autor no s'estalvia la ironia en confessar que quan es van escriure per primera vegada les històries en les quals es basen uns contes que mai paren d'acumular noves versions, "acomplien l'objectiu d'entronitzar el patriarcat, allunyar la gent dels instints naturals propis, dimonitzar el 'mal' i 'recompensar' un 'bé' 'objectiu'". Malgrat tot, ningú no pot culpar els germans Grimm de la seua falta de sensibilitat cap els problemes de la persona femenina, les cultures minoritàries, les nacions oprimides i el medi ambient. Al Copenhaguen de Hans Christian Andersen tampoc hi havia massa preocupació pels drets inalienables de les sirenes. L'autor, a més, demana disculpes si, per excés o per defecte, ha

estat "inconscientment tendenciosos en qualsevol sentit sexista, racista, culturalista, nacionalista, regionalista, edatista, aspectista, socioeconomicista, etnocentrista, fal·locentrista, heteropatriarcalista o qualsevulla altra mena de prejudici encara per batejar". En qualsevol cas, ironies a banda, la manipulació de les rondalles no ve de quatre dies. Hi ha una obra, rigorosa i amena, que aborda un ventall ample d'aspectes a propòsit d'aquesta tradició literària: *"De la narrativa oral a la literatura per a infants"* (Ed. Bromera). Gemma Lluch, Teresa Colomer, Caterina Valriu, Antonio Rodríguez i Teresa Duran ofereixen un recorregut per la narrativa oral i tots els vessants que han influït en les successives modificacions dels relats primigenis. L'omnipresència de Walt Disney com a multinacional poderosament influent en les tècniques d'ajustar els clàssics, adaptant-los al consum i als sistemes de creences dels nous públics, ens pot servir com a exemple. Però la recreació de les rondalles havia començat abans. Probablement en el mateix moment que es difonia la primera versió, la transmissió oral iniciava la història inacabable dels canvis, segons criteris, gustos i civilitzacions. El conte de la Caputxeta i el llop, per exemple, va patir una progressiva censura des de finals del segle XIX per a tractar de suavitzar els aspectes sexuals mitjançant la infantilització de la protagonista i



de la neutralització del llop, a força de convertir-lo gairebé en un gosset, atribuir-li una figura antropomorfa en les il·lustracions o vestir-lo. El segle passat es va esterilitzar definitivament amb la caricaturització que convertí els personatges en ninots o en viver creatiu per a la indústria de l'animació. Fet i fet, queda demostrat que les rondalles s'adapten al gust del consumidor, encara que el consumidor ignore les vertaderes intencions per les quals li adulteren el producte. La irrupció, fa més de 15 anys, de la croada per a combatre el llenguatge masculista i discriminador, va travessar les línies vermelles de la correcció, fins a envair i dinamitar la correcció ortogràfica: la primera víctima innocent de la lluita contra el patriarcat. Certament el llenguatge no és neutral, però entre la formalitat política i l'atemptat contra la gramàtica hi ha una frontera que separa la convenció del ridícul. La coerció implícita en els moviments reivindicatius acaba condemnant al silenci qualsevol defensa d'una construcció lingüística lògica, correcta i no necessàriament alineada en la tradició patriarcal que nodreix les expressions masculistes. La literatura infantil no s'ha escapat d'aquesta forma de devastació que representa "allò políticament correcte". De la mateixa manera que estem condemnats a escoltar en tota classe d'arengues les imposicions dels gèneres que condemnem la simplicitat generalista: valencians i valencianes, companys i companyes, homes i dones, carpetovetònics i carpetovetòniques, etc. Afortunadament, el tsunami de la fal·làcia igualitària del llenguatge encara no ha arribat als encreuats dels periòdics i revistes de passatemps. Però l'amenaça hi és i les rondalles van ser les primeres víctimes, perquè la socialització en la igualtat va començar a l'escola abans que no a les famílies que encara arrossegaven –i arrosseguen– en els models funcionalistes tradicionals i les patologies associades.

### **Fi de la publicitat.**

Això era una vegada una persona femenina que es deia Ventafocs. La seua mare biològica havia mort quan ella era molt petita. Al cap d'uns anys son pare es va casar amb una vídua que tenia dues filles de més edat que no ella. La madrastra tractava la Ventafocs molt cruelment, i les germanastres la feien treballar de sol a sol, com si for la seua pròpia treballadora no remunerada. Un dia els va arribar una invitació a casa. Per celebrar l'aniversari de l'inici de l'explotació dels llauradors, desposseïts i marginats, el príncep organitzava un ball de disfresses...

Bé, abans de continuar, precisarem que Ventafocs és un nom perfectament integrat en les nomenclatures de gairebé mig món. I que el pare i la vídua van casar-se perquè així ho van considerar més convenient, a efectes de desgravació fiscal i d'estalviar-se problemes amb les instàncies religioses de la contornada. Si s'estimaven o era un matrimoni de conveniència és un aspecte que

correspon a la intimitat de la parella i quan l'autor de la primera versió la va posar negre sobre blanc, tampoc no hi havia programes de teleferm dedicats a escarbar en la intimitat de les parelles famoses. De manera que a les germanes de Ventafocs els feia molta il·lusió que les convidaren a palau.

**Manuel S. Jardí**, és periodista.  
Il·lustracions originals Santi Gámez.



# El relat digital personal

Carmen Gregori Signes i  
María Alcantud Díaz

## Preservem els nostres records i les nostres tradicions.



## 1. El relat digital: un nou gènere?

El relat digital és un gènere que ha obert una nova dimensió en l'art de contar històries, en oferir la possibilitat de combinar mitjans tradicionals amb elements multimèdia (gràfics, vídeos, animacions, so) en l'art de contar històries (Lambert 1997-2010, Meadows). El relat digital com a gènere és inclusiu i dissenyat per a acollir la participació d'un públic, ja que requereix molt poca instrucció en l'aspecte tecnològic i permet la participació d'un públic molt ampli i amb resultats quasi professionals en molts dels casos. Una definició breu i concisa del relat digital, seguint a varis autors (Lambert 2010, Robins 2005-2008, Barrett 2005) podria ser: "el relat digital és una narrativa o història curta (entre 2-5 minuts) que combina en la seua elaboració mitjans tradicionals de narrar una història (orals i escrits) amb una àmplia varietat d'eines multimèdia, que inclou gràfics, àudio, vídeo, animació i publicació en Internet, entre altres.

La paraula digital pot, no obstant, espantar a tots aquells que no se senten còmodes front un ordinador, però, és precisament la facilitat del *software* que s'utilitza en la seua elaboració, a més de la proliferació de programes fàcils d'usar disponibles per mitjà d'Internet el que fa possible contar la nostra història amb a penes coneixements d'informàtica. Açò i el fet que el relat l'escoltem amb la veu del propi autor és el que el fa més atractiu per a qualsevol tipus de públic.

El *Center for Digital Storytelling*, iniciadors d'este gènere, argumenta que tots tenim una història que contar i ens

demana que escoltem i contem històries. La seua pàgina s'obri amb estes paraules:



<http://www.storycenter.org/>

Y si, és cert, tots tenim una història que contar i el relat digital és un dels gèneres pioners que l'ha ficat a l'abast de tots, fomentant la creació d'històries on el que més importa és que estiga present el punt de vista personal de l'autor i la seua pròpia veu al contar una història personal i única. Per a participar i elaborar un relat digital no és necessari disposar d'una àmplia formació en processos d'escriptura, ni en l'ús d'ordinadors; simplement es necessita el desig de contar alguna cosa (cf. Lambert 2010) i de poder-ho fer d'una forma pràctica, fàcil i agradable. El procés d'elaboració del relat requereix, preferiblement, un taller on es comparteixen, no sols les històries de cadascú, sinó el mateix procés d'elaboració. Durant este taller s'aprenen noves tecnologies d'expressió, senzilles però eficaces que ajudaran a transmetre el nostre llenguatge (Lambert 2009).

Finalment, i a diferència d'altres gèneres, el relat digital permet una publicació sense intermediaris. Abans de l'arribada d'Internet, qualsevol producte mediàtic necessitava d'un mediador professional per a publicar-lo. El relat digital, per les característiques dels programes utilitzats, per-



met la seua publicació immediata i el seu visionat a través de la xarxa en canals oberts, com ara *YouTube* i *Vimeo*, per exemple.

El producte final es podrà veure a través d'Internet (açò sempre opcional) o en qualsevol ordinador propi, inclús en la televisió en format de vídeo. És este últim element "la veu del propi autor" el que el fa únic com a gènere, ja que per primera vegada disposem d'un gènere lliure que permet escoltar múltiples veus (de forma ràpida, directa i assequible per a un públic molt ampli) (cf. Luntby 2008; Hartley i Williams 2009).



## 2.- Orígens del Relat Digital.

El relat digital és un gènere que va sorgir als Estats Units a finals dels anys 90 al *Centre for Digital Storytelling* (cf. Lambert, 1997, 2009). Es va començar a utilitzar en 1993 amb fins socials i terapèutics, com una forma d'ajudar a un públic molt ampli a incorporar la tecnologia en les seues vides i guardar els seus records. Des d'aleshores, el relat s'ha expandit molt ràpidament i ha progressat enormement, en el camp de l'educació (McWilliam 2009, Robin 2005-2008, Gregori 2008, Alcantud 2008; serveis socials, patrimoni social (BBC Wales, Meadows i Kidd 2009), protocols hospitalaris, màrqueting i turisme (Alcantud 2011) entre altres.

Gregori (2009 & 2011) parla de les diferents aplicacions que este gènere permet i recull exemples de com el relat digital s'utilitza per a expressar opinions i contar experiències en nombrosos països i en una gran quantitat de temes com ara l'adopció, la desigualtat, l'alineació, l'aïllament, la soledat, el crim i el patrimoni; la paternitat, el feminisme, la violència, els refugiats, la religió i la societat, els estereotips, la tolerància, la guerra.

En estos relats els mateixos autors ens contenen les seues experiències d'adaptació a noves cultures i a una nova forma de vida. Ens parlen del seu temor a ser diferent en un país desconegut. En països on a la dona se li nega la igualtat (e. Índia), els relats digitals ajuden a combatre l'analfabetisme i la ignorància (les dones i l'educació, les dones i el matrimoni, la dona-mare i el treball); i contribueixen a obrir un camí fins a la igualtat de gèneres i el respecte dels drets hu-

mans (e. Nigèria). Els relats digitals es converteixen, així, en vehicle d'una forma d'expressió nova que té unes característiques úniques pel seu caràcter personal i pel suport i el coratge d'aquells que ens contenen les seues històries, tant felices com dramàtiques. En paraules de Holtzman (1997), el relat digital permet crear mons digitals, que són distints i únics perquè disposen de mitjans que altres gèneres no tenen; i a més, en concret, el relat digital personal es pot crear en qualsevol lloc i en qualsevol moment; presenta una gran varietat de temes i ofereix la possibilitat de compartir-lo sense més restriccions que el permís de l'autor.

Resumint, les noves tecnologies, i en particular Internet, són les que han permès transformar el concepte de narrativa, relat i història, posant al nostre alçanc unes eines que ens permeten combinar la narrativa tradicional amb eines multimèdia bàsiques que ens ajuden i faciliten contar la nostra història, donant així lloc al naixement del relat digital.

## 3. Tipus de relats.

Podem trobar tants tipus de relats com gèneres narratius existeixen, puix qualsevol gènere tradicional és susceptible de ser transmès en este format, amb les seues limitacions, avantatges i desavantatges. Cal precisar, no obstant, la prevalença de gèneres no literaris en el que al relat digital es refereix. Des dels seus orígens, el relat digital s'aparta dels gèneres i es centra en desenvolupar històries personals, anècdotes i vivències, que són contades en un gènere que frega la narrativa escrita i oral a la vegada, allunyant-se així de la retòrica i estilística literària; on revele la creativitat i el desig de contar experiències personals reals, originals, amb un transfons humà i molt personal per a l'autor.

D'entre els múltiples camps en què s'aplica l'ús del relat digital, caldria destacar en especial la seua aplicació en el camp de l'educació i en el desenvolupament de relats personals com a activitat social en grups comunitaris. A Espanya, el Departament de Filologia Anglesa i Alemanya de la Universitat de València entre els anys 2007-2011 (M. Alcantud Diaz, A. Brigido Corachán, P. Bou Franch, B. Clavel-Arroitia, M. Fuster Márquez, S. Maruenda-Ballester, G. Zaragoza Ninet) juntament amb la Universitat de Barcelona (G. Londoño i J.L. Rodríguez-Illera) i el col·legi Maria Auxiliadora (R. Palomo Martín) són pioners en la seua aplicació en l'àmbit educatiu i els seus resultats es poden veure en la xarxa (cf. Palomo, Gregori, Alcantud 2010).

El segon tipus de relat que més s'ha desenvolupat és el personal. Les històries personals són d'especial interès social ja que permeten desenvolupar i contar històries i transmetre opinions a membres de diferents grups i comunitats. Robin (2005) fa una selecció i resumeix en huit categories bàsiques que trobem en els relats personals:

- a) Persones/personatges: inspirats en el significat que li atribuïm a les relacions amb els demés.

- b) Memòries: de gent que ja no és amb nosaltres. Estes històries estan plenes d'emoció i tenen un paper important en el procés de superar la pena.
- c) Esdeveniments en les nostres vides (aventures o èxits).
- d) Llocs importants en la nostra vida: la nostra casa, la ciutat i les experiències que ens connecten amb la comunitat de la qual formem part.
- e) Accions o el que fem: en estos relats es conta el valor i significat que atribuïm al nostre treball, professió o estudis.
- f) Recuperació: il·lustren com superem obstacles y reptes en les nostres vides.
- g) Històries d'amor.
- h) Descobriments.



#### 4. Elements de l'estructura dels relats digitals.

El *Center for Digital Storytelling* (CDS) (Lambert 1997) fa una descripció dels set elements dels relats digitals que són necessaris en l'elaboració d'un relat digital i que resumim a continuació:

En primer lloc 1) el punt de vista de l'autor: contem històries perquè volem exposar el nostre punt de vista personal sobre alguna cosa/algú. Pot ser que oblidem històries, però no la seua intenció o la moral. Este anirà acompanyat 2) del regal d'una veu: la majoria dels relats digitals apareixen amb una veu en *off* que enriqueix la història. A més, la història o relat partirà d'una 3) complicació o acció desencadenant del relat que comportarà una 4) tensió dramàtica: el CDS utilitza el model narratiu de desig-acció- (in) compliment del desig. De manera que la lluita entre u mateix i aquells que intenten evitar que es complisca el nostre desig crea una tensió dramàtica (Lambert 1997). Addicional-

ment, el mateix autor haurà de decidir sobre 5) el ritme de la narració: un ritme lent suggerirà contemplació, romanticisme, relaxació o plaers senzills. Mentre que un ritme ràpid amb un canvi d'imatges ràpid, o música amb ritme ràpid pot suggerir nerviosisme, exasperació, excitació (Lambert 2007). Finalment, i, a més dels elements multimèdia que puguem haver afegit (moviment, vídeos, etc.) és essencial 6) el so. Lambert (2007) argumenta que el so és poderós i que és un fet que la música canvia la nostra relació davant qualsevol situació i reforça l'impacte emocional en qualsevol escena, de cine per exemple. Finalment, i durant tota l'elaboració del relat, es tindrà en compte 7) l'economia. El CDS argumenta que contar històries amb imatges, comporta economitjar en el llenguatge, ja que este es complementa amb la juxtaposició d'imatges i so.



#### 5. Relat Digital: Eines per a elaborar un relat digital.

Els elements multimèdia que s'utilitzen són bàsicament: gràfics, vídeo, animacions, text, fotos, àudio. Els programes d'ordinador es caracteritzen, com ja hem dit, perquè són de fàcil utilització. Per exemple: per a PC: *Photostory 3* o *Fotos narrades*; *Windows movie maker*. Per a Macintosh: *iMovie*, *Memory Miner 2.0* i molts altres que apareixen contínuament i la majoria de forma gratuïta amb l'objectiu de facilitar el contar la teua pròpia història. En quant al so i a la manipulació d'imatges, qualsevol que permeta modificar al seu gust (*Audacity*, *Photoshop*, *iLife Tools*, *iLife photos*).

Una de les premisses fonamentals entre els seguidors del gènere és, però, que la tecnologia és secundària i per més que incloquem elements multimèdia, sense una bona història no tindrem mai un bon producte final. És necessari que contem una història que signifiqui alguna cosa, primer per a nosaltres i després per al públic al qual la destinem.

#### 6. El procés d'elaboració.

Els experts en este gènere insisteixen en la importància del taller (*Story Circle*) on els professionals i els participants s'ajuden mútuament en l'elaboració del relat. La duració del taller depèn sempre de les necessitats del grup al qual s'està instruïnt i pot variar entre 1-5 dies o 4 hores (intro-

ducció al concepte de relat digital mateix) o el que és el mateix, tant com els participants ho desitgen. A mode de referència resumim les paraules de Goldbard (2006: 154), qui defineix d'esta forma els èxits del projecte de relat digital que es va portar a terme amb èxit en una comunitat (cf. Lambert 2009).

1. Col·laboracions amb la comunitat que comporten no sols instrucció i ajuda sinó aprenentatge recíproc per les dues parts.
2. Els participants es veuen co-directors en el procés, amb l'ajuda dels facilitadors.
3. Els participants senten que han augmentat en coneixements, incloent, l'ús de materials mediàtics que han utilitzat per a elaborar els relats.
4. Els participants senten que han expressat el que volien comunicar amb el projecte mencionat.
5. Els participants senten que les seues pròpies necessitats i les de fer públic el seu treball s'han complit.
6. Els participants es senten segurs i animats per a continuar fent projectes socials i culturals en el futur.

En conclusió, el relat digital personal beneficia als que l'utilitzen per a contar les seues històries personals per tractar-se d'un procés en el qual s'integren tècniques tradicionals amb l'ús de noves tecnologies. Les avantatges són múltiples, tant a nivell individual com en el contingut, participació i integració, ja que el participant està usant una sèrie d'eines que promouen la seua pròpia expressió i la seua ampliació de coneixements a la vegada que incorporen noves tecnologies. Este gènere ajuda a exercitar el procés de síntesi i capacitat comunicativa dels participants: és un gènere personal i flexible, que pot ser utilitzat tant professionalment (ex. En programes educatius contra les drogues; educació) o bé com a mera eina d'entreteniment. Ofereix una participació sense límits ni preselecció d'autors, i gràcies a Internet; ens permet de manera fàcil i senzilla, crear un producte propi i compartir-lo amb la resta del món en a penes segons per a que els altres l'escolten i el vegem.

En resum, i recollint les paraules de Daniel Meadows, els relats digitals: són "*short, personal multimedia tales told from the heart... The beauty of this form of digital expression... is that these stories can be created by people everywhere, on any subject, and shared electronically all over the world*". És a dir: són contes curts multimèdia contats amb i des del cor... la bellesa d'esta forma d'expressió digital... és que estes històries poden ser creades per gent de totes les parts, sobre qualsevol tema, i compartir-les electrònicament en tot el món".

**Carmen Gregori Signes i Maria alcantud Díaz**, són professores d'IULMA: Universitat de València.

## REFERÈNCIES

Álvarez Mur, A. 2001. *Análisis de la oralidad: una poética del habla cotidiana. Estudios de Lingüística Española*. Volumen 15 (2001). ISSN: 1139-8736. Depósito Legal: B-35784-2001 <http://elies.rediris.es/elies15/index.html#ind>

Alcantud Díaz, María (2008) "Experiència en filologia anglesa: portafolio electrònic i relat digital" València. Open ACS. Jornades sobre l'ús de software lliure en educació superior. Servei d'informàtica, vicerectorat de postgrau i vicerectorat de convergència Europea i qualitat de la Universitat de València. ISBN es: 978-84-691-8447-9.

Alcantud Díaz, M. (2010). "*El relato digital educativo como herramienta de incorporación de las nuevas tecnologías a la educación superior: una experiencia práctica en filología inglesa*". *Lenguaje y textos*, ISSN 1133-4770, N° 31, pags. 35-48.

Alcantud Diaz, María. (2010) "*El relato digital educativo como herramienta de incorporación de las nuevas tecnologías a la educación superior: una experiencia práctica en filología inglesa*". *Revista Lenguaje y textos* N° 31 ISSN 1133-4770, pags. 35-48.

Alcantud-Díaz, M. & A. Ricart-Vayá. (2011). *Digital storytelling in English for tourism: a new way of bridging the gap between university and the professional World. Unpublished talk presented at I Congreso Internacional de Turismo y Lenguas Extranjeras*. Palma (Mallorca) del 14 al 15 d'abril de 2011

Alcantud Diaz, María (2011) "A new way of creating detectives short stories as an example of getting language and literature in contact". In *Multiple voices in Academic and professional discourse: Current issues in Specialised language research, teaching and new technologies*. Cambridge Scholars Publishing. Pending Publication.

Barrett, Helen C. (2004) *Tutorials for Digital Storytelling*. [updated September 6, 2007] <http://electronicportfolios.com/digistory/index.html>

Bernard R. Robin, Ph. D. (2007) <http://www.coe.uh.edu/digital-storytelling/introductionroduction.htm> [1 Abril 2007]

Berenguer, X. (1998) *Historias por ordenador*. <http://www.iaa.upf.es/~berenguer/textos/histor/narrc.htm>. [Publicat en català en Serra d'Or, juliol-agost 1998]

Center for Digital Storytelling is <http://www.storycenter.org/index1.htm>. A California-based non-profit 501(c)3 arts organization [1 d'abril 2007]

DeSimone, M., Scott S., Lambrides L. 2006 (November 7). *Digital Storytelling. The New Literacy*

Guillén, C. 1985. *Entre lo uno y lo diverso*. Barcelona: Grijalbo.

Gregori-Signes, Carmen. 2011. *Community Digital Stories: A Corpus Analysis*. III Congreso Internacional de Lingüística de Corpus las Tecnologías de la Información y las Comunicaciones: Presente Y Futuro en el Análisis de Córpora. Departamento de Lingüística Aplicada. Universitat Politècnica de València, 7-9 d'abril de 2011.



- Gregori-Signes, Carmen. 2011. *Digital Storytelling: a powerful tool for creating your own stories*. Seminario de Formación Permanente. Universitat Jaume I: Castelló, març 2011.
- Gregori-Signes, Carmen. 2010. *El relato digital desde una perspectiva socio-educativa*. Jornada <<Creando Relatos Digitales>>. Barcelona, 21 març 2010. Edulab, Universitat de Barcelona. <http://greav.net/pdf/ProgramaJornadaCreandoHistoriasDigitales.pdf>
- Gregori-Signes, Carmen. 2010. *Digital Storytelling and Tourism. I Workshop on English Tourism and ICT*. 21 desembre 2010. Universitat de València.
- Gregori-Signes, Carmen. 2010. *Digital Storytelling on the World Wide Web*. Unpublished talk International Conference "Interdisciplinariiedad, lenguas y TCI" Valencia, Valencia, 10-12 March. IULMA. Institut Interuniversitari de la Comunitat Valenciana.
- Gregori-Signes, Carmen. 2010. *Socio-political digital storytelling as a critical device*. XXVIII AEDEAN International Conference Universidad de Almeria, novembre 10-12.
- Gregori-Signes, Carmen. 2009. *Experiencias con el relato digital desde una perspectiva del análisis crítico del discurso*. Noviembre 2009, Universidad de Vitoria.
- Gregori-Signes, Carmen y Alcantud Díaz, María. 2009. *Curso "Relato Digital Educativo" organizado por el Colegio Oficial de Doctores y Licenciados de Valencia*. 30 i 31 d'ctubre de 2009. Duració 10hores.
- Gregori-Signes, Carmen y Alcantud Díaz, María. Conferència "El relato digital". Seminari ECTS per a professorat (implantació del crèdit europeu), 12 maig de 2009. Universidad de Jaén.
- Gregori-Signes, Carmen. 2008. *Digital Storytelling within the Common European Framework. I Congreso Internacional De Interacción Comunicativa y Enseñanza de Lenguas*. 18, 19 y 20 de Septiembre 2008. Escola de Magisteri. Universitat de València.
- Gregori-Signes, Carmen. 2008. **Digital Storytelling as an Action-based Task**. XXII Congrés Internacional AEDEAN 2008. Mallorca, 15-19 novembre 2008. Universitat de les Illes Balears.
- Gregori-Signes, Carmen. 2008. *Integrating the old and the new: digital storytelling in the EFL Classroom*. Greta 16 (1/2), 43-49. [http://gretajournal.com/http://gretajournal.com/wordpress/wp-content/uploads/file/2008\\_9.pdf](http://gretajournal.com/http://gretajournal.com/wordpress/wp-content/uploads/file/2008_9.pdf)
- Gregori-Signes, Carmen. 2008. *Practical uses of digital storytelling*. INTED2007 Proceedings. ISBN: 978-84-611-4517-1. Available at [http://www.uv.es/gregoric/DIGITALSTORYTELLING/DIGITAL\\_STORY\\_INDEX.html](http://www.uv.es/gregoric/DIGITALSTORYTELLING/DIGITAL_STORY_INDEX.html)
- Gregori-Signes, Carmen. 2008. Dos Proyectos para el eportfolio: el relato digital y aprende cantando. 2008. Publicació en CD de "Jornada Nacional sobre Estudios Universitarios: dels projectes de convergència a la realitat de los nous títols", 15, 16 y 17 de setiembre de 2008. Available at [http://www.uv.es/gregoric/DIGITALSTORYTELLING/DIGITAL\\_STORY\\_INDEX.html](http://www.uv.es/gregoric/DIGITALSTORYTELLING/DIGITAL_STORY_INDEX.html)
- Gregori-Signes, Carmen. 2007. *El Relato Digital en el Aula*. XXI Congreso Internacional AEDEAN 2007. La Coruña 16-19 novembre 2007. Universidad de La Coruña.
- Hartley John, McWilliam Kelly (Eds.) 2009. *Story Circle. Digital Storytelling Around the World*. Blackwell Publishing 307 pages. ISBN: 978-1-4051-8058-0.
- Holtzman, Steven. 1997. "Digital mosaics. The aesthetics of cyberspace". Touchtone: NY., 1997.
- Lambert, J. 2009. *Where it all started: the Center for Digital Storytelling in California*. En Hartley, J. & McWilliam, K. 2009. *Story Circle*. Oxford: Wiley-Blackwell, p. 79-90.
- Lundby Knut. 2008. *Digital Storytelling, Mediatized Stories: Self-representations in New Media*. Peter Lang Publishing Group 52 (52) 313 pages. Series: Digital formations Publisher: Peter Lang Publishing. ISSN: 1526-3169. ISBN: 978-1-4331-0273-8.
- Lindsey, C. 2007. *Handout for Digital Storytelling*. [www.texaschoolmarm.net](http://www.texaschoolmarm.net)
- Londoño, Gloria y Rodríguez José Luis. 2009. *Los relatos digitales y su interés educativo*. [en línea]. Disponible en: <http://eft.educom.pt/index.php/eft/article/view/81/62>.
- Meadows, Daniel. 2003. "Digital Storytelling- Research-based Practice in New Media." *Visual Communication* 2(2):189-193.
- Paul, N. and C. Fiebich 2005. "The Elements of Digital Storytelling" [Internet document available at <http://www.inms.umn.edu/elements>]
- Robin, B. R. 2005. <http://www.coe.uh.edu/digital-storytelling/introductionroduction.htm> [1 Abril 2007]
- Robin, B. R. 2006 *The Educational Uses of Digital Storytelling*. <http://www.coe.uh.edu/digital-storytelling/evaluation.htm>
- Rodríguez Ruiz, J. A. 2007 *¿El relato digital, un nuevo género?* [http://www.javeriana.edu.co/relato\\_digital/index.htm](http://www.javeriana.edu.co/relato_digital/index.htm) [1 Abril 2007]
- Rodríguez Ruiz, J. A. 2007 *¿El relato digital, un nuevo género?* [http://www.javeriana.edu.co/relato\\_digital/index.htm](http://www.javeriana.edu.co/relato_digital/index.htm) [1 Abril 2007]
- Luntby, K. 2008. *Digital Storytelling, mediatized stories*. New York: Peter Lang.
- Zaragoza Ninet, M<sup>a</sup> Goretti and Anna Brígido Corachán (2011). "Creative Evaluation of Communicative Competence through Digital Story" *The Grove: Working Papers in English Studies*, 18.



**ARTE Y  
DECORACIÓN**  
**E. GARCÍA**

**C/ BERLIN, Nº 17 A  
Poligono Ind. MAS DE TOUS  
LA POBLA DE VALLBONA  
Telf. 662136971**

Realizamos fallas.  
Proyecciones en gulite.  
Piedras en volumen.  
Grandes cascadas con agua.

**Fallas realizadas:**

- \*Falla Plaza de l'Hort de la Pobla de Vallbona  
nueve años, 6 obteniendo el 1er. Premio.
- \*Falla Josep Antoni de L'Eliana, cuatro años.
- \*Falla Cortes Valenciana de Turis, catorce años.
- \*Falla Ramón y Cajal de Chiva, diez años.

**Trabajos realizados en proyección de gulite:**  
Centro comercial el Osito, Maxi Zoo, cascada de altura con agua.

Restaurante Nueva York.  
proyección a media altura en piedra, sillería en la barra  
y estucos en todo el restaurante.

Realización de la película transformers 3,  
el robot en termoconformado de un tamaño de 3 mts., para toda España.

# Guia Comercial









- CONSTRUCCIONES
- REFORMAS
- PISCINAS

CONSTRUYE  
**adolfo cambra, s.l.**

C/. Molino, 23 • 46183 L'ELIANA

Teléfonos: 962 74 35 57

660 386 766 - 660 386 773

---

**ASESORIA PLAZA PICASO**

ASESORIA FISCAL, LABORAL Y CONTABLE

ANA BELEN GIL FOGUE  
GERENTE

C/ Enric Valor, 23 - 12<sup>a</sup>  
46133 MELIANA - VALENCIA

Tel. y Fax: 96 149 26 18  
Móvil: 661 813 407

# andrés

EQUIPAMIENTO INTEGRAL

en el hogar

COCINAS | BAÑOS | PUERTAS | EMPOTRADOS



Fabrica y Exposición. Avd. del Recreo, 3 · L'ELIANA  
46183, (Valencia) Tel/Fax: 96 274 07 04



# ASSESSORIA

## T O R R E N T

### FISCAL - LABORAL - COMPTABLE

---

C/Molí, 2 - 1º  
46183 L'ELIANA (València)  
Tels. 96 274 17 05 - 96 274 08 23  
Fax 96 275 09 97  
E-mail: [torrent@astorrent.com](mailto:torrent@astorrent.com)

---

# Bar Bocatería Miguel

Prueba nuestro  
ESPECIAL DE  
LA CASA



ABRIMOS A PARTIR  
DE LAS 18 H.  
C/Villamarchante,2  
L'ELIANA(Valencia)  
**☎ 96 274 41 75**

# *En L'Eliana, como y cuando usted quiera.*

Ahora usted puede operar con el Banco de Valencia de la forma más fácil, rápida y cómoda a través de sus **Tarjetas VISA** y **4B-MasterCard**, utilizando la **Banca Electrónica** o llamando a la **Línea Telefónica** del Banco de Valencia.



**Tarjetas VISA y 4B-MasterCard**



**902 33 93 3**

En **L'Eliana**, le informamos en:

**Purísima, 6 • 96 275 02 07**



**[www.bancodevalencia.es](http://www.bancodevalencia.es)**



**BANCO DE VALENCIA**

HELADOS Y GRANIZADOS

# Bar TORRENT

CAPRICHITOS MUY SABROSOS

*Especialidad: Merengada*

PLAZA PAÍS VALENCIÀ, 16  
Tel. 962 74 01 10  
46183 L'ELIANA - VALENCIA



## BAR CASA ENRIQUE

*Enrique López  
Conchi Melero*

---

ALMUERZOS Y MENÚS DIARIOS

C/ Valencia, 49 - 46183 L'ELIANA (Valencia) - Tel. 962 75 08 37



● PELUQUERIA

● RAYOS UVA VERTICAL

● MANICURA Y PEDICURA

● MAQUILLAJE

● VENTA DE PRODUCTOS  
LINEA PROFESIONAL

*Begoña Balaguer*

P E L U Q U E R I A  
Y E S T E T I C A

CITA PREVIA - Plaza Pais Valencià, N°6 Bajo • 46183 L'Eliana Valencia



962 741 562



962 741 562



bego.balager@terra.es

**HACEMOS:**  
MOJITOS  
CAIPIRINHAS  
BATIDOS  
TE'S ESPECIALES



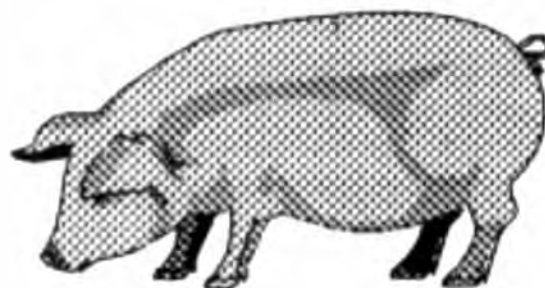
AVDA/ CORTS VALENCIANES, 14  
L'ELIANA

# *Excepcional*

Avda. Alcalde Enrique Daries, nº 12 – L'Eliana.

---

## Carnicería



## Ramón Marco

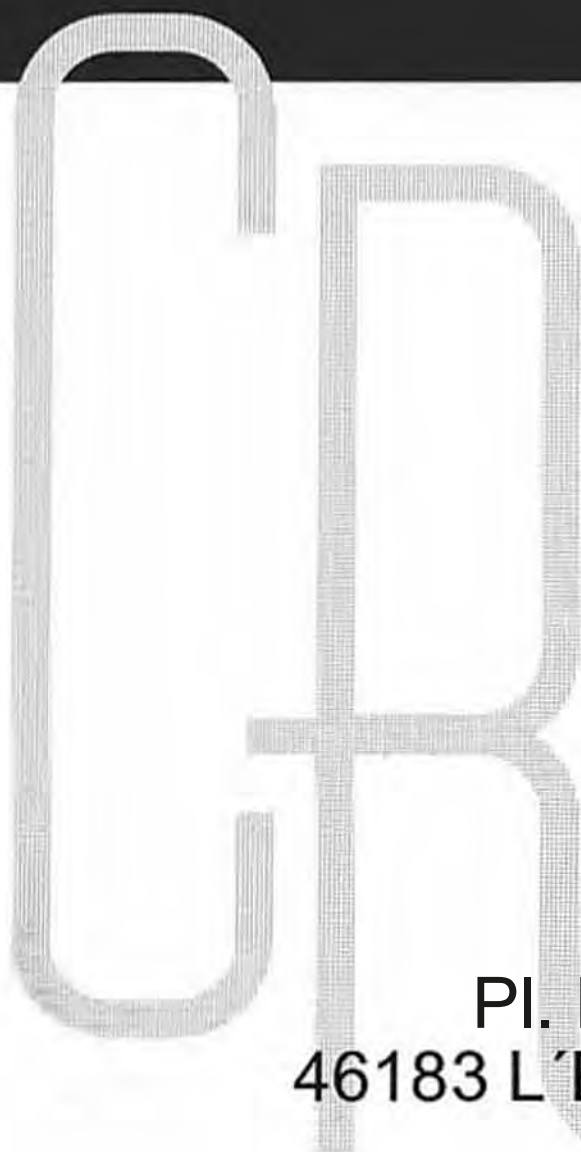
**Especialidad en CORDERO y EMBUTIDOS CASEROS**

C/. Palacio, 23 • Tel.: 96 165 63 67 • L'Eliana • Valencia



CARMEN ROMÁN

CORREDOR DE SEGUROS  
Autorización D.G.S. VP-2008-02



Pl. País Valencià, 4  
46183 L'Elia - Valencia  
Tlf. 962 758 650  
Fax 962 741 381  
M. 658 807 146

carmen@seguroscroman.es  
www.seguroscroman.es



**CARNICERIA - POLLERIA**

# QUINO

**SERVICIO A DOMICILIO**

**Corderito lechal    Pollo campero    Carnequina: Potro**  
**Chuletón de Ávila    Cabritillo    Caballo**

**Especialidad en embutido casero y hamburguesas**

Longanizas rokefort con habas y blanco y negro

**Gran surtido en rellenos**

**Mercado Municipal, paradas 26 y 27**

C/. Mayor, nº 5 • 46183 L'Elia (Valencia)

Tel. Carn. 96 274 14 19 • Tel. Casa 96 165 23 27 • Móvil 699 83 74 34

---



## Vicente Marco

**ESPECIALIDAD EN EMBUTIDOS**

C/. Mayor, 24 – Teléfono 962 74 02 22 – L'ELIANA



# **CENTRE ÒPTIC**

# **L'ELIANA**

**Belén Valero**  
**OPTICO DIPLOMADO**  
**TU CENTRO VISUAL MAS CERCANO**

**C/ Marqués De Cáceres, 20**  
**46183 L'Eliana - 961 656 902**  
**centroopticleliana@hotmail.com**



centro medico  
**ALBORAYA**

**SEGURO ESCOLAR**

c/ Olocau, 6 bajo dcha.  
46183 La Eliana (Valencia)  
Tel.: 96 202 97 22

Clínica Depilación Láser



Medicina General · Pediatría / Puericultura · Análisis clínicos · A.T.S.  
Rehabilitación · Alergia · Cardiología · Dermatología · Endocrinología  
Nutrición · Ginecología / Obstetricia · Otorrinolaringología  
Oftalmología · Psicología · Podología · Traumatología · Urología

**Benisanó, 11 - 46183 La Eliana (Valencia)**

**Tel. 96 165 64 04 • Fax 96 165 64 44**

**[www.centromedicopasarela.es](http://www.centromedicopasarela.es)**





Especialistas en limpieza, desmanchado y planchado de todo tipo de prendas:

- Trajes regionales
- Trajes de Novia
- Trajes de Comunión
- Edredones y mantas
- Alfombras
- Piel

Pregúntanos por lo que necesites:

- Punto de Cruz
- Hilos, cintas y lazos
- Agujas
- Medias
- Rodilleras, coderas ...
- Cremalleras
- Composturas y arreglos de textil y piel.



Estampamos y personalizamos camisetas y toda clase de prendas textiles (EQUIPAJES DEPORTIVOS, UNIFORMES ...)

**HEMOS AMPLIADO NUESTROS SERVICIOS PARA OFRECERLE UN MEJOR CUIDADO PARA TODAS SUS PRENDAS.**

**ESTAMOS EN C/FRANCISCO ALCAIDE, 25 – TLFO 961655409**  
**marycarmentres@gmail.com**



## CLINICA DE FISIOTERAPIA

*M.<sup>a</sup> Carmen Velasco Carrasco*

DIPLOMADA EN FISIOTERAPIA

NºCOLEGIADO 805

- Unidad Patología Vertebral
- Unidad Traumatológica
- Unidad Reumática
- Unidad Neurológica
- Unidad Respiratoria
- Unidad Vascular

**TERAPIA MANUAL Y OSTEOPATÍA**  
**ELECTROTERAPIA**

c/ Las Nieves 15  
46183 L'ELIANA (Valencia)

Tel. 96 274 38 75  
Previa petición cita.



C/ FUERZAS ARMADAS, LOCAL 9 L'ELIANA (VALENCIA)

TELF: 96 275 84 84



AVDA. CORTS VALENCIANES  
Nº 24 L'ELIANA (VALENCIA)



# CLINICA - LABORATORIO

Dr. Ramón del Valle Pérez

## MÉDICO ESPECIALISTA EN:

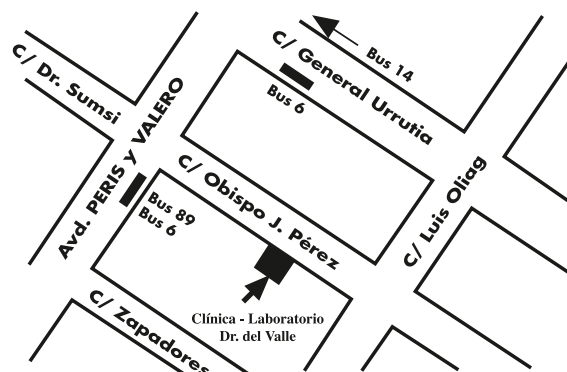
- ANÁLISIS CLÍNICOS
- HEMATOLOGÍA
- BIOQUÍMICA CLÍNICA

## - ASISTENCIA PRIVADA y COLECTIVOS DE COMPAÑÍAS DE SEGURO LIBRES:

- ADESLAS
- MEDIFIATC
- ARESA
- ONCE
- ASISA
- PREVIASA
- CAJA-SALUD

- REVISIONES DE EMPRESA
- LABORATORIO DE TÉCNICAS ESPECIALES

CENTRO ACREDITADO  
POR LA CONSELLERIA  
DE SANIDAD Y CONSUMO



*C/ OBISPO JAIME PÉREZ, nº 4. Bajo.  
46006 Valencia*

*Telf.: 96/ 374 80 43 - Fax: 96/ 374 80 43*

---

---

 **decorém**  
pintures

pintures per a la decoració

belles arts i manualitats

Carrer Olocau, 5 local K  
46183 L'ELIANA (Valencia)  
Spain  
Tel 962 027 146

info@decorém-bellasartesymanualidades.es  
TIENDA ONLINE:  
www.decorém-bellasartesymanualidades.es





# COMES



*Pâtisserie i forn*

**ESPECIALITAT:**

**PASTISSERIA SALADA**

**TARTES I REPOSTERIA**

[www.comespatisserie.com](http://www.comespatisserie.com)

Dimecres i Dissabte Pans Especials

Pa Gallec i de Sègol



**Pâtisserie i cafeteria:**

**AVINGUDA ALCALDE ENRIQUE DARIES, 2-Tel. 961 65 56 34**

Puríssima, 4 – Tel. 962 74 01 15 – L'ELIANA (València)  
Poeta Llorente, 16 – Tel. 962 761 469 – LA POBLA DE VALLBONA

**mont  
cale**  
RESIDENCIAS

## RESIDENCIAS

La gestión del centro Montcalet está a cargo de profesionales con una amplia experiencia en el sector de residencias de tercera edad, un gran bagaje profesional y las mejores condiciones de trabajo y equipamiento.

**confort y espacios exteriores**  
que proporcionan una estancia  
cómoda y agradable



**situación privilegiada**  
en el pulmón verde de L'Eliana

## CENTRO DE DÍA

El centro de día Montcalet es un centro para personas mayores dependientes ubicado en el pulmón de la L'Eliana, una ubicación única donde el entorno y el cuidado de nuestros profesionales conseguirán entregarle el cariño y calidad de vida que nuestros mayores se merecen.

**mont  
cale**  
CENTRO DE DÍA

# deXora

*mobles*



C/ Valencia, 41  
46183 L'Elia, (Valencia)

Tel. 96 272 51 73

Fax 96 272 52 14

dekoramobles@hotmail.com



## MANUEL ÁLVAREZ

ESPECIALIDAD EN PISCINAS Y RIEGOS POR ASPERSIÓN  
PRODUCTOS PARA PISCINAS

General Pastor, 20 - Tel./ Fax 962 74 23 94 - 46183 L'ELIANA (Valencia)



**DEPOSITO DE BEBIDAS**  
**Montaner**  
**A. NAVARRO CASTELLANO**



**VINOS A GRANEL**  
**VINOS - CERVEZAS - AGUA - REFRESCOS**  
**VENTA AL DETALL**

C/ Doctor Peris, 50 (Fte. Cuartel de Guardia Civil) - Tel. 96 276 09 49 - LA POBLA DE VALLBONA



## **DEPURADORES V. MATA**

### **PISCINAS Y FONTANERÍA EN GENERAL**

- DESCALCIFICADORES
- RIEGOS
- ÓSMOSIS
- ACCESOL
- CALEFACCIÓN
- SANITARIOS
- FONTANERÍA
- BOMBAS PRESIÓN
- BOMBAS PISCINA
- CALENTADORES
- PISCINAS

C/ General Pastor, 29 bajo - 46183 L'ELIANA (Valencia)  
Tel. **96 202 95 66**

# **Domenech**

## **FRUTAS Y VERDURAS**



### **HORARIO:**

**Lunes a Viernes**  
**8:30 h. - 14:00 h.**  
**17:00 h. - 20:30 h.**

**Sábados**  
**8:00 h. - 14:00 h.**

**C/. Valencia, 23 izq. - L'Eliana**  
**Tel. 96 165 65 78**



# EFECTOS ESPECIALES

*Boutique Colecciones Privadas*

**HOMBRE Y MUJER**

*C/.Francisco Alcayde, 15*

*96 165 51 17*

*46183 L'ELIANA (VALENCIA)*

## El Carrer de Eric

**elcarrerdeeric.com**

Gesmils 35 bajo

tel 962 743 203

crepería  
pizzería





# EL CELLER

(Edif. Pasarela)  
C/F. Armadas s/nº  
La Eliana  
Reservas 96.274.34.92



## DAIKIN

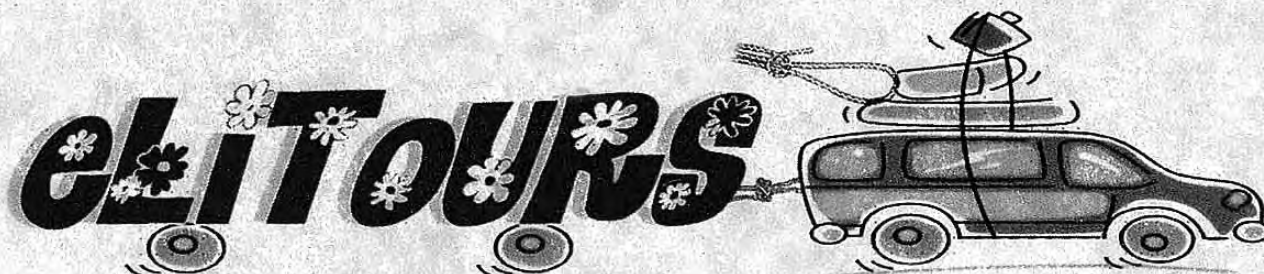


## ELICLIMA, S.L.

CLIMATIZACIÓN LÓGICA

- CLIMATIZACIÓN PISCINAS
- AIRE ACONDICIONADO
- FRIO INDUSTRIAL
- SISTEMAS DE CALEFACCIÓN

AVDA. DE LES CORTS VALENCIANES, 39 L'ELIANA  
TEL. 962 74 22 22 - FAX 962 75 09 90 - Móvil 669 857 891



C/. Marques de Cáceres, nº 56-B  
46183 LA ELIANA (Valencia)  
E-mail: elitours@ono.com

Tel.: 96 202 92 85  
96 202 92 86  
Fax : 96 202 92 84



## ENRIQUE DESCO, S.L. SERVICIOS

CONTENEDORES ESCOMBROS  
PALAS  
GRUA  
MINIEXCAVADORA  
DESAGÜES Y POZOS CIEGOS  
MATERIALES DE CONSTRUCCIÓN

TEL. 961 65 52 85

Ctra. de la Pobla s/n • La Eliana • 46183 Valencia



# Esquivá

## Taller

Cristo del Consuelo, 16  
46183 L'Eliana (Valencia)  
Tel. 96 274 06 51

## Exposición y ventas

Avda. Camp del Turia, 2 B  
Tel. 96 274 00 97  
Fax 96 272 52 19  
E-mail [autoescriva@terra.es](mailto:autoescriva@terra.es)

---

# excavacions l'eliana s.l.u.



c/. vírgen del pilar, 25 - 1.ª  
tel.: 676 49 30 23  
Fax: 96 274 09 21  
apartado de correos n.º 289  
46183 l'eliana (valencia)  
[excavaciones-l.eliana@hotmail.com](mailto:excavaciones-l.eliana@hotmail.com)





# espectáculos alto palancia

STREPTÉASSE

CONCIERTOS

ORQUESTAS

FIESTAS INFANTILES

CARPAS, SILLAS, MESAS, ETC...

C/. Villarreal, Patio, 1, 3.º - 11.ª

Tel. 964 71 38 90

Móvil 609 26 24 88

12400 **SEGORBE**

(Castellón)

# Falomir

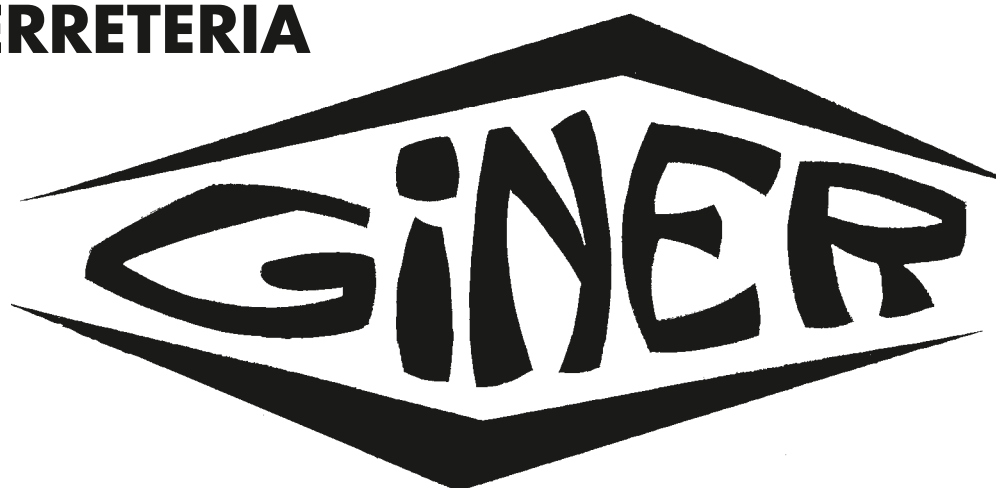
# juegos

C/ Tuéjar, 43

Tel.: 962 74 39 11 • Fax: 962 74 39 51

48183 LA ELIANA (Valencia)

**FERRETERÍA**



**ARTÍCULOS DE JARDINERÍA – ELECTRICIDAD – MENAGE**

**PINTURA – COPIAS DE LLAVES**

C/. FRANCISCO ALCAIDE, 9 - Tel. / Fax. 962 74 13 40 - LA ELIANA

---



fontanería

**Vicente Arnal Silvestre, S.L.**

- Saneamiento
- Grifería
- Equipos de depuración
- Riegos
- Calefacción
- Descalcificadores
- Instalaciones de gas

Valencia, 45 b. izqda.  
46183 LA ELIANA  
Tel. y Fax 962 74 17 38



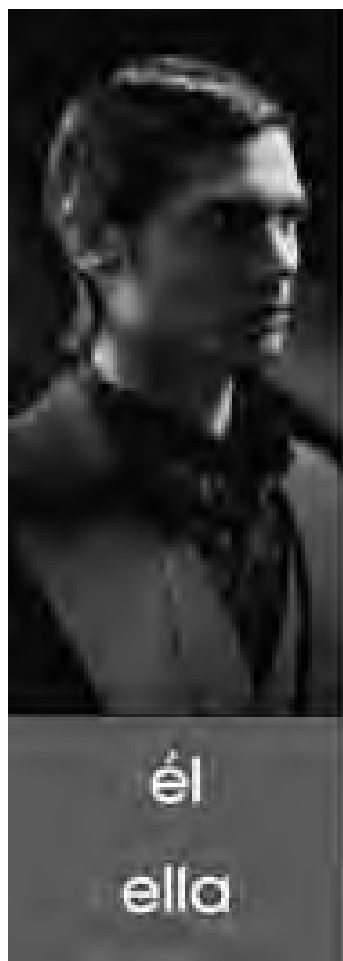


- ARREGLOS IGLESIAS.
- GRAN VARIEDAD RAMOS DE NOVIA.
- DECORACION DE INTERIORES EN FLOR NATURAL, FLOR NATURAL PRESERVADA, SECOS Y TELA.
- GRAN SURTIDO ARTICULOS DE REGALO.
- PLANTAS NATURALES, ETC.

C/. Marqués de Cáceres, 38  
46183 L'ELIANA (Valencia)  
Teléfono 962 74 08 92



[fornlescasetes@fornlescasetes.com](mailto:fornlescasetes@fornlescasetes.com)



francisco  
peláez

peluqueros

[franciscopelaez.com](http://franciscopelaez.com)

962 740 323

C/ Aye Mola, 2  
46183 L'Eliana

especialistas en  
extensiones  
forma  
color



GISAN ● ● ●

Papelería  
Librería  
Artículos de regalo



Estamos en la calle Gesmils, nº33, junto a consum, delante del colegio L'Oliveral (Virgen del Carmen) • Tel.: 96 111 56 68 - Móvil: 663 845 766

**Ven a vernos !!!**



# DEGINERPRINT

COMERCIALIZACIÓN DE PRODUCTOS GRÁFICOS

**Flexible  
rápido  
y fiable**  
servicio 24 horas

1. Elija producto    2. Configurar producto    3. Producción y colocación de datos

## Elija producto

Tarjetas de visita



Calendario



Libros, Catálogos.



Folleto grapado color



Hojas de archivador



Folleto B/N grapado



Encartes



Tarjetas postales



Folleto plegado



Carpetas



Papel de cartas



Sobre



Tarjetas en díptico



Poster



## SU NUEVO PORTAL DE IMPRESIÓN



**802 11 20 20**

• **ENVÍOS URGENTES:**

- LOCAL
- PROVINCIAL
- REGIONAL
- NACIONAL (ISLAS Y PENINSULAR)
- INTERNACIONAL

**VALENCIA OFICINA PRINCIPAL**  
**C/ MONASTERI DE POBLET 1 A N-III**  
**46930 QUART DE POBLET**  
**TEL 961536558 FAX 961549550**

**OFICINA PATERNA**

HALCOPATERNA C.B.  
C/ San Antonio, 37  
46980 PATERNA  
Tel.: 96 138 73 78  
e-mail: paterna@halcourier.com

**OFICINA LA ELIANA**

M<sup>a</sup> VICTORIA FUENTES  
Avda. Cortes Valencianas, 14  
Boulevard Virgen del Carmen, local E  
46183 LA ELIANA  
Tel.: 96 274 10 72  
e-mail: eliana@halcourier.com



**GRAU**

J. GRAU Y SUCESTORES, S.L.

A SU SERVICIO DESDE 1961



• **COCINAS • BAÑOS • DECORACIÓN •**  
**CONSTRUCCIÓN • LÁPIDAS •**

**Taller y Oficinas:**

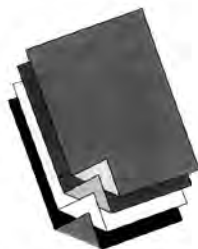
Ctra. Puebla de Vallbona - Benaguacil  
NUEVO ACCESO DESDE CAMÍ EN LA ROTONDA  
Apartado de correos: nº 177 - 46183 LA ELIANA (VALENCIA)

**marmolesgrau@yahoo.es**

TEL./ FAX: 96 273 08 66  
MÓVIL: 616 501 297  
46180 BENAGUACIL (VALENCIA)

IMPRESA • PUBLICIDAD • LONAS • ROTULACIÓN • CARTELERÍA  
DISEÑO GRÁFICO • IMPRESIÓN DIGITAL

G R Á F I C A S  
**LA ELIANA**  
**96 202 90 99**



**Nueva gerencia**

[www.graficaslaeliana.com](http://www.graficaslaeliana.com)

[info@graficaslaeliana.com](mailto:info@graficaslaeliana.com)



**C/MAYOR, 74 BAJO 46183 LA ELIANA**

---

# **HERBORISTERIA**

# **HERBASANA**

- Alimentación ecológica, verduras biológicas.
- Cosmética natural.
- Hierbas.
- Música

C/ Mayor, 4 Tel. 96 274 11 94 - 46183 L'Elia



# Ferretería **EL CLAU**



Ferretería, Bricolage, Jardinería, Herramientas,  
Material Electricidad, Cerrajería, Hogar.

Sábados, domingos y festivos ABIERTO.

C/ Olocau, nº1 bajo • 46183 l'Elia (Valencia)  
Tel.: 962 740 396 - e-mail: jcferreteriaelclau@gmail.com



**JAVIER  
ALVAREZ  
MAINERO**



*Grabaciones*



*Trofeos*



*Bandejas*



*Copas*



*Placas Conmemorativas*



*Medallas*



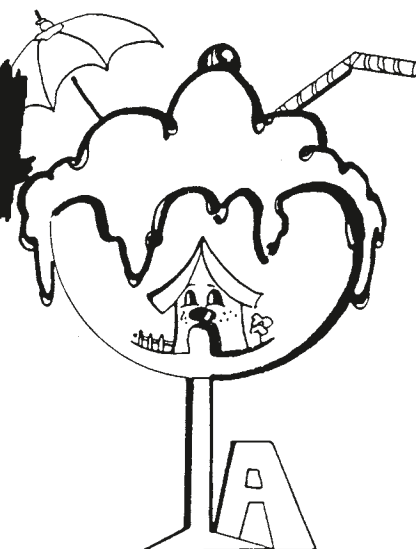
*Trofeos Falleros*

AVDA. GASPAR AGUILAR, 19 - TEL. Y FAX (96) 380 58 88 - 46007 VALENCIA

[jam@javialvarez.e.telefonica.net](mailto:jam@javialvarez.e.telefonica.net)

**HELADERÍA • CHOCOLATERÍA**

**LA CASETA**



Helados artesanos  
Horchata  
Granizados

Chocolate  
Churros  
Buñuelos

C/ General Pastor, 10 y C/ Mayor, 29 • Tel. 961 65 52 06 • L'ELIANA

---

**LA JIJONENCA**

*José Luis Mira*

*Helados artesanos  
Venta de turrone*



*C/ General Pastor, 31 • 96 165 59 48  
46183 L'Elia*



**MATRICULA  
CONTINUA**

**IDIOMAS**  
Ave María, 3  
tel. 96 274 26 11  
L'Elia

## **CURSOS INGLES**

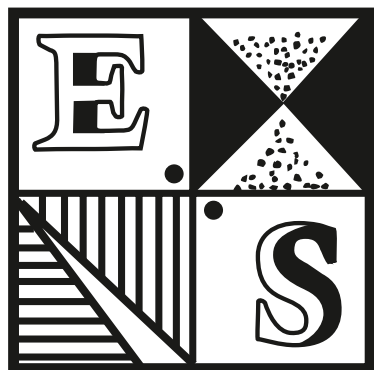
**FRANCES - ALEMAN - ESPAÑOL PARA EXTRANJEROS**

Apoyo audiovisual - Profesores nativos - Grupos reducidos - Adultos y niños  
Nuevas técnicas psicopedagógicas de aprendizaje  
Traducciones - Preparación para exámenes de la Escuela Oficial de Idiomas.

**INFORMACIÓN:**

**Ave María, 3 • tel. 96 274 26 11 • L'Elia**

---



**CONSTRUCCIONES  
Y REFORMAS**

# **L'Elia**

**SERVICIOS Y REFORMAS, S.L.**

**ALBAÑILERÍA  
FONTANERÍA  
ELECTRICIDAD**

**Mayor, 43 • Tel.: 96 165 52 76 • 46183**



Lotería  Nacional

La  Primitiva

La  Quiniela

Bono  Loto

# LOTERÍA Nº 2 L'ELIANA

SE ADMITEN ASOCIACIONES CLUBS,  
FALLAS, ETC.

PAGAMOS TODOS LOS PREMIOS

C/ GENERAL PASTOR, 11  
C. POSTAL 46183  
TEL. 962 75 04 56

---

**M G M** PROYECTOS  
INGENIERIA

**OFICINA TECNICA DE PROYECTOS**

**MIGUEL GIL MURGUI**

Calle Valencia, 3, 9.<sup>a</sup>  
Tel. 96 274 35 37 – Móvil 629 056 5 33

46183 L'ELIANA  
(Valencia)

# Administración de Lotería nº 13



Plaza Santa Catalina, 1  
Tel. 963 922 411 - 963 913 952 · Fax: 963 916 460  
[www.loteria13.com](http://www.loteria13.com) · 46001 VALENCIA

SO CHIC!

La moda que siempre has querido llevar

Urbana, cómoda, muy chic!

Tendencias que marcan estilo

**MARA**  
roba i complements

C/. General Pastor, 1 L'Eliaana Tel. 962 02 65 15



**Mantenimientos | Hardware | Software | Redes**

C/Cristo del Consuelo, 15  
46183 La Eliaana - Valencia  
Apdo. Correos 249

Tel. 96 275 80 12  
Fax. 96 165 66 68  
[www.melior-informatica.com](http://www.melior-informatica.com)







**CIVERA**  
**MARISQUEÍA**  
**RESTAURANTE**  
**FUNDADA 1967**

CIVERA Restaurante:  
C/ Mosén Femades, 10 - 46002 VALENCIA  
ABIERTO TODOS LOS DÍAS

 **963 529 764**  
**963 513 831**  
FAX: 963 465 050

**SERVICIO A DOMICILIO**  
**[www.civeraencasa.com](http://www.civeraencasa.com)**





# Monmenut

## Moda y puericultura

### Todo para tu bebé

- Moda y complementos de 0 a 6
- Canastilla, coordinados de cuna, minicunas, sábanas,...
- Mis primeros zapatitos.
- Las mejores marcas a tu servicio



akrkids



tuc  
tuc

CUQUITO



Pirulos



cambrass



leudes®

Foque

c/ Francisco Alcayde, 43  
46183—L'Eliaana—961656421

[www.monmenut.es](http://www.monmenut.es)



# FALLAS 2012



**MORDICK** ópticos

Avda Alcalde Enrique Daries, 5, L'Eliana Tel: 962744482 e-mail: [info@mordickopticos.es](mailto:info@mordickopticos.es)



# **HORNO PASTELERÍA**



**Especialidad en:**

**Pastas caseras**  
**Magdalenas**  
**Tartas**

Calle Mayor, 14 - Teléfono 962 74 02 07

Sucursal: Valencia, 47 - 962 74 33 57

LA ELIANA (Valencia)



# *MakeMake*

---

## Cafetería & Coctelería

Cl Francisco Alcaide, 8. L'Eliana. Tel 96202.64.94.

[www.makemake.es](http://www.makemake.es)

Especialidad en cocteleria, zumos naturales, y  
montaditos

Abrimos mañanas y tardes- noches

---

## PAPELERÍA LIBRERÍA

# Montaner

FOTOCOPIAS EN B/N Y COLOR

JUEGOS DIDÁCTICOS

ENCUADERNACIONES GUSANILLO

LIBROS DE TEXTO

e-mail: [pmontanercb@gmail.com](mailto:pmontanercb@gmail.com)

C/. MAYOR, 56 • Tel. 962 74 24 05 • LA ELIANA • Valencia

# peluquería CRISTINA

GABINETE DE ESTETICA Y RAYOS UVA

HORARIO:

de Lunes a Viernes: de 9 a 7

Sábados: de 8,30 a 2

*Cerrado Martes*

Francisco Alcaide.32

Tel. 96 275 1184

L'Elia (Valencia)



**ASESORES DE IMAGEN**

**PELUQUERÍA  
ESTÉTICA**

SEÑORA - CABALLERO - NIÑOS



**ESTILISTAS**

**HORARIO ININTERRUMPIDO**

DE LUNES A VIERNES:  
de 9'30 a 19'30h.  
SABADOS:  
de 9 a 14h.

**C/ VALENCIA N° 18, L'ELIANA ☎ 96 165 50 37**



PELUQUERIA Y SALÓN DE BELLEZA

**PASARELA** Encarna Gómez

en EDIFICIO PASARELA

Fuerzas Armadas, 5 bajo · Tel. 96 275 03 26  
L'ELIANA (Valencia)



Pescado y marisco fresco del día

En C/. Valencia, 19 (Esquina Molino)

Martes y jueves a partir de las 7 de la tarde.

Pescado de Lonja

Tel.: 96 274 08 05

Atenderemos con gusto sus encargos

crespopaya@yahoo.es

INDUMENTÀRIA ARTESANA  
HOME-DÒNA-XIQUET  
PILAR VALVERDE  
desde 1999  
C/. Virgen del Rosario, 3 Telf. 961 656 170 46183 L'ELIANA (Valencia)





# P i r o t e c n i a **C A B A L L E R**

Apartado de Correos, 39

46110 GODELLA (Valencia) SPAIN

Tel. 34 962 72 81 00 - Fax 34 962 72 81 18

FABRICA: Partida Baseta de la Guillema, s/n.

46160 LLIRIA (Valencia)

E-MAIL [p.caballer@vlc.servicom.es](mailto:p.caballer@vlc.servicom.es)



# APERITIVOS SELECTOS

# RAFA

Especialidad en papas, frutos secos, salazones y aceitunas

GRAN SURTIDO EN VINOS

C/ Santa Teresa, 3 • L'ELIANA

TEL.: 651 65 76 76

---



C/Benisanó, 3

46183 La Eliana

Tel. 962 742 925

Fax 962 758 411

[www.diazypons.asesoriaweb.com](http://www.diazypons.asesoriaweb.com)

ASESORÍA FISCAL LABORAL CONTABLE JURÍDICA

**SERVICIO A DOMICILIO  
GRATUITO**

**Portofino**

**PIZZERIA**

**DA CARLO**

**RESTAURANTE ITALIANO**



***Cocina al borno de leña***

**HORARIO SERVICIO A DOMICILIO:**

**pedido mínimo 10 €**

**12:00 A 16:00 Y 19:30 A 00:30**

**AVDA. CAMP de TURIA, 71**

**[FRENTE GASOLINERA]**

**L'ELIANA**

**TEL. 96 165 69 54**

**[www.pizzeriaportofinolaeliana.com](http://www.pizzeriaportofinolaeliana.com)**



*Raquel Artacho*  
*fotografía y diseño*

- Fotografía de niños
- Reportaje social
- Convenciones y congresos
- Publicidad

*Avda. Alcalde Enrique Daries, 1*  
*46.183- L'Eliana (Valencia)*  
*Tlf. 96 202 73 73*



# "UNO PARA TODO"

**Centros Privados de Educación Infantil, Primaria, Secundaria y Bachillerato**  
Matricula Abierta: **Curso 2011/12**

Empieza en nuestra Escuela  
y termina en **RIVAS~LUNA**

Infantil *Campanilla* con 1 año  
hasta la Universidad



*Campanilla*  
Centro de  
Educación Infantil  
(4 meses a 3 años)

**NUEVA AULA DE BEBÉS  
A PARTIR DE 4 MESES**

**Subvencionado**

Avda. de Italia 2 y 4, Urb. Santa Mónica - Ribarroja

**Información 96 275 07 05**

[rivasluna@telefonica.net](mailto:rivasluna@telefonica.net) / [eicampanilla@telefonica.net](mailto:eicampanilla@telefonica.net)

CONSULTE NUESTRA PÁGINA WEB

[www.telefonica.net/web/rivasluna](http://www.telefonica.net/web/rivasluna)



**RIVAS~LUNA**

**CENTRO CONCERTADO**

**Infantil II, Primaria, E.S.O., Bachillerato**



**PRÓXIMA AMPLIACIÓN DE  
INSTALACIONES DEPORTIVAS**

**PISCINA- PISTA DE ATLETISMO,  
PISTAS DE PADEL - CAMPO DE FÚTBOL...**

**C/ Eustaquio Segrelles 7, Urb. Montealegre - L'Eliana**

# Pequeko

PARC INFANTIL

CENAS

[www.pequeko.com](http://www.pequeko.com) / [info@pequeko.com](mailto:info@pequeko.com)

PIJAMA  
PARTY

CUMPLE  
AÑOS

PARQUE  
BOLAS

GUAR  
DERIA

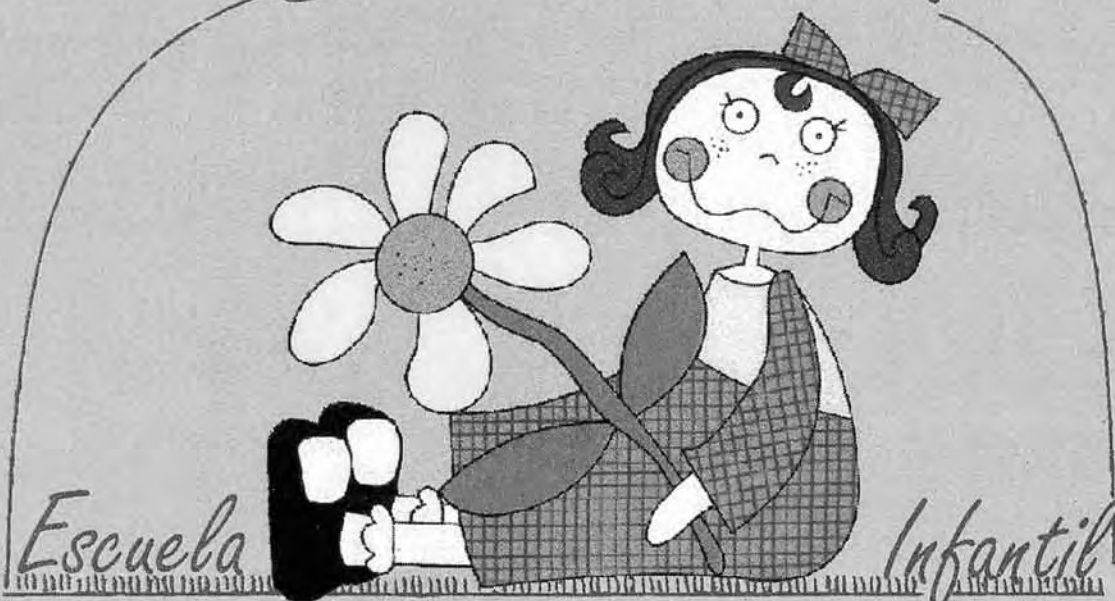
BAU  
TIZOS

TALLERES

COMU  
NIONES

**c/ Fuerzas Armadas, 23 - 46185 La L'Elia**

## Santa Clara



*C/ Mártires, 11 - 46183 La Elia*

*Tel. 96 274 06 20*



DIRECCION  
Anselmo Barrón

COCINA INTERNACIONAL

COMEDORES PRIVADOS

Autovia de Ademuz, salida 16. Urb. Montesano  
Apdo. Correos 26 - Tel. 962 74 00 56  
46183 LA ELIANA (Valencia)



|                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Para tu hogar</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Limpiezas</li> <li>Plancha</li> <li>Colada</li> <li>Internas</li> </ul>  | <div style="text-align: center;">  <p><b>SerHogarsystem</b></p> <p>HACEMOS MÁS FÁCIL SU VIDA</p> <p>C/ Fuerzas Armadas, nº 1, Local 11 - 46183 La Eliana</p> <p>Telf.: 96 202 97 17</p> </div> <div style="text-align: center;">  <p>Cuidado de mascotas</p> </div> | <p><b>Para tu familia</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Cuidado de niños</li> <li>Apoyo a enfermos en hospitales y geriatría</li> <li>Acompañamiento de personas mayores en hospitales</li> </ul>  |
| <p><a href="http://www.serhogarsystem.com">www.serhogarsystem.com</a> - <a href="mailto:shsvalencia2@serhogarsystem.com">shsvalencia2@serhogarsystem.com</a></p>                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |



**Tel: 607.226.228**

[www.taxilaeliana.com](http://www.taxilaeliana.com)

***Se admite pago con tarjeta***

**L'ELIANA**

**AEROPUERTO · VIAJES · MENSAJERÍA**

**Francisco Requena**

**SERVICIO TÉCNICO**

**L'ELIANA**

**VENTA Y REPARACIÓN**

T.V. - VIDEO - SONIDO - TELEFONÍA

ANTENAS - RELOJERÍA

PEQUEÑO ELECTRODOMÉSTICO



C/ General Pastor, n° 6-B • Tel. y Fax 961 65 63 76 • 46183 L'ELIANA Valencia

**Susi**

**CONFECCIONES**

**Y PAQUETERIA**

- Bordamos sus prendas
- Se hacen ojales
- Se forran botones
- Alquiler Maniquies

Avda. Alcalde Enrique Daries, 2

Tel. 962 74 32 82

LA ELIANA



**CALIDAD EN ALIMENTACIÓN**

***SERVICIO A  
DOMICILIO***

Plaza País Valenciano, 8 - Tel. 962 74 01 22 - 46183 L'ELIANA (Valencia)





**PLANCHA Y  
PINTURA**

Talleres  
**L A M A R**

JUAN A. LÁZARO MARTÍNEZ

C/. Bétera, 6  
46183 LA ELIANA (Valencia)

Tel. 96 274 20 61

---

# THATS

## LIBRERIA Y PAPELERIA

Avda. General Pastor, 31 - Tel. 961 65 50 06

46183 LA ELIANA



de ENCUENTRO



C/ Begoña, 3  
46183 L'Eliaana  
(Valencia)



**PO Box 169 · E46183 L´Eliana (Valencia) SPAIN**  
**Phone +34 962 740 932 · Fax +34 962 740 249**  
**[www.tigernuts.com](http://www.tigernuts.com) | [info@tigernuts.com](mailto:info@tigernuts.com)**







General Pastor, 13 L'ELIANA - Tel. 96 165 51 39 - 670 668 589

### CONFECCION DE CORTINAS

- TEJIDOS DE DISEÑO
- PANELES JAPONESES
- ESTORES - PAQUETOS Y ENROLLABLES
- ASESORAMOS EN DOMICILIO Y MEDIMOS GRATIS

### ROPA DE HOGAR

- COLCHAS
- NORDICOS
- SABANAS
- TOALLAS

VESTIMOS HOTELES, APARTAMENTOS Y HOGARES...A SU MEDIDA

---



- PERSIANES
- MOSQUITERES
- CANVI DE PANYS
- OBERTURA DE PORTES
- PORTES PLEGABLES

**TELF. 619 657 090**



*Joyeros Gemólogos*

San Vicente, 71, 1º, 2ª (Esquina C/Játiva)

Telf.: 96 394 21 17

Fax.: 96 394 47 00

46007 VALENCIA

A black and white photograph of a woman in a traditional, ornate white dress with lace and a long veil. She is smiling and looking down at her hands. The background is dark and moody, with some furniture visible. The text 'Xema Pedrós fotograf' is overlaid in a large, elegant serif font. Below it, the phrase 'Bones Festes' is written in a smaller, elegant script. At the bottom, there is a logo for 'Punt de imagen L'ELIANA' and contact information for the photographer.

**Xema Pedrós**  
*fotograf*

Bones Festes

Punt de imagen  
L'ELIANA

C/ Mayor 18 , L'Eliaña - València  
Tel. 96 274 23 31  
E-Mail. xemapedros@gmail.com



*Easy English Center*



**Profesores**

**Nativos y Licenciados**

*Tu Centro de Inglés en L'Eliana*

- Clases de Inglés a todos los niveles
- Centro Trinity College of London
- Actividades de Inmersión lingüística
- Viajes y Cursos a Irlanda

**C/ Fuerzas Armadas nº20**

**VEN Y PRUEBA GRATIS**

**96 202 67 07 / 639 20 92 34**



# FLAMES

## ABOGADOS

### HERENCIAS - DIVORCIOS ACCIDENTES TRÁFICO ALCOHOLEMIA

#### CIVIL

Herencias - Negligencias Médicas  
Vivienda - Arrendamientos - Desahucios  
Comunidad de Propietarios - Accidentes  
Embargos - Vicios en la Construcción  
Reclamación contra Seguros - Indemnizaciones  
Reclamación Paternidad - Incapacitaciones

#### PENAL

Delitos - Faltas  
Procedimiento de Menores  
Violencia Doméstica

#### MATRIMONIAL

Divorcios  
Impago de Pensiones  
Modificación de Medidas Matrimoniales  
Parejas de Hecho

#### LABORAL/SOCIAL

Accidentes de Trabajo - Incapacidades  
Despidos

TARIFAS SEGÚN HONORARIOS DEL COLEGIO DE ABOGADOS

Tel./Fax: **96 166 11 33**

Despachos en La Eliana: c/ Francisco Alcayde nº 20 bajo  
y en Valencia (cita previa)

E-mail: [javierflames@icav.es](mailto:javierflames@icav.es) Movil: 625 374 993



# TU INMOBILIARIA DE SIEMPRE EN L'ELIANA



En **PRIMER GRUPO Marco Palacios** contamos con una experiencia de más de **20 años** en el sector inmobiliario. Un gran equipo de profesionales que te asesorarán en la **compra o venta** de tu vivienda. Te ofrecemos las mejores condiciones. Te garantizamos el **mejor precio**. Y, por supuesto, con un **servicio completo y eficaz**. Porque estamos a tu lado. Siempre.

- Vivienda de obra nueva
- Vivienda de 2ª transmisión
- Alquileres
- Embargos
- Activos bancarios
- Financiación



C/ Fuerzas Armadas, 1- bajo (Plaza Pasarela)  
46183 L'ELIANA (Valencia)

**Tel. 960 918 960**

[marco@primergrupo.com](mailto:marco@primergrupo.com)  
[www.primergrupo.com](http://www.primergrupo.com)





Francisco Alcaide 9  
La Eliana

PUERTAS DE DISEÑO



*studio*

VENTANAS DE ALTAS PRESTACIONES

Confort · Seguridad · Decoración · Ahorro

*Distribuidor oficial de:*



*Líder en Ventanas de Madera*



*Líder en Ventanas de PVC*



Tarima exterior de IPE

Revestimientos innovadores

texdecor



Todo en Suelos y parquet



Armarios y vestidores



Almacén central:  
Concepción Arenal 34  
Alacuas



Tel: 96 1502019 [www.siparquet.com](http://www.siparquet.com)



Serigrafia  
LUNA  
.com

**CAMISETAS PERSONALIZADAS REGALO PROMOCIONAL**

**96 151 29 86**







Impresión digital realizada con Xerox iGen4™

Impresión digital  
con calidad offset  
a partir de un ejemplar

# impresiona

con tecnología Xerox iGen4™

**selvi**  
artes  
gráficas

Pídanos  
presupuesto sin  
compromiso

96 120 09 42

IMPRESIÓN OFFSET  
IMPRESIÓN DIGITAL  
FOTOMECAÁNICA  
ENCUADERNACIÓN  
MANIPULADOS  
FOTOGRAFÍA  
DISEÑO

#### No renuncie a la máxima calidad

Gestionamos la impresión de sus documentos para tiradas cortas (a partir de un ejemplar), utilizando las últimas tecnologías en impresión digital para conseguir una calidad y definición espectaculares.

Combinamos también impresión digital y offset, para personalización de documentos preimpresos.

C/ Miguel Selvi Cariñena, 22-24 | 46469 BENIPARRELL (Valencia) | Tel.: 96 120 09 42 | Fax: 96 121 27 69 | [gestion@mselvi.com](mailto:gestion@mselvi.com) | [www.mselvi.com](http://www.mselvi.com)



## AUTOMATISMOS LUIS MOLINER

T. 671 62 63 82

96 275 84 79

luismoliner@live.com

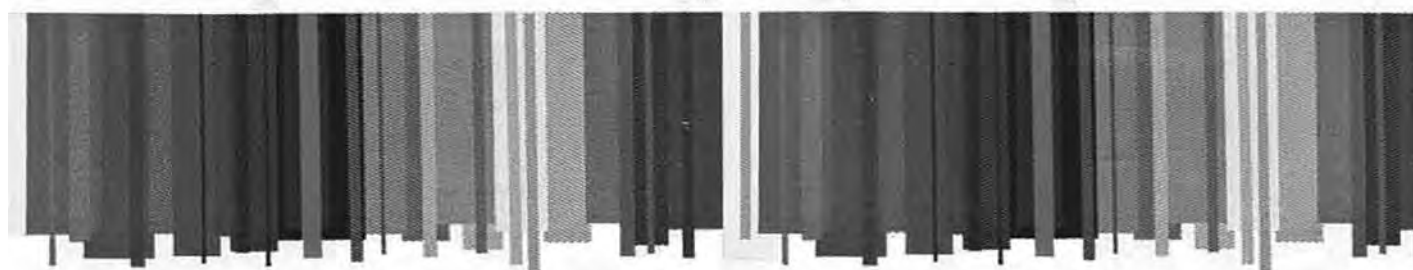
C/. Catarroja, 11

46183 L'Eliana



---

Tacones  
C.F.



C/Francisco Alcayde, 7b.dcha. L'Eliana 46183 VALENCIA 699 907 471

**LA BRAVA** *Comida Española*  
**y Especialidad en Cocina Venezolana**

**Arepas**  
**Empanadas**  
**Tequeños**  
**Pabellón**  
★ **Hallacas**  
★ **Asado Negro**  
**etc...**

**Comidas y cenas de Empresa** (reserve su mesa)

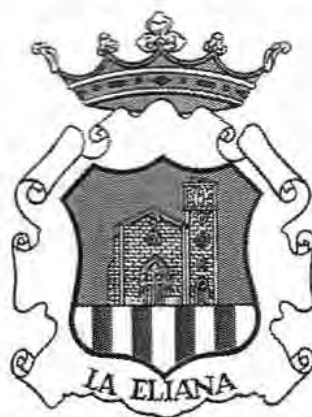
**Comidas y cenas a la carta**  
★ **Menú diario**  
★ **Bocadillos**  
★ **Tapas**  
★ **Zumería tropical con productos naturales**

**Comidas para llevar**



**NUEVO HORARIO:**  
Lunes a viernes de 12:00h al cierre  
Sábados y domingos por la tarde,  
de 19.00h al cierre

C/ Villamarchante, 1 - L'ELIANA Reservas: **96 202 66 33**



*Bar - Restaurante*  
**L'ELIANA**

**Especialidad en carnes,**  
**tapas y ensaladas.**  
**Fabulosísimo Café Irlandés.**

Calle Mayor, 11 y Calle El Molino, 3  
Teléfono 962 741 045  
LA ELIANA (Valencia)



**casa pedro**  
antes Tuareg  
cafetería - cervecería  
abrimos todos los días



- ✓ desayunos
- ✓ almuerzos
- ✓ meriendas
- ✓ especialidades

tapas  
bocadillos  
ensaladas  
carnes  
sartenes  
cenas

C/. Mayor, 48 - L'Eliaana - Tel. 689 88 55 78

**L&K**  
*estilistas*

**Excelencia profesional a tu servicio**

Calle mayor nº 60 - La Eliaana  
De 9hs a 19:30hs  
Pedir turno al 96 165 63 61

# BAR CAMACHO

## ALMUERZOS POPULARES

## PRECIOS POPULARES

C/ FUERZOS ARMADOS N° 34

Tel: 96-272.56.71

LA ELIANA



**Disfruta de tus mejores momentos  
en un espacio nuevo y diferente**



Batidos - Helados  
Cócteles - Copas - Mojitos...

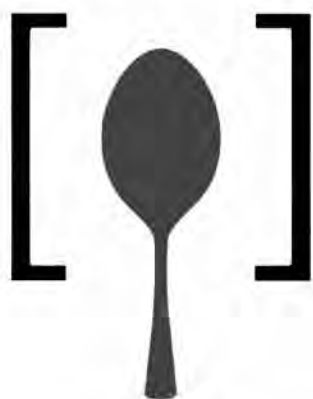
Desayunos - Almuerzo Popular  
Comidas - Cenas  
Tapas - Platos combinados  
Bocadillos

*También para llevar!*

C/. Mayor, 25 L'Eliana Reservas 96 202 87 51

# landia

Cuina valenciana des de 1968



Virgen del Carmen, 2 (Junto a Iglesia)  
L' Eliaana | Valencia | 96 202 64 34  
[www.restaurantelandia.com](http://www.restaurantelandia.com)

---

T A S T A V I

vinos + tapas + cenas

General Pastor, 2 46183 L'Eliaana tlf. 961656045





**Gran variedad de tapas, montaditos, ensaladas, sandwiches, bocadillos, platos combinados, carnes y pescados barbacoa.**

**Copas, cocktails, etc....**



**TODO EL FÚTBOL EN DIRECTO**



**Pantalla Gigante**

***Almuerzos, comidas y cenas.  
Menú diario de martes a viernes.***

**C/ Del Parque, s/n-L'Elia (Valencia) - Reservas 96 274 07 87**  
(Situado en el parque municipal, edificio FPA, cine de verano, piscina municipal)

# **BAR LA FONDA**

**CENAS: viernes, sábados y  
vésperas festivos.**

**AURELIO LÓPEZ MUÑOZ**

Gerente

**Tel.: 696 698 387**

**C/. Liria, 4 (bajo)**

**L'ELIANA (Valencia)**

# *Kartika*

REGALOS Y COMPLEMENTOS

C/ General Pastor 17, La Eliana 96 275 20 91  
info@kartikashop.com

## Mercado de la Plata

Mercado de la Plata abre nueva joyería en La Eliana

Venta de  
plata, perlas  
y piedras preciosas **al peso**



General Pastor nº29 bajo  
La Eliana Valencia  
648 096 953 962 027 444



**ALQUILER DE ESCENARIOS / CARPAS  
MOBILIARIO / SONIDO E ILUMINACIÓN**

**T. 961 385 839 / M. 647 778 527  
[www.produccionessrm.com](http://www.produccionessrm.com)**



**Rafael Tejada Parreño**

**Gerente**

**RSM Producciones**

**Tel.: 647778527**

**[rtejada@produccionessrm.com](mailto:rtejada@produccionessrm.com)**

**Oficinas: C/ Manyà 28  
Almacén: C/ Corretger 71 nave 14  
Parque empresarial Táctica  
46980 Paterna - Valencia  
Tel.: 961385839 - 610075454  
[www.produccionessrm.com](http://www.produccionessrm.com)**





Mediterráneo puro

[www.missohlive.com](http://www.missohlive.com)



CAFETERIA - RTE.



*El Parque*

- Menú diario
- Cenas sábados noche
- Menú sábado 9 €
- Menú domingo 12 €
- Almuerzos diarios
- Amplia terraza

**Tel. 96 165 63 63**

Plaza Europa s/n - L'ELIANA (Valencia)

---

gráficas **vernetta**



PARQUE TECNOLÓGICO - Calle Sir Alexander Fleming 7 - 46980 PATERNA [VALENCIA]  
T 961 340 409 - F 961 341 130 - EMAIL [vernetta@graficasvernetta.com](mailto:vernetta@graficasvernetta.com) - [www.graficasvernetta.com](http://www.graficasvernetta.com)

# Index Comercial



## AGÈNCIA DE VIATJES

|          |    |
|----------|----|
| Elitours | 24 |
|----------|----|

## ALIMENTACIÓ

|                              |    |
|------------------------------|----|
| Carniceria Ramon Marco       | 9  |
| Carniceria Vicente Marco     | 11 |
| Carniceria-Polleria Quino    | 11 |
| Deposito de Bebidas Montaner | 20 |
| Domenech Frutas y Verduras   | 21 |
| Herboristeria Herbasana      | 34 |
| Missohlive                   | 80 |
| Pescateria J.M.              | 48 |
| Rafa                         | 50 |
| Supermercado Marco           | 58 |
| Tigernuts Traders            | 61 |

## AUTOMOCIÓ

|                |    |
|----------------|----|
| Escriva        | 25 |
| Talleres Lamar | 59 |

## BANCS

|                |   |
|----------------|---|
| Banco Valencia | 6 |
|----------------|---|

## CERVESSERIA-BAR-GELATERIA-CAFETERIA

|                             |    |
|-----------------------------|----|
| Bar - Bocateria Miguel      | 5  |
| Bar Camacho                 | 75 |
| Bar Casa Enrique            | 7  |
| Bar Haouston T.U.P          | 77 |
| Bar La Fonda                | 77 |
| Bar Landia                  | 76 |
| Bar Restaurante L'eliana    | 73 |
| Bar Torrent                 | 7  |
| Blac Rose                   | 0  |
| Café L'Antic                | 8  |
| Café Royal                  | 9  |
| Cafeteria Casa Pedro        | 74 |
| Cerveceria Bar Les Palmeres | 15 |

|                    |    |
|--------------------|----|
| El Celler          | 23 |
| La Caseta          | 36 |
| La Jijonenca       | 36 |
| Las Bravas         | 73 |
| Makemake           | 45 |
| Tasta Vi           | 76 |
| THE CLIFFS         | 60 |
| Cafe Bar Nit y Dia | 75 |

## CONSTRUCCIÓ

|                                     |    |
|-------------------------------------|----|
| Adolfo Cambra,S.L.                  | 3  |
| Enrique Desco, S.L.                 | 24 |
| Excavaciones L'Eliana S.L.U         | 25 |
| Grau J. Grau y Sucesores, S.L.      | 33 |
| L'Eliana Servicios y Reformas, S.L. | 37 |
| M.G.M Proyectos Ingenieria          | 38 |
| Montcalet                           | 18 |

## DEPURADORS

|                            |    |
|----------------------------|----|
| Depuradores Manuel Alvarez | 19 |
| Depuradores V Mata         | 21 |

## ELECTROMESTICS

|                           |    |
|---------------------------|----|
| Servicio tecnico L'Eliana | 57 |
|---------------------------|----|

## ENSENYAMENT

|                         |    |
|-------------------------|----|
| Colegio Helios          | -2 |
| Easy English            | 65 |
| Language School         | 37 |
| Rivas Luna y Campanilla | 53 |
| Santa Clara             | 54 |

## FERRETERIA-FONTANERIA-CRISTALERIA

|                          |    |
|--------------------------|----|
| Ferreteria Giner         | 28 |
| Fontaneria Vicente Arnal | 28 |
| La Cadena                | 35 |
| Vicent                   | 62 |



## FLORS

|              |    |
|--------------|----|
| Flores Maria | 29 |
|--------------|----|

## FORNS-PASTISseries

|                         |    |
|-------------------------|----|
| COMES                   | 17 |
| Forn Les Casetes        | 30 |
| Ntra. Sra.de las Nieves | 44 |

## GESTORIES-ASSESORIES INMOBILIARIES

|                       |    |
|-----------------------|----|
| Asesoria Plaza Picaso | 3  |
| Assessoria Torrent    | 5  |
| Carmen Roman          | 10 |
| Flames Abogados       | 66 |
| Pons Diaz Tous        | 50 |
| Primer grupo          | 67 |

## IMPRENTES-INFOGRAFIA

|                    |    |
|--------------------|----|
| Deginer Print      | 32 |
| Gráficas la Eliana | 34 |
| Graficas Vernetta  | 81 |
| Selvi              | 71 |
| Serigrafia Luna    | 69 |

## JOIERIES

|                         |    |
|-------------------------|----|
| Mercado de la Plata     | 78 |
| Vicente Biendicho, S.L. | 63 |

## MOBLES I DECORACIÓ

|                              |    |
|------------------------------|----|
| Andres equipamiento integral | 4  |
| Dekora                       | 19 |
| Lledó Campos                 | 70 |
| Siparket                     | 68 |
| Todo Textil                  | 62 |

## OPTIQUES

|                       |    |
|-----------------------|----|
| Centre Optic L'Eliana | 12 |
| Mordick Opticos       | 43 |

## OTROS

|                            |    |
|----------------------------|----|
| Automatismos Luis Moliner  | 72 |
| Eliclima, S.L.             | 23 |
| Enrique Garcia Ibañez      | -1 |
| espectaculos alto palancia | 56 |
| Espectáculos RSM           | 79 |
| Falomir Juegos             | 27 |
| Javier Alvarez Mainero     | 35 |
| Loteria nº 2 L'Eliana      | 38 |
| Loteria nº13               | 39 |
| Melior Informatica, S.L.   | 40 |
| Pekeko                     | 54 |
| Pirotecnica Caballer       | 49 |
| Producciones Egido         | 64 |

## PERRUQUERIES-PERFUMERIES

|                     |    |
|---------------------|----|
| Begoña Balaguer     | 8  |
| Estilistas L & K    | 74 |
| Francisco Pelaez    | 31 |
| Peluqueria Cristina | 46 |
| Peluqueria Mary     | 47 |
| Peluqueria Pasarela | 47 |

## PINTORS I PINTURES

|         |    |
|---------|----|
| Decorem | 16 |
|---------|----|

## QUIOSC-REGALS-PAQUETERÍA-PAPERERIA

|                    |    |
|--------------------|----|
| Gisan              | 31 |
| Papeleria Montaner | 45 |
| Regalos Kartika    | 78 |
| Susi               | 57 |
| Thais              | 59 |

## RESTURANTS

|                       |    |
|-----------------------|----|
| El Carrer de Eric     | 22 |
| Marisqueria Civera    | 41 |
| Portofino             | 51 |
| Restaurante El Parque | 81 |
| Restaurante El Porton | 52 |
| Santa Creu            | 55 |

## ROBA I MODA

|                    |    |
|--------------------|----|
| Efectos Especiales | 22 |
| Mara               | 40 |
| Monmenut           | 42 |
| Pilar Valverde     | 48 |
| Tacones CF         | 72 |

## SALUT I BELLESA

|                                     |    |
|-------------------------------------|----|
| Centro medico Alboraya              | 13 |
| Centro Medico Pasarela              | 13 |
| Clinica de Fisioterapia             | 14 |
| Clinica Laboratorio Ramon del Valle | 16 |

## SERVICIS

|                             |    |
|-----------------------------|----|
| Halcourier                  | 33 |
| Serhogar System             | 56 |
| Servicio de Taxis La Eliana | 56 |

## TINTORERIES

|           |    |
|-----------|----|
| Centronet | 14 |
|-----------|----|

## VIDEO I FOTOGRAFIA

|                |    |
|----------------|----|
| Raquel Artacho | 52 |
| Xema Pedros    | 64 |











